

GLAS

ANTIFAŠISTA

Broj 82 - Zagreb, 25. listopada 2012. godine

Čavić brdo

SJEĆANJE NA PRVU PARTIZANSKU ZAKLETVU

Buzet

Udruzi antifašista Zlatni grb Grada

Izložba

KAKO SU RUŠENI SPOMENICI NOB-a

Zagreb

Odlikovanja antifašistima na Dan neovisnosti

Pula

Obljetnica prestanka anglo-američke vojne uprave

Podgora

Sedamdeseta obljetnica partizanske mornarice

Odlikovanja antifašistima na Dan neovisnosti

•Redom Stjepana Radića za doprinos u antifašističkoj borbi odlikovani su Ante Adorić, Jakov Jukić, Jovan Nišević i Nikola Uzelac

Upovodu Dana neovisnosti predsjednik Republike Hrvatske dr. Ivo Josipović odlikovao je istaknute pojedince iz hrvatskog znanstvenog kulturnog, umjetničkog, gospodarskog, vjerskog i svekolikog društvenog života te udruge, na prigodnoj svečanosti 11. listopada u svome uredu u Zagrebu.

Muštija Ševko Omerbašić dobio je Velered kralja Dmitra Zvonimira s lentom i Danicom za iznimne i osobite zasluge u promicanju vjerskih sloboda i tolerancije i zaštite ljudskih prava na dobrobit građana RH.

Redom Stjepana Radića za doprinos u antifašističkoj borbi odlikovani su *Ante Adorić, Jakov Jukić, Jovan Nišević i Nikola Uzelac*.

Za osobit doprinos promicanju kulture u Hrvatskoj i svijetu Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića odlikovani su *Heda Gospodnetić, Cynthia Hansell-Bakić, Branimir Polić, Mladen Janjanin, Josip Jerković i Nikola Novosel*. Redom Danice hrvatske s likom Blaža Lorkovića za osobite zasluge u gospodarstvu odlikovani su *Aleksa Ladavac, Ignacije Marđetko, Dragutin Matotek i Josip Švenda*. Za osobite zasluge u promicanju znanosti u Hrvatskoj i svijetu redom Danice hrvatske s likom Rudera Boškovića odlikovani su posthumno *Maja Bošković-Stulli* te akademkinja *Antica Menac* i *Ivo Marinović*.

Uz ova priznanja zaslužnim pojedincima dodijeljeni su i

Predsjednik RH dr. Ivo Josipović uručuje priznanje Jakovu Jukiću, predsjedniku ZUABA Zadarske županije

Red Danice hrvatske s likom Katarine Zrinske, Red Danice hrvatske s likom Antuna Radića, Red hrvatskog pletera i Povelja Republike Hrvatske.

A.H.

Sisak

Bijele ruže za žrtve Dječjeg logora Sisak

Bijele ruže u znak sjećanja na djevojčice i dječake, pretežito s područja Kozare, Banije, Kordunе i Slavonije, stradale u sisačkom koncentracijskom logoru u vrijeme »NDH«, položene su 6. listopada na spomen obilježje u Sisku.

Komemoraciji su prisustvovali preživjeli zatočenici i začaćenice sisačkog logora, predstavnici Sisačko-moslavačke županije, Grada Siska, crkve i udruga.

Dječji logor u Sisku osnovan je krajem lipnja 1942. godine, jedinstven je u tadašnjoj porobljenoj Evropi i djelovaо je na pet lokacija u gradu. Unatoč akciji spašavanja djece, koju je predvodila dobrotvorka Diana Budislavljević s grupom neumornih pravednika, u logoru je svakodnevno umiralo oko četrdesetoro djece. Do sredine siječnja 1943. godine kroz logor je prošlo oko 7.000 djece. U neljudskim uvjetima gladi, žedi i bolesti, život je izgubilo više od 1.600 mališana.

S komemorativne svečanosti javnosti su upućene poruke o potrebi oprosta, razumijevanja, mira i ljubavi među ljudima, narodima i vjerama. Kako se nikada više ovakav

zločin ne bi ponovio, upućen je apel da se obnovi i zaštići spomenik.

R.G.

Komemoracija za žrtve Dječjeg logora u Sisku

Fotografije na 1. stranici: Predsjednik RH dr. Ivo Josipović s dobitnicima odlikovanja u povodu Dana neovisnosti - Polaganje vijenaca kod spomenika »Galebova krila«

Godišnjica oslobođenja logora Kampor i otoka Raba

♦Na Rabu je od 6. do 11. rujna obilježena 69. godišnjica oslobođenja logora Kampor i otoka Raba od talijanskih okupatora

Počelo je u Osnovnoj i Srednjoj školi prikazivanjem filma »Iza žice« (Oltre il filo), talijanskog režisera **Dorina Mi-neguttia**. To je dokumentarac o životu i umiranju djece i odraslih u talijanskim fašističkim logorima Kampor i Gonars.

Na Spomen-groblju Kampor u organizaciji Grada Raba i Udruge antifašista Raba i pod pokroviteljstvom SABA Republike Hrvatske 8. rujna održana je komemoracija na kojoj su, uz prigodne taktove Limene glazbe DVD-a Raba, položeni vijenci na obelisk.

Vijence su položile delegacije Udruge antifašista Raba, udruga iz Domovinskog rata, Grada Raba, na čelu s gradonačelnicom **Rosandom Krstinić Gušićić**, saborski zastupnik **Zlatko Komadina**, delegacija SABA RH u kojoj su bili predsjednik **Ratko Maričić**, potpredsjednik **Jovan Vejnović** i tajnik SABA RH **Miroslav Kirinčić**, zatim delegacija SABA PGŽ na čelu s predsjednikom **Dinkom Tamarutom**, predstavnici Logorskog odbora Rab-Gonars, delegacija Saveza boraca Slovenije na čelu s **Her-manom Janežom**, predstavnici Grada Čabra, UABA otoka Krka s predsjednikom **Darkom Fanukom**, UABA Varaždina s

predsjednikom **Milanom Turkaljem i Štefanijom Novak**.

Nakon minute šutnje govorili su **Herman Janež i Slavko Malnar**, nekadašnji zatočenici logora Kampor, **Štefanića Novak** iz UABA Varaždin i gradonačelnica Grada Raba **Rosanda Krstinić Gušićić**.

Kultурno-umjetnički program izvela je Dramska grupa učenika Osnovne škole Ivana Rabljanina Rab pod vodstvom **prof. Gordane Ćuk Ribarić**.

U Gradskoj vijećnici sve je delegacije primila gradonačelnica Rosanda Krstinić Gušićić i prigodnim govorom zahvalila sudionicima na dolasku i naglasila odličnu suradnju Udruge antifašista Raba i gradske uprave, što je garancija uspjehu ostvarivanja programa gradnje Memorijalnog centra Kampor. Zahvalili su joj predsjednik SABA RH **Ratko Maričić**, rekavši da ga veseli postignuti stupanj suradnje lokalne vlasti i Udruge antifašista, čemu će SABA i dalje davati svoju pomoći i **dr. Boris Gombić**, direktor Muzeja NOB-a Slovenije koji je obećao još veću pomoći u ostvarivanju programa Kampor – polje sjećanja.

Prijem je nastavljen proširenom sjednicom Odbora za izgradnju Memorijalnog centra Kampor. Predsjednik Odbora **Ivo Barić** je rekao da je Kampor danas mjesto gdje je pobjeda doživjela poraz. Tamo danas više nema ni trag logoru, čak niču deponije koje su uništile sve artefakte koji su još postojali. I zato smo, prije četiri godine, započeli s projektom

Kampor – polje sjećanja, i projektom izgradnje Memorijalnog centra. Tajnica Odbora prof. **Tea Ivić** potom je pročitala zaključke druge sjednice Odbora, s rokovima raspisivanja međunarodnog natječaja za izradu idejnog projekta Memorijalnog centra Kampor koji će se obaviti do kraja ove godine.

Ivo Barić

U logoru Kampor bilo je 15.000 zatočenika

Tijekom Drugog svjetskog rata na Rabu je od 27. srpnja 1942. do 11. rujna 1943. postojao Talijanski fašistički logor Kampor u kome je bilo zatočeno oko 15.000 Slovenaca, Hrvata i Židova. Umrlo ih je više tisuća, ali poznato je tek 1.490 imena, među kojima su 163 djeteta mlađa od 15 godina. U proljeće 1943. žene i djeca preseljeni su u logor Gonars u Italiji, gdje je nastavljeno njihovo umiranje jer je za većinu bilo kasno.

U tako teškim uvjetima najhrabriji su zatočenici logora Kampor, već krajem prosinca 1942., osnovali Osvobodilnu frontu i vojnu jedinicu Udarnu četu.

Od svibnja do srpnja 1943. u Logor Kampor Talijani su u zatočeništvo, iz ustaških logora Dubrovnik i Kraljevica, doveli preko 3.600 Židova u tzv. zaštićenu internaciju.

Nakon kapitulacije Italije 8. rujna 1943. počeli su pregovori Logorskog odbora i Talijana o mirnoj predaji, koja je obavljena tek 11. rujna 1943. Internirci su odmah zarobljenim oružjem formirali vojnu jedinicu Rapsku brigadu od pet bataljuna s 1.700 boraca, Slovenaca, Hrvata i Židova sa židovskim bataljunom i Kastavskom četom. Zadnji internirci napustili su logor 19. rujna 1943. pa je tada i službeno zatvoren.

Komemoracija na Spomen-groblju Kampor

Sedamdeseta obljetnica partizanske mornarice

•Pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske dr. Ive Josipovića, u Podgori su 9. rujna svečano obilježene 70. obljetnica formiranja Partizanske ratne mornarice i 50. obljetnica podizanja spomenika »Galebova krila«

Svečanost, koju su organizirali Zajednica udruga antifašističkih boraca i antifašista Splitsko-dalmatinske županije i SABA Makarskog primorja i općine Podgora, otpočela je odavanjem počasti svim poginulim partizanskim borcima i braniteljima Domovinskog rata, a potom su vijence kod spomenika položili izaslanik predsjednika Republike Hrvatske - kapetan bojnog broda Predrag Stipanović, predsjednik SABA Makarskog primorja Tonči Pivac s izaslanstvom, načelnik općine Podgora Ante Miličić te predstavnici zajednice udruga antifašističkih boraca i antifašista Splitsko-dalmatinske, Dubrovačko-neretvanske, Šibensko-kninske i Zadarske županije, kao i predstavnici lokalnih gradskih i općinskih vlasti. Skupu u Podgori prisustvovali su i delegacija Saveza antifašista i boraca NOR-a kantona Sarajevo s Ibrahimom Durmom na čelu, dogradonačelnik Dubrovnika Niko Šalja i predsjednik Udruge antifašističkih boraca grada Splita i član Predsjedništva SABA RH Josip Milat.

Pozdravnim govorima u ime domaćina skupu su se obratili donačelnik Općine Podgora Tomiša Urić, predsjednik SABA Makarskog primorja Tonči Pivac i dožupan Splitsko-dalmatinske županije Visko Haladić.

Antifašizam je naša baština

Govoreći na svečanosti u Podgori izaslanik predsjednika RH, kapetan bojnog broda Predrag Stipanović je naglasio da

Svečanost i polaganje vijenaca kod spomenika »Galebova krila«

se s posebnim pijetetom sjećamo »naših ribara, težaka i domoljuba koji su 10. rujna 1942. hrabro ustali u obranu svog priobalja i otoka. Vjekovna težnja hrvatskog naroda za slobodom, kao i početkom 90-ih, došla je do punog izražaja. Ono što su 1942. bili ljudi koji su osnovali Partizansku mornaricu, to su 90-ih bili naši branitelji«, rekao je Stipanović i istaknuo da je »antifašizam naša baština i dio našeg nacionalnog identiteta«.

»Obilježavajući ove značajne obljetnice odajemo zahvalnost svima koji su u antifa-

šističkoj borbi i u Domovinskom ratu dali doprinos uspostavi samostalne, suverene i demokratske Republike Hrvatske«, zaključio je Stipanović.

Član Predsjedništva SABA RH i predsjednika Zajednice udruga antifašističkih boraca i antifašista Splitsko-dalmatinske županije Krešimir Sršen podsjetio je da je nakon opsežne talijanske neprijateljske ofenzive na Biokovu od dijela preživjelih boraca, u ribarskom mjestu Podgora, formiran 10. rujna 1942. godine Primorski vod.

Službeno je 1945. godine taj datum proglašen praznikom, Danom mornarice, a 1962. godine preimenovan je u Dan ratne mornarice i pomorstva.

Vrhovni štab NOVJ, na čelu s Josipom Brozom Titom, iz dubokog zaleđa Dalmacije, zajedno sa Štabom 4. operativne zone, čiji je komandant bio Vicko Krstulović, zbog ogromnih uspjeha dalmatinskih boraca na moru, donio je odluku o formiranju Sekcije ratne mornarice, pri Štabu 4. operativne zone, 18. prosinca 1942. Godine.

U NOB-u je iz Dalmacije sudjelovalo 111.677 boraca

Mornarica, osim uspjeha na bojnom polju Jadranu i u priobalu, pomaže partizanske kopnene snage u uspostavljanju

Prvi mornarički partizanski vod u Podgori 1942. godine

komunikacija s otocima i obratno, rekao je Sršen. On je posebno naglasio da je Dalmacija pobjedi NOB-a svoj doprinos dala sa 111.677 boraca. U Dalmaciji je za oslobođenje Hrvatske poginulo oko 33.000 osoba, od toga u jedinicama NOVH oko 18 tisuća, a oko 15 tisuća su žrtve fašističkog terora i rata. Kroz logore je prošlo 82.000 osoba, u zbjegu u Italiji i Africi bilo je oko 39.000, a prognano i deportirano oko 15 tisuća.

Narod Dalmacije i njegovi partizani razbili su i istjerali talijanskog i njemačkog okupatora, vojsku i vlast NDH i četnike Draže Mihailovića. Konačno su oslobođeni svi Hrvatski teritoriji koji je oteo tuđinac. To je veliko djelo pobjede antifašističke Dalmacije i Hrvatske u 2. svjetskom ratu, rekao je Sršen.

I pored ovih ogromnih povijesnih do-

stignuća naših predaka, kako na kopnu, tako i na moru, a osobito u NOB-u i u Domovinskom ratu, »domaći maštoviti revizionisti i vandali u Mussolinijevu, Hitlerovu i Pavelićevu duhu pokušavaju korigirati povijest brisanjem samoupravnog socijalizma, kako bi na njegovom mjestu lukavo podmetnuli »komunizam«, iako se dobro zna da komunizma nigdje nije bilo, kao humanog i pravednog društva«, upozorio je Sršen i zaključio:

»Počinjeni ataci na antifašizam Hrvatske, počevši od udžbenika povijesti osnovnih i srednjih škola, masovnog uništavanja, brisanja i sklanjanja spomena na antifašizam, činjenje od partizana »komunističke zločince«, iznošenje bezbroj ponuženja i omalovažavanja na spomen partizana, što nam često priređuju razni Razumi, nije ništa drugo nego plod bezumlja.«

Jubilej spomenika »Galebova krila«

U Podgori je ujedno obilježen i 50. obljetnica spomenika »Galebova krila« koji je svećano 1962. godine otkrio Josip Broz Tito. Iznad prve luke i kolijevke partizanske ratne mornarice u Podgori spomenik »Galebova krila«, po zamisli autora **Rajka Radovića**, predstavlja let galeba u poniranju. Snaga i ljepota ovog spomenika inspirirali su pjesnika Juru Kaštelana da mu dopiše one čuvene stihove:

»Stani i slušaj živu legendu slobode koju more govori pod kamenim Biokovom, more neumorno, more duboko.«

G.A.

Dan Hrvatske ratne mornarice

SVEČANOST U PODGORI - TRADICIJA IZ PROŠLOSTI

◆**Središnja svečanost u povodu Dana Hrvatske ratne mornarice održana je 15. rujna u Podgori, a prisustvovali su joj Predsjednik Republike i vrhovni zapovjednik Oružanih snaga Republike Hrvatske dr. Ivo Josipović, zamjenica ministra obrane Višnja Tafra, zamjenik načelnika GS OS RH general pukovnik Slavko Barić i zapovjednik HRM-a kontraadmiral Ante Urlić.**

Na tom skupu bili su i vojni i civilni dužnosnici, članovi vojno diplomatiskog zbora, iz SAD-a, Rusije, Francuske, BiH, Srbije, Makedonije, Njemačke, Austrije i drugih zemalja kao i predstavnici lokalnih vlasti i brojni drugi uzvanici i građani Podgorje.

Svečanost je započela budnicom Orkestra HRM-a ulicama Podgore, nakon čega je polaganjem vijenaca i paljenjem svjeća odana počast poginulim mornarima. Predsjednik Josipović s izaslanstvom položio je u Podgori vijenac podno spomenika don Mihovilu Pavlinoviću i spomenika »Galebova krila«, te ispred spomen obilježja poginulim hrvatskim braniteljima u Domovinskom ratu u Makarskoj.

Govoreći na središnjoj svečanosti dr. Ivo Josipović je naglasio da je slobodarska tradicija ovoga kraja, koju HRM baštini, jedna je od bitnih oznaka vrijednih i sposobnih ljudi. Ono što najviše obilježava HRM je angažman u Domovinskom ratu i moramo se sjetiti svih sudionika Domovinskog rata koji su dali svoj život za slobodu.

- Uz hrvatske zastave ovdje je i povjesna zastava antifašista, koja zajedno s prelijepim spomenikom govori o generaciji koja je ustala prije ove da bi branila svoj dom, slobodu i svoje živote. Dvije generacije - Domovinskog rata i generacija naših očeva i djedova - uzor su i

primjer generacijama koje dolaze. Hvala im! - rekao je Josipović.

U ime Vlade mornarici je čestitke uputila zamjenica ministra obrane **Višnja Tafra** koja je istaknula kako je održavanje visokog stupnja sigurnosti na moru iznimno osjetljiva zadaća koju HRM uspješno obavlja.

Za tradiciju je kazala da je jedan od ključnih čimbenika razvoja svake ratne mornarice, te da se upravo zato ovogodišnja obljetnica Hrvatske ratne mornarice proslavlja u Podgori, podno »Galebovih krila«

povezujući na jedinstven način prošlost i sadašnjost naše mornarice.

Govoreći o povijesti HRM, zapovjednik HRM kontraadmiral **Ante Urlić** je podsjetio i na prvog ratnog zapovjednika HRM, admirala Svetu Leticu Barbu, rođenog Podgoranina. Posebno je također spomenuo kako je u Podgori 1942. godine formiran Prvi mornarički odred. Skupu se obratio i general-pukovnik **Slavko Barić**, zamjenik načelnika Glavnog stožera OS.

R.G.

Predsjednik RH i vrhovni zapovjednik OS RH Ivo Josipović na svečanosti u Podgori

•U srcu Šamarice (Zrinska gora) obilježena 71. obljetnica polaganja prve partizanske zakletve banjiskih i sisačkih boraca

Središnjim dijelom Banije, od Hrvatske Kostajnice u dolini Une do Starog Sela u dolini Gline, proteže se greben Zrinske gore (greben čine vododerine između rijeka Une, Kupe i Gline), te Šamarica s najvišim vrhom Prisjeka (Piramida), na 615 metara nadmorske visine kod Čavić brda.

Tu, na Čavić brdu, kod spomen obilježja palim borcima, Izvršni odbor Sekcije 7. banjiske udarne divizije SABA RH u suradnji sa ZUABA Sisačko-moslavačke županije i UABA Petrinje, upriličili su svojevrsni »sat povijesti« – sjećanje u povodu 71. obljetnice polaganja prve zakletve banjiskih i sisačkih partizana. Na skupu su govorili **Milovan Bojčetić**, predsjednik ZUABA Sisačko-moslavačke županije, **Andrija Rudić**, sisačko-moslavački dožupan i **Zrinka Čorić**, predsjednica UABA Petrinje. Tekst prve partizanske zakletve pročitao je **Mile Vučetić**, potpredsjednik ZUABA Sisačko-moslavačke županije.

Među nazočnima bili su i **Živko Juzbašić**, sudionik polaganja prve partizanske zakletve, predsjednik Savjeta veterana hrvatskog predsjednika **Ive Josipovića**, **Jovan Vejnović**, potpredsjednik SABA RH i **Mirko Mećava**, član Predsjedništva, **Gabrijel Malović**, predsjednik UABA »Brezovica« Sisak, **Mihajlo Ceranović**, predsjednik UABA Garešnice i **Adam Dupalo**, predsjednik Sekcije 1. korpusa SABA RH. **Milica Šuica**, **Jagoda Milaković** i **Milica Gaćeša**, članice KUD-a »Dvor« uz pratnju **Boška Rončevića** na dvojnicama otpjevale su nekoliko izvornih banjiskih narodnih pjesama.

»Na Čavić brdu 28. rujna 1941. godine zakletvu je položilo 188 boraca Banjiskog-partizanskog, Kalinskog, Sisačkog i Gaćešinog odreda pod vodstvom **Vasilija Gaćeša**«, podsjetio je predsjednik Zajednice udrugantifašista i antifašističkih boraca sisačko-moslavačke županije **Milovan Bojčetić**. Govoreći o sadašnjem statusu boraca iz Drugog svjetskog rata, Bojčetić je kazao: »Od uspostave naše nove države prošlo je dvadeset godina. Upravo toliko i svjedo-

SPOMEN NA ZAKLETVU

čimo oduzetim pravima našim antifašistima, našim borcima, učesnicima NOB-a, jer oni su tim činom poniženi, oduzeta su im prava koja još do današnjeg dana nisu vraćena. U Ustav Republike Hrvatske ugrađeni su temelji antifašizma i stvorili su se uvjeti da se to promjeni, kao i da krovna organizacija, Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, redefinira svoj položaj u državi, tj. da izbori svoj položaj od vrha do zadnje općinske organizacije, te da dobije na značaju i vrijednosti koje zaslužuje slijedom onoga što su stvorili naši preci«.

Andrija Rudić, zamjenik sisačko-moslavačke županice u svom je govoru posebno naglasio sljedeće: »Antifašizam je nešto što moramo čuvati i njegovati i žao mi je što sam ja danas ovdje i najmlađa osoba na

Polaganje vijenaca podno spomenika obilježena je 71. obljetnica polaganja Prve partizanske zakletve

ovom obilježavanju. Volio bih vidjeti puno više mladih koji će se prisjetiti ljudi zbog kojih mi danas imamo slobodu i zbog kojih danas možemo slobodno hodati po svojoj zemlji, ponositi se time da smo Hrvati, Srbi i pripadnici drugih naroda koji su u antifašističkoj borbi, u NOR-u, ali i u posljednjem Domovinskom ratu, pridonijeli samostalnosti Republike Hrvatske i ugradili svoj život u našu budućnost«.

Vjernost domovini

U NOR-u su borci polagali svečanu zakletvu da će vjerno služiti domovini i svom narodu i da će se boriti protiv okupatora i njegovih slugu. Već u samom početku ustanka bio je propisan tekst svečane zakletve, objavljen u biltenu Vrhovnog štaba NOV i POJ br. 2. od 18. kolovoza 1941. Godine.

Kasnije, ožujka 1942. godine i svibnja 1943. godine, Vrhovni štab unosi izmjene

u tekst svečane zakletve, ali i dalje ostaju kao osnovni i bitni njeni elementi: služenje domovini i svom narodu, i nepoštedna borba protiv okupatora i domaćih izdajnika do konačnog oslobođenja zemlje.

Tekst prve partizanske zakletve napisao je **Marko Orešković**. Od poveće skupine partizana koji su se zavjetovali na Čavić brdu 1941. godine danas su živi **Dara Janeković**, **Stanko Rebrača**, **Slavko Janeković**, **Nikola Mraković** i **Živko Juzbašić**.

Partizanska baza

Na legendarnoj Šamarici bila je stalna baza partizanskih boraca i naroda. Tu su se nalazila vojna zapovjedništva i civilne ustanove, bolnice, radionice, tiskare i škole.

Već dio stanovništva pod terorom ustaša izbjegao je na Šamaricu. Noću između 23. i 24. srpnja 1941. godine, partizanska grupa pod komandom **Vasilija Gaćeša** uspješno je napala općinu, željezničku stanicu i ciglanu u Banskom Grabovcu. Kako je neprijatelj intervenirao iz Petrinje, Gline, Kostajnice i Zrina, Gaćešina grupa povukla se na Šamaricu. Ustanici iz sela južno od Gline, prikupljaju se u šumi Pogleđić i kasnije preseljavaju u šumu Prolov, te pod rukovodstvom sekretara i člana OK KPH Maja, **Ćire**

Madžarca i Ilije Opačića, člana KK KPH Gline **Milutina Baltića**, organiziraju gerilske odrede.

Komunisti kotara Petrinja i Kostajnica rade na prihvatanju izbjeglica iz više od 20 sela s područja ovih kotara i smještaju u Šamaricu. Sredinom kolovoza formiraju se Kalinski i odred Šamarica. Pod pritiskom ustaških i domobranskih snaga, na Šamaricu se povukao 21. rujna i Sisački partizanski odred sa OK KPH Sisak. S odredima na Šamarici, odred je noću 25/26. rujna uspješno napao žandarmerijske stanice u Gornjem Klasniću i Malom Gradecu. Borbeno djelovanje Sisačkog odreda sa partizanskim sastavima formiranim na Šamarici imalo je povoljan utjecaj na povjerenje naroda i zajedništvo Hrvata i Srba. Partizanski borci iz Sisačkog, Kalinskog i odreda Šamarica zajednički su položili zakletvu na Čavić brdu i ušli u sastav novoformiranog Banjiskog odreda.

B.M.

Rušenje spomenika NOB-a u Hrvatskoj

•Galerija Nova u Zagrebu od 18. rujna do 17. studenog predstavlja izložbu „Spomenici u tranziciji. Rušenje spomenika NOB-a u Hrvatskoj“ koja nastoji rekonstruirati sudbinu spomenika NOB-a od trenutka raspada Jugoslavije do danas

Na izložbi su prikazane arhivske fotografije, kao i fotografije sadašnjeg stanja spomenika, snimljene u protekle tri godine. Za vrijeme trajanja izložbe organiziraju se rasprave na kojima se detaljnije analizira prošlost i sadašnje stanje spomenika NOB-a, te se pokušavaju dati neke ideje za rješenja u budućnosti.

Izložba se realizira u sklopu projekta WHW-a »Početi najbolje što se može« koji podržava program Kultura 2007.-2013. Europske Unije, a podršku izložbi dali su Gradski ured za kulturu, obrazovanje i šport Grada Zagreba, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske i njemačka zaklada Rosa Luxemburg Stiftung.

Malu, dinamičnu izložbu organizira kustoski kolektiv WHW (Što, kako i za koga) te Srpsko narodno vijeće, kao dio trajnog projekta »Početi najbolje što se može (Kako govorimo o fašizmu?)«. Izložba je podijeljena u tri tematske cjeline: »Rušenje i devastacija«, »Transformacije u reprezentaciji NOB-e« i »Novi koncepti«. Tri cjeline pokušavaju obuhvatiti neke aspekte povijesnih situacija u kojima su spomeni-

ci nastali i u kojima su rušeni. Postupno razaranje socijalne stečevine Jugoslavije događalo se u sjeni ideološke borbe protiv »nazadnog« i »totalitarnog« projekta socijalističke Jugoslavije, a spomenici NOB-a kao materijalni izraz ideologije bratstva i jedinstva te solidarne borbe naroda Jugoslavije nisu se mogli uklopiti u novonastalu političku situaciju.

– Govoriti o spomenicima NOB-a i njihovom rušenju nije i ne može biti niti ideološki niti politički neutralno, kažu autorice **Lana Lovrenčić, Rebecca McKay i Tihana Pupovac**.

O rušenju, osim one brojke od tri tisuće nastrandalih spomenika, govore fotografije snimljene diljem Hrvatske: ponegdje su kipovi u javnom prostoru bili objekt iživljavanja, nemuštог razbijanja, neke su spomen-ploče divljački razbijene, neki su spomenici obrasli u travu i drač, nekim je statuama ratnih junaka NOB-a sprejem naslikano donje rublje – i tu je, otprilike, kraj kreativnim intervencijama anonimnih građana, u koje su redovito upisane poruke mržnje,

uvrijedjenosti, ruganja ili pak nemara. Što je gore?

– Pitati se tko je, kako i zašto rušio spomenike zahtijeva razumijevanje nasilnog razaranja socijalnih stečevina Jugoslavije – radničkih prava i organizacije rada, javnog zdravstva i obrazovanja, javnog prostora i društvenih institucija, industrije i privrede. Ovo rušenje, upravljeno kulturi i umjetnosti, započelo je prije rata, još 1990. godine, najčešće je nastavljeno u ratu, a kasnije, velik dio spomenika srušen je na područjima na kojima se nisu vodili oružani sukobi. Mnoge spomenike NOB-a su uklanjale čak i institucije lokalne vlasti, ne mali broj je maknut ili devastiran nakon rata, a u posljednjih desetak godina, ono što nije bilo srušeno ili uklonjeno, prepušteno je propadanju.

– Nadamo se da će ova izložba poslužiti kao opomena da smo pred gubitkom ovog velikog spomeničkog korpusa. Pritom smo naglasak stavile na njihovu historijsku ulogu, a ne na njihovu umjetničku vrijednost, jer stradali su upravo iz političko-ideoloških razloga: neka od najboljih umjetničkih ostvarenja nastala u to vrijeme uništavana su bez obzira na njihovu umjetničku vrijednost.

Mnogi spomenici NOB-a su nestali, drugi su pred nestajanjem, zbog čega je nužno napraviti nacionalnu strategiju kako bi nasljeđe NOB-a zauzelo zaslужenu poziciju. Zasad se njihova obnova svodi na pojedinačne inicijative SNV-a i SABA-a, na čiji poziv se Ministarstvo kulture uključuje u obnovu.

- Naglasak izložbe je na uništavanju i propadanju spomenika. Oni od bronce većinom su nestali, rastaljeni su, a za neke više ne postoje ni odljevi. Velik dio spomenika jednostavno je prepusten sam sebi i polako propada. Zbog toga je bitno postojanje strategije koja će ih zaštititi – ističu autorice izložbe.

K.T.Š.

Devastirani spomenik partizanima na Petrovoj gori, djelo kipara Vojina Bakića

Obljetnica prestanka anglo-američke vojne uprave

• Nametnuta vojna uprava nad Pulom trajala je od lipnja 1945. do rujna 1947. kada je stanovništvo s oduševljenjem dočekalo njeno drugo, ovaj put i konačno, oslobođenje i priključenje ostalim dijelovima slobodne Istre i sjedinjenje s maticom zemljom Hrvatskom

Potpredsjednik SABA RH Tomislav Ravnić govor na svečanosti u Puli

UIstarskom narodnom kazalištu u Puli 17. rujna održana je svečana sjednica Skupštine UABA grada Pule kojom je obilježena 65. obljetnica prestanka anglo-američke vojne uprave nad Pulom.

Svečanosti su, uz brojne građane, prisustvovali uzvanici javnog, kulturnog, društvenog i političkog života Pule i Istarske županije, te predstavnici UABA iz Buja, Umaga, Novigrada, Pazina, Labina, Rovinja i Poreča.

Na početku je pročitano pismo predsjednika Republike Hrvatske **dr. Ive Josipovića**, a potom je govorio predsjednik UABA Grada Pule **Livio Blašković**, podsjećajući da je Pula već 5. svibnja 1945. bila prvi put oslobođena. No, i pored pobjede nad fašizmom i nacizmom, u tek oslobođenu Pulu, u lipnju 1945. uvedena je anglo-američka vojna uprava, čime je prestala djelovati njena do tada legitimna narodna vlast. Pulu su morale napustiti jedinice naše vojske, a umjesto njih ušle su anglo-američke vojne jedinice, čime je bila prekinuta radost i slavlje pobjede u NOB-u.

Diplomatska borba nastavila se oko konačnog rješenja ugovora o razgraničenju s Italijom. Mirovni ugovor potpisani je 10. veljače 1947. godine, a 16. rujna iste

godine naše jedinice vraćaju se i svečano ulaze u Pulu. Poznati revolucionar **Ivan Motika**, simbolički je, iz ruku pukovnika **Orwoda**, savezničkog komandanta grada Pule, preuzeo vraćeni ključ grada, čime je ponovno uspostavljena narodna vlast.

Teško bi bilo danas govoriti o akterima tih zbivanja, jer je to bila čitava Pula, ali na kraju treba podsjetiti, da je sve to postignuto zajedništvom Hrvata, Talijana i ostalih narodnosti na ovim prostorima, pod mudrim vodstvom velikog vojskovođe i državnika **Josipa Broza Tita**, zaključio je Blašković, kojeg su srdačnim i snažnim aplauzom pozdravili sudionici svečane sjednice.

Nakon Livia Blaškovića govorio je potpredsjednik UABA Grada Pule **Adriano Ruiba** na talijanskom jeziku,

a potom je gradonačelnik Pule **Boris Miletić** istakao je da je uspostava i trajanje anglo-američke vojne uprave nad Pulom bilo jedno od veoma teških razdoblja, a dan prestanka njenog trajanja prava prekretnica u povijesti Pule.

Podsjećajući na to vrijeme, pozvao je građane na zajedništvo na koje nas je ta, ne tako davnova povijest, naučila. Vrijeme je za pomirbe i suživot, kazao je Miletić, ističući da će Pula i nadalje njegovati antifašizam, toleranciju, multikulturalnost i vrijednosti zajedništva. Nastavljajući svoje izlaganje, izrazio je nadu da će Gradsko vijeće prihvati novu uređenje i postavljanje biste Josipa Broza Tita u Titovom parku u Puli te da se šetnica na Kaštelu nazove Šetnica Franje Nefata, a park kod Katedrale nazove Park žrtava Vargarole.

U ime župana Istarske županije **Ivana Jakovčića**, skupu se kratkim govorom obratio **Valerio Drandić**, a zatim je govorio predsjednik Saveza antifašista Istarske županije i potpredsjednik SABA RH **Tomislav Ravnić**. On je podsjetio na razdoblje trajanja anglo-američke vojne uprave nad Pulom i naglasio da je Pariškom mirovnom konferencijom, Sporazumom o miru s Italijom 1947. i Londonskim memorandumom 1954.,

u najvećoj mjeri ispravljena nepravda koju su sile Antante tajnim Londonskim ugovorom iz 1915. nanjeli Hrvatskoj i Sloveniji na kraju Prvog svjetskog rata. Istaknuo je da je to istovremeno bilo i priznanje pobjedničkoj Titovoj armiji koja je u apokaliptičkom Drugom svjetskom ratu dala veliki obol pobedi Međunarodne antifašističke koalicije nad osovinskim snagama nacifašističke okupatorske sile. Ukazujući na potrebu trajnog očuvanja stečenih antifašističkih vrijednosti, naglasio je da generacije naših predaka zasluzuju našu pažnju zbog posebnih ostvarenih vrijednosti, visokih idealja, nacionalne svijesti i slobodarskih težnji istarskog čovjeka čime je sačuvan nacionalni identitet, materinski jezik, kultura i vlastita samobitnost. To je bilo i u uvjetima življenja pod tuđinskim nenarodnim režimima, kada je više nego bilo gdje drugdje, prijetila opasnost istarskim Hrvatima i Slovincima od potpune assimilacije i denacionalizacije.

Govoreći o aktualnostima, ukazao je na djelovanje pojedinih intelektualnih grupa i pojedinaca koji svojim kvaziznanstvenim pisanjima nastoje na neprihvatljiv način mijenjati povijest Drugog svjetskog rata te tako umanjiti rezultate antifašističke borbe i njenih istinskih vrijednosti, što im sigurno neće uspeti. Upravo zahvaljujući neizmjernom doprinisu u ostvarivanju slobode u antifašističkoj oslobođilačkoj borbi prethodnih generacija, danas Istrani u svojim sredinama grade svoj život na antifašističkim temeljima i njihovim civilizacijskim vrijednostima, u vlastitom dostojanstvu ostvarene slobode i pravednosti, u nastajanju da se onemogući svaka diskriminacija po bilo kojoj osnovi, posebno nepotizam i ksenofobija.

Ravnić je zaključio konstatacijom da suvremena filozofija antifašizma proklamira mir, suživot, solidarnost, pravednost, političke i građanske slobode, civilno demokratsko društvo, s težnjom ostvarenja višeg standarda sustava vrijednosti.

Na kraju je izведен kulturno-umjetničkim program u kojem su sudjelovali Gradska puhački orkestar, KUD-SAC Lino Mariani, Pjevački zbor KUD »Matko Brajša Rašan« i KUD Uljanik, a prikazana su i dva dokumentarna filma o razdoblju anglo-američke uprave nad Pulom - »Istina o Puli« i »Pola Addio«.

Zdravko Macura

Priopćenje Savjeta JUSP Jasenovac

Osuda izjava Stjepana Razuma

♦Savjet Spomen područja Jasenovac objavio je 29. kolovoza priopćenje za javnost u kojem je osudio izjave povjesničara i pročelnika Nadbiskupskog arhiva Stjepana Razuma

»Savjet Javne ustanove Spomen područje Jasenovac izražava javnu osudu i duboko ogorčenje zbog izjava povjesničara Stjepana Razuma, pročelnika Nadbiskupijskog arhiva, koji ide tako daleko da tvrdi kako ne postoje dokazi da je ustaški logor Jasenovac bio stratište, na kojem su izvršena masovna ubojstva. On time na frapantan način negira odgovornost Ante Pavelića i tzv. NDH za zločine i odbacuje poimenični popis 83.000 jasenovačkih žrtava, među kojima je bilo čak i 20.000 djece. Do tog popisa, koji upravo i jest nepobitni dokaz o stravičnom zločinu, došlo se višegodišnjim mukotrpnim istraživačkim radom povjesničara i stručnjaka JUSP Jasenovac.

Ovakve izjave su nedopustivo ponašanje kojim

netko, tko se smatra povjesničarom, a uz to dolazi iz crkvenih krugova u Hrvatskoj, potpuno negira postojanje tog zloglasnog logora. Na taj način oma-lovažava svaku pojedinu žrtvu, šaljući time poruku netrpeljivosti i mržnje, što predstavlja kazneno djelo, umjesto da kao svaki odgovoran svećenik, širi poruku »mir s vama«.

Očekujemo konkretnu reakciju odgovornih ljudi Katoličke crkve i Biskupske konferencije, ali i državnih i drugih institucija, jer se sredstva za funkcioniranje Crkve, pa i za plaću Stjepana Razuma, izdvajaju iz Državnog proračuna«, kaže se u priopćenju kojeg je potpisala predsjednica Savjeta Javne ustanove Spomen područje Jasenovac Katica Sedmak.

Beli Manastir

♦Redovna godišnja skupština Udruge antifašističkih boraca i antifašista grada Belog Manastira, na kojoj je usvojen izvještaj o radu u proteklom razdoblju kao i plan djelovanja za naredne dvije godine, održana je 27. rujna

U druga je osnovana 1992., a danas broji 36 aktivnih članova, od kojih su 10 učesnici NOR-a, a ostali su mlađi antifašisti koji su se uključili u rad Udruge. Nakon uvodnog pozdrava i izbora radnih tijela, predsjednik Udruge Nikola Opačić zahvalio je svim gostima na dolasku i na uspješnoj suradnji u prošloj godini, naglasivši pritom odličnu suradnju s gradskim vlastima, uime kojih su skupštini nazočili gradonačelnik Ivan Doboš te dogradonačelnik Predrag Stojanović. Gradonačelnik Doboš je, osim dane podrške članovima ove Udruge, zaželio i puno uspjeha u radu kao i dobro zdravlje s obzirom da su članovi većinom osobe poodmakle dobi, istaknuvši pritom kako Grad sudjeluje u obilježavanju značajnih događaja antifašističke povijesti Baranje u Gradu Belom Manastiru.

Prema riječima Opačića članovi

Dobra suradnja s gradskom vlašću

Skupština UABA Beli Manastir

udruge su obilježili sve značajnije obiljetnice iz antifašističke prošlosti (Dan pobjede nad fašizmom, ujedno i Dan Europe, Dan antifašističke borbe u RH, i dr.). U suradnji s jedinicama lokalne samouprave vode brigu o održavanju antifašističkih spomenika, a konstantno provode i aktivnosti kojima žele privući mlade ljude, s obzirom da je poznato

kako su članovi udruge uglavnom pripadnici treće životne dobi. Organizirali su i mnoge tribine koje će nastaviti i u sljedećoj godini. Na samome kraju skupštine izabранo je novo vodstvo Udruge na čelu s predsjednikom Nikolom Opačićem koji je i do sada uspješno obavljao tu dužnost.

A.J.

U SPOMEN NA RATNE DANE

Slavonija. Tu su, u selu Bijela, sredinom listopada četrdeset druge, na prostranoj zaravni okruženoj granatim stablima stare hrastove šume, postrojeni borci novoosnovanog Kalničkog partizanskog odreda, prije svog odlaska na dalek i neizvjestan put... Zaredale su svakodnevne bitke. Na Bilogori, Kalniku, Ivančici, Macelju, pa sve do Zagrebačke gore – Kalnički odred kao osamljeni vuk, borio se i vitlao s hordama fašista... Ja sam kao ptica. Neobična ptica. U spomen na ratne dane, uz sjećanje na moje suborce – u meni žive i mrtvi – širim krila, uzlijecem i letim. Vraćam se svome grijezdu, vraćam se Kalniku.

To su nadahnuta kazivanja **Jože Horvata**, prvi komesar Kalničkog partizanskog odreda, književnika i člana Savjeta antifašista Hrvatske.

Izložba u Spomen-domu

Povodom 70. obljetnice osnivanja Kalničkog partizanskog odreda, u Spomen-domu Kalnik (u mjestu Kalnik) upriličena je svečanost u organizaciji Udruge antifašističkih boraca i antifašista Koprivničko-križevačke županije. Prije svečanosti položeni su vijenci i cvijeće na spomen-obilježja u selu Kalnik, kod spomenika palim borcima i narodnom heroju **Josipu Prši**, te kod spomenika u Velikom Botinovcu i Vojakovačkom Osijeku. Sudionici svečanosti razgledali su prigodnu izložbu o Kalničkom partizanskom odredu u predvorju Spomen-domu Kalnik (autori **Dragutin Mrkoci** i **Mario Šimunković**).

Pozdravne riječi uputili su **Rudolf Kahlić**, predsjednik UABA Koprivničko-križevačke županije, **Božo Kovačić**, predsjednik Općinskog vijeća Kalnik i **Ivica Pal**, zamjenik župana Koprivničko-križevačke županije koji je naglasio da se nikada ne smijemo odreći našeg antifašizma, jer niti Hrvatske ne bi bilo bez antifašističke borbe.

Prije svečanosti položeni su vijenci i cvijeće na spomen-obilježja u selu Kalnik

•Povodom 70. obljetnice osnivanja Kalničkog partizanskog odreda položeni vijenci kod spomenika u Vojakovačkom Osijeku i na Kalniku, a u Spomen-domu upriličen svečani program

Vinko Šunjara, član Predsjedništva SABA RH je u pozdravnoj riječi, između ostalog, rekao: »Mi ne tražimo ništa više nego što je 2005. prihvatio Sabor u Deklaraciji o antifašizmu, ali ni današnja vlast za to nema sluha. Mi smo strpljivi, ali to nije samo socijalno, već i političko i društveno pitanje te pitanje odnosa prema civilizacijskoj stečevini i časnoj skribi o ljudima koji su u poodmakloj dobi«.

O osnutku i djelovanju Kalničkog partizanskog odreda govorio je **Dragutin Mrkoci**, ratni pripadnik Odreda. Među naznačima na skupu bili su **Mišo Broz**, sin Josipa Broza Tita i **Goran Štrok**, sin Izidora Štroka, ratnog komandanta Odreda. U kulturno-umjetničkom programu (vođitelj **Nikola Novosel Miško**) sudjelovali su ženski zbor i tamburaški sastav Doma umirovljenika iz Križevaca i učenici Osnovne škole Kalnik.

Formiranje odreda

Nakon tragičnog razbijanja i uništenja Kalničkog partizanskog odreda, stvorenenog u ožujku 1942. godine, Glavni štab Hrvatske donio je odluku o formiranju novog partizanskog odreda, koji će otici na Kalnik. Štab 3. operativne zone formirao je Kalnički partizanski odred 10. listopada 1942. godine u selu Bijela, istočno od Daruvare. U njegov sastav ušla je Banjiska proleterska četa, kao kadrovsko i borbeno jezgro odreda te dragovoljci 1. i 2. slavonskog odreda, među kojima je bilo članova Partije i SKOJ-a rodom iz Zagreba i okolnih mjesta na Kalniku. Odred je imao 3.600 boraca, uglavnom iz Banije, Korduna, Slavonije,

Zagorja i Međimurja, a dao je čak 15 narodnih heroja.

Kalnički partizanski odred se nije bio isključivo na jednom teritoriju, već se kao operativna jedinica kretao na širokom području, ali je uvijek primjenjivao partizanski oblik borbe, koji je u to vrijeme na tom prostoru bio jedino moguć. Odredom su rukovodili kadrovi, koji su stekli velika borbena iskustva u prethodnim okršajima s neprijateljem. Štab odreda na čelu s **Matom Jerkovićem**, **Izidorom Štrokom** i **Jožom Horvatom**, znalački je vodio odred. Uz njih, u odredu su se borili kao komandanti bataljuna **Nikola Demonja**, **Slobodan Ilić Čića**, **Stojan Komljenović Čoka**, **Milan Joka**, **Stevo Došen**, **Dušan Ćorković**...

Aktivnošću Štaba 2. operativne zone i partizanskih jedinica došlo je do znatnog priliva novih boraca što je omogućilo formiranje brigade »Braća Radić« 4. rujna 1943. godine na Kalniku, Zagrebačkog NOP odreda 13. rujna na Zagrebačkoj gori i Zagorskog NOP odreda 5. listopada u Sambolićima kod Zlatara. Ojačao je i narodnooslobodilački pokret u Međimurju. Velik broj Međimuraca, odlazio je preko Drave na područje Kalnika, gdje su ušli u sastav jedinica Kalničkog NOP odreda (Međimurska četa).

Kalnički NOP odred je formirao jedanaest svojih bataljuna. Tri bataljuna i jedna mitraljeska četa ušli su u sastav slavonskih jedinica, dva bataljuna u brigadi »Braća Radić«, a tri za popunu 32. divizije. Veliki broj boraca i rukovodilaca upućeni su iz odreda u sastav Zagorskog, Zagrebačkog i Bilogorskog odreda, manji broj i u sastav Moslavačke brigade. Mnogi borci i kadrovi iz Kalničkog NOP odreda ušli su u sastav Kalničkog vojnog područja i komande mesta. Kraj rata odred je dočekao s jednim bataljunom na Kalniku.

Dolazak Štaba 2. operativne zone na svoj matični teritorij, formiranje Oblasnog komiteta KPH za zagrebačku oblast, osnivanje prve brigade (»Braća Radić«) kao operativne jedinice – povoljno je utjecalo na daljnji razvoj NOP-a i NOB-a na području sjeverozapadne Hrvatske. Kalnički partizanski odred, zajedno s Moslavačkim partizanskim odredom, koji je stvoren približno u isto vrijeme, bili su borbena jezgra iz koje će kasnije nastati drugi partizanski odredi: Bilogorski, Zagrebački, Zagorski, Bjelovarski, ali i mnoge druge operativne jedinice – brigade, divizije i 10. korpus (zagrebački).

B. M.

Otkriven film o Četvrtom zasjedanju ZAVNOH-a

• Film Antonija Perajice, koji se sastoji od sačuvanih i do sada neobjavljenih snimaka kamerom Četvrtog zasjedanja ZAVNOH-a 24. i 25. srpnja 1945. godine u Zagrebu, premijerno je prikazan u sklopu Međunarodnog splitskog filmskog festivala, koji je održan od 15. do 22. rujna ove godine

Prema prikazanim snimcima, na tom zasjedanju, na kojem je ZAVNOH preimenovan u Narodni sabor Hrvatske, sudjelovali su zajedno tadašnji istaknuti političari i predstavnici Crkve te se jedan pored drugog vide kardinal Alojzije Stepinac i Vladimir Bakarić.

Taj film, s naslovom »Čuvaj film«, režirala je **Ana Perajica**, unuka Antonija Perajice (1915.-1992.), a materijale snimljene prije 67 godina restaurirao je mađarski stručnjak za restauraciju filmova **Gabor Pinter**.

»U snimljenoj povorci je bilo oko 60 istaknutih osoba, političara, predstavnika Vatikana, pravoslavnih svećenika, a mi smo uspjeli identificirati njih oko trećinu. Među njima, osim Stepinca i Bakarića, još i **Stevu Krajačiću**, HSS-ovog bana Banovine Hrvatske **Ivana Subašića** i druge, a za jednu figuru sa šeširom dvojimo je li

Tito ili nije, to tek treba utvrditi«, kazala je Ana Perajica.

Objasnila je da je film dobio ime »Čuvaj film« po poruci koju joj je djed ostavio prije smrti, kada joj je otkrio da postoje ti snimci i da su sakriveni.

U uvodu filma navodi se kako su mnogi sudsionici tog zasjedanja ZAVNOH-a kasnije suđeni. Također je u uvodu filma istaknuto kako su mnogi pitali Antonija Perajicu za života, gdje se nalazi snimljeni materijal, a on im je odgovarao da su ga »pojele krave«.

Film, koji traje 23 minute, završava tekstualnom porukom: »Povijest je otvoren izvor, ona se preslaguje ovisno o režimu i ideologiji.«

»Ovaj film je vrijedan dokument i kao takav vjerujem da se neće iskoristavati u diskusijama ›za‹ ili ›protiv‹, nego da će se shvatiti da prikazuje kako je ›ono‹ vrijeme

u jednom trenutku imalo optimizam prema ujedinjenju svih tih strujanja 1945. godine poslije rata u Hrvatskoj i da ćemo shvatiti da su svi uistinu imali dobру volju, a ono što se kasnije dogodilo je povijest«, rekla je Ana Perajica. Događaj koji je zabilježen ovim filmom, to jest utemeljenje Narodnog hrvatskog sabora 1945. godine, treba sagledavati kao početak hrvatske države, rekla je Ana Perajica novinarima u povodu premijere filma »Čuvaj film«.

U filmu su i snimci sa zagrebačkih ulica poslije završetka Drugog svjetskog rata 1945. godine, a prije početka 4. zasjedanja ZAVNOH-a, na kojima okupljeni nose tadašnja obilježja s petokrakom i transparente. U njemu su i snimci ratnog putovanja Prve proleterske brigade te odlazak njezinog jednog dijela brodovima u Trst.

S.D.

Ivanec

Novoj ulici ime narodnog heroja Josipa Kraša

• Prije dvadeset godina je ukinut naziv jedne ulice po Josipu Krašu, ali je sada, na prijedlog Udruge antifašističkih boraca i antifašista, nova ulica dobila njegovo ime

Cetiri vijećnika HDZ-a i jedan vijećnik HSS-a na sjednici Gradskoga vijeća digli su ruke protiv prijedloga Povjerenstva za imenovanje ulica i trgovina u gradu Ivanecu, da se novoj ulici u Mjesnom odboru Ivanec IV dade ime Josipa Kraša, narodnog heroja rođenog u Vuglovcu.

- Ne slažem se s tim prijedlogom. Ivanec je nekad imao ulicu koja je nosila Krašev ime i koja je već preimenovana. Bio sam uvjeren da smo raskrstili s tim! Kraš je bio borac za komunizam i Jugoslaviju i ne treba uvažavati takve prijedloge Udruge antifašističkih boraca. Ta ulica može biti u njegovom rodnom selu. Ivanec nema ulice koja nosi ime prvog hrvatskog predsjednika, a ni hrvatskih branitelja - izjavio je **Vladimir Lacković**.

Reagirao je vijećnik **Daniel Vlaisav-jević**: - Prije 20 godina promijenili ste ime tadašnje Ulice Josipa Kraša, a da građane o tomu niste pitali. Mi jesmo, jer vrijeme je da se i građane pita. Ovo je njihov prijedlog, kojeg je Povjerenstvo

za imenovanje ulica i trgovina samo prihvatio - replicirao je **Vlaisav-jević**.

Umjesto replike, gradonačelnik **Batinic** je pročitao Lackoviću i istomišljenicima nekoliko rečenica koje najbolje oslikavaju Krašev put, iz knjige koja je prije nekoliko godina predstavljena u Ivanecu (zbornik radova sa stručnog simpozija o Krašu): - »Od dolaska s robije pa sve do 1941. godine, Josip Kraš stalno s rudarima u Ivanecu organizira i provodi štrajkove koji su umnogome unaprijedili položaj rudarskih radnika - izborili su povećanje plaća i bolje uvjete rada. Po direktivi Kraša, ali i uz njegovu pomoć, u jesen 1939. u Ivanecu je organiziran veliki protestni miting protiv fašizma, rata i skupoće, a rudari su prošli kroz Ivanec uzvikujući parole, pri čemu im se priključilo mnoštvo naroda.... Kraš je svoj život dao 18. listopada 1941. u uličnom okršaju s ustašama«... - pročitao je Batinić te istaknuo da je Kraš bio istaknuti sindikalni borac, organizator štrajkova i istinski antifašist, koji je poginuo već u prvoj ratnoj godini.

Na Lackovićev istup reagirao je i predsjednik Vijeća **Ćedomir Bračko**: - Razočaran sam vašom diskusijom. Ivanec baš i nema velikana na razbacivanje, a doprinos građana poput Kraša trebalo bi posebno cijeniti. Način na koji je vaša stranka prije dva desetljeća mijenjala nazive ulice ja neću dopustiti tako dugo dok sam predsjednik Vijeća i dok je na vlasti ova koalicija stranaka! Neću dopustiti da se ponovi način na koji je, među ostalim, preimenovana i sadašnja Ulica žrtava hrvatskih domovinskih ratova (bijša Ulica Ivana Kuštera). Unatoč tome što su građani tada organizirali čak i savjetodavni referendum na kojemu se 70 posto građana izjasnilo protiv preimenovanja, želja građana nije uzeta u obzir i tadašnja Skupština općine Ivanec donijela je drukčiju odluku. Tako se više neće raditi! - poručio je Bračko.

Većinom glasova vijećnika imenovana je Ulica Josipa Kraša, dok je još jednoj novoj ulici - dano ime Ulica Kozjak.

Lj.R.

Obljetnica Odluke o sjedinjenju Istre s Hrvatskom

Upazinu je u znak sjećanja na 13. rujna 1943., kada je Narodnooslobodilački odbor za Istru donio odluku o sjedinjenju Istre s Hrvatskom, održana svečana sjednica Gradskog vijeća. Prije sjednice izaslanstvo Grada, predvođeno predsjednikom vijeća **Stjepanom Gabrićem**, položilo je vijenac na zgradu u kojoj je prije 69 godina održana povjesna sjednica.

Na svečanoj sjednici Gradskog vijeća gradonačelnik **Renato Krulčić** je naglasio da je 13. rujan 1943. jedan od najvažnijih datuma u istarskoj povijesti, jer je tada narod Istre odlučio prekinuti sve veze s Italijom pod Mussolinijevim režimom i priključiti je matici domovini.

Podsjećajući na događaje iz 1943., gradonačelnik Renato Krulčić naveo je da su u noći s 9. na 10. rujna partizanske snage ušle u Pazin, a već tri dana nakon toga pod predsjedanjem **Joakima Rakovca** donesena je povjesna odluka s proglašom i pozivom narodu Istre na ustank protiv tuđinske vlasti.

Događaji u Pazinu iz rujna 1943. koji su kasnije potvrđeni na sjednici Sveistarškog sabora 25. rujna također u Pazinu, te zasjedanje ZAVNOH-a i kasnije AVNOJ-a, zapisani su kao najvredniji trenuci naše povijesti u proteklom stoljeću. To svjedoči i odluka Hrvatskog sabora iz 2005. kojom je 25. rujan, kao povjesni dan, kada su u Pazinu donesene Odluke o sjedinjenju Istre, Rijeke, Zadra i otoka s maticom zemljom Hrvatskom, proglašen spomen-danom Republike Hrvatske, a u Istri se slavi i kao Dan županije

Stjepan Gabrić polaže vijenac na zgradu u kojoj su 1943. godine donešene povjesne odluke

- I kada je izgledalo da se strahote rata više neće ponoviti, početkom 1990-ih velikosrpske političke snage započele su ratnu akciju protiv mlade demokratske vlasti u našoj zemlji, pa je iz naših krajeva u ratna područja Like, u obranu domovine, krenula 154. domobranska pukovnija, kojoj je zbog zasluga dodijeljeno najveće gradsko priznanje - Grb grada, zaključio je Krulčić.

Nakon što je vijećnike, predstavnike

ustanova, političkih stranaka, crkve i raznih udruga, ukratko upoznao s aktualnim događajima u gradu i aktivnostima gradske uprave, Krulčić je poručio:

»Sjećanje na poginule vojnike i civile u NOB-u i Domovinskom ratu trajna je obaveza svih nas. Neka sjećanja na događaje iz naše svjetle povijesti o kojima smo danas svjedočili budu simbol našeg pouzdanja i vjere u bolje sutra.«

K.T.Š.

Oprostiti, ali ne zaboraviti

♦Obilježena 69. godišnjica pogibije istarskih rodoljuba

Komemoracija za 84 istarska rodoljuba pогinula 11. rujna prije šezdeset i devet godina u bici na Tičanu u borbi protiv njemačke vojske odazvali su se brojni članovi njihovih obitelji, porečki i istarski antifašisti, te mještani. Kraj spomen-obilježja na tamošnjem raskrižju minutom šutnje odana je počast svim poginulima za slobodu Hrvatske.

Okupljene je u ime domaćina pozdravio višnjanski načelnik **Angelo Mattich** koji je istaknuo da je očuvanje antifašizma iznad puke svakodnevnicice i dnevnih politika. Predsjednik porečke Udruge antifašističkih boraca i antifašista **Božo Štifanić**

u svom se govoru osvrnuo na događaje koji su uslijedili nakon bitke na Tičanu, te podsjetio na sastanak narodnjaka u Smollicama kod Jože Šurana gdje su si borci zacrtali put kojim ići do oslobođenja

Potpredsjednik Saveza antifašističkih boraca i predsjednik županijskog SABA **Tomislav Ravnić** istaknuo je kako bez ovih velikih žrtava na Tičanu nikada Istra ne bi bila u sastavu Hrvatske. Dodao je kako svima oprštaju za zločine koje su počinili, ali se oni nikada ne smiju zaboraviti.

- Moramo baštiniti mir, suživot i toleranciju i mi to činimo, ali nažalost u Hrvatskoj ima pojedinaca koji žele pre-

vrtanje ustavnih odredbi i pisanje nove povijesti. Nedavno je izašla knjiga Josipa Jurčevića »Prikrita stratišta i grobišta jugoslavenskih komunističkih zločina« u kojoj je on ustvrdio da postoji 1.517 takvih prikritih stratišta i donosi i druge nevjerovatne zaključke, prljave laži, neistine i druge športkarije.

Posljednji govornik susreta bio je saborski zastupnik **Peđa Grbin** koji je istaknuo da mu je čast stajati pred spomen-obilježjem ljudima koji su dali svoje živote za slobodu i pokazali da znaju voljeti svoju zemlju bez da mrze ikog drugoga.

N.L.

LJETNI MEMORIJAL MIRA - SAT POVIJESTI

♦Na planinskoj visoravni ponad Mrkoplja okupilo se oko 400 sudionika među kojima je bilo stotinjak osnovaca iz Hreljina, Kostrene, Opatije, Čavla, Delnice i Mrkoplja te srednjoškolci Pomorske škole Bakar

Šesto izdanje Ljetnog Memorijala mira – 26 smrznutih partizana pokazalo je da se ova priredba pretvara u pažnje vrijedan događaj, vezan uz sjećanje na tragični marš 2. brigade XII. Primorsko-goranske divizije, čiji su borci u noći s 19. na 20. veljače 1944. godine prilikom prelaska Matić poljane, po iznimno snažnoj snježnoj oluci, desetkovani – najmanje 26 ih se smrznulo, a više od 150 preživjelo je uz teške zdravstvene posljedice.

Sjećanja na tu tragediju obilježavaju se u dane obljetnice još od 1962., a prije šest godina Savez antifašističkih boraca i antifašista Primorsko-goranske županije prvi je put organizirao i Ljetni memorijal, priredbu kojoj je cilj privući ponajprije mlade te kroz Sat povijesti i druženje na legendarnoj poljani, oživjeti sjećanje na taj dan i pokazati mladima kako sloboda i mir često imaju i najveću cijenu.

Ovog puta na planinskoj visoravni ponad Mrkoplja, okupilo se oko 400 sudionika među kojima je bilo stotinjak osnovaca iz Hreljina, Kostrene, Opatije, Čavla, Delnice i Mrkoplja te srednjoškolci Pomorske škole Bakar, a lijep čin pri samom dolasku na Matić poljanu učinili su učenici opatijske osnovne škole Rikarda Katalinića Jeretova koji su, uz nazočnost profesorice Ljiljane Host i tajnice UABA Opatije Suzane Cvjetković, na svaki od

Učenici kod spomenika u Mrkoplju

26 kamenih stupova koji simboliziraju poginule borce, postavili karanfil. Od veterana najveću su pažnju privukli **Slavko Pleše i Anton Fugošić**, dva preživjela sudionika smrtonosnog bijelog marša. U ime organizatora nazočne je pozdravio **Miljenko Fak**, predsjednik Međuopćinske udruge UABA Delnice, **Marica Francišković**, zamjenica načelnika Općine Mrkoplj, **Dinko Tamarut**, predsjednik SABA Primorsko-goranske županije te **Branko Škrobonja**, predstavnik Primorsko-goranske županije koji je u nadahnutom obraćanju istaknuo da Matić poljana pamti događaj koji je obilježio antifašističku borbu na ovom području.

– Ovdje su stradali ljudi žrtvujući svoj život u borbi protiv zla, a za slobodu. Toga se uvijek treba sjećati i o tome stalno

treba govoriti, upozoravajući na opasnost od fašizma te ne samo njegujući, već i živeći antifašizam. Primorsko-goranska županija među prvima je u Drugom svjetskom ratu osjetila što znači fašizam kroz tragedije u Lipi, Podhumu, Kamporu i Matić poljani pa je logično da smo bili i bit ćemo pokrovitelji ovih memorijalnih svečanosti“, zaključio je Škrobonja.

O Drugom svjetskom ratu i maršu Matić poljanom potom su govorili **Maksimilian Mance i Slavko Pleše**.

Cvijeće i svijeće pod središnji spomenik postavili su predstavnici učenika te Udruge antifašističkih boraca i antifašista iz Hreljina, Bakra, Kostrene, Čavla, Opatije, Krka, Ogulina i Labina, a priredba je kraju privедena utrkama u patrolnom trčanju za osnovce te druženjem u prirodi.

M. K.

Vijenci na obnovljeni spomenik žrtvama stravičnog zločina

♦Mladi trebaju čuvati sjećanja na stradale da zločin nikada ne padne u zaborav

U suradnji organizacionog odbora sela i Udruge antifašističkih boraca i antifašista Pakrac-Lipik u Derezi nedaleko od Pakraca održan je komemorativni skup uz obilježavanje 70. godišnjice stradanja i sudjelovanja Derežana u NOB-u.

Nakon položenih vijenaca na obnovljeni spomenik žrtvama ustaškog zločina i palim borcima NOB-a, prigodnim govorima većem broju nazočnih građana i antifašista obratili su se dožupan Požeško-slavonske županije Miroslav Grozdanić, predsjednik

Srpskog demokratskog foruma **Veljko Džakula** i član Predsjedništva UABA Pakrac-Lipik i učesnik NOB-a **Branko Manojlović**, koji je emotivnim govorom podsjetio da su ustaše 4. kolovoza 1942. u ovom selu izvršile masovni zločin nad nevinim seljanima samo zato što su bili Srbi. Na svirepi način likvidirani su djeca, majke, očevi, djedovi, bake. Nitko nije bio pošteđen jer zločinci nisu imali milosti.

»Taj zločin i svi drugi zločini nad Sr-

bima u Kusonjima, Dragoviću (spomenik već obnovljen), Kukunjevcu, Bujavici i drugdje trebaju biti osuđeni«, rekao je Manojlović i poručio mlađima da »čuvaju sjećanja na stradale da zločin nikada ne padne u zaborav«. Skup je održan ispred spomenika palim borcima NOR-a koji je prije nekoliko godina obnovljen, a nedavno je nepoznati počinitelj skinuo zvjezdu petokraku, o čemu je obaviještena nadležna policija.

Pero Matić

Obljetnica oslobođenja od fašizma

•U organizaciji Udruge antifašističkih boraca i antifašista Korčule 13. rujna svečano je obilježena 68. obljetnica oslobođenja Korčule od fašističkog okupatora u Drugom svjetskom ratu

Unatoč kiši na spomeničkom kompleksu na Pločati se okupio veliki broj antifašista Korčule i njihovih gostiju, među njima i delegacija dubrovačkih antifašista te stotinjak Slovenaca s preživjelim borcima Prekomorske brigade. Odana je počast poginulim borcima NOR-a, hrvatskim braniteljima, žrtvama fašizma te su položeni vijenci na spomenik poginulih korčulanskih boraca NOR-a i boraca iz redova Prekomorskih brigada. Prigodno je govorio **Ivo Milat**, predsjednik Udruge antifašističkih boraca i antifašista Korčule. Koristeći povijesne podatke, uz knjige i stručne radove, podsjetio je da su 13. rujna 1944. godine bori 26. dalmatinske udarne divizije s Korčulanskim partizanskim odredom potpuno oslobodili otok od njemačkih okupatora koji su samo u ožujku 1944. godine odveli s otoka u ropstvo oko 3000 otočana, od kojih su mnogi nestali.

»Naš otok bio je poprište velikih borbi u Drugom svjetskom ratu, a u borbama za konačno oslobođenje i obranu Korčule sudjelovalo je i 950 boraca Prekomorske brigade. Ostvarena je najveća pobjeda partizana u to vrijeme, a njemački okupatori su zajedno s domaćim izdajicama doživjeli najveći poraz u borbama na jadranskim otocima. U NOB-u je na Korčuli bilo 987 poginulih korčulanskih boraca i civilnih žrtava rata, te još oko 500 boraca iz drugih partizanskih jedinica, od toga i 350 iz Prekomorskih brigada« - rekao je Ivo Milat, naglasivši da je njihova žrtva za Korčulu postala zalog njezina moralnog opstanka u budućnosti. Osvrnuo se na sramotnu odluku korčulanskih gradskih vlasti koje su početkom devedesetih ukinule u Korčuli naziv ulice Prekomorskih brigada, izrazivši nadu da će aktualna gradska vlast udovoljiti zahtjevu Udruge antifašističkih boraca i antifašista Korčule i peticiji građana da se vrati taj naziv ulice. Također je spomenuo da je netko nerazuman i istovremeno izuzetno zao, bacio u smeće 60 uokvirenih slika i fotografija poginulih boraca iz Žrnova, koje su bile izložene na zidovima osnovne škole u tom mjestu. Ivo Milat je spomenuo i nedavnu sahranu posmrtnih ostataka trojice mještana Blata, koje su ubili partizani, kao izdajice i krivce za smrt partizanskog borca. U medijima su ih članovi obitelji prikazali kao žrtve komunizma koje su pale za slobodu Hrvatske, a povijesna je istina da su bili pripadnici četničkog pokreta. No, ni to nije smetalo dubrovačkom biskupu da predvodi tu sahranu.

Svečano obilježavanje 68. obljetnice oslobođenja Korčule

Pozdravno su govorili: zamjenik grada-načelnika Korčule **Franc Stenek**, u ime slovenskih antifašista, **Darinka Vouk** i **Franko Pleško**, dok je stotinu Slovenaca, prisjeljih na korčulansko obilježavanje oslobođenja od fašizma u Drugom svjetskom ratu, uz pratnju harmonike pjevalo i himnu antifašističkih boraca Slovenije.

Vratiti ulicu Prekomorskih brigada

Branko Grošeta, predsjednik Zajednice udruga antifašističkih boraca antifašista Dubrovačko-neretvanske županije i član Predsjedništva SABA RH posebno je pozdravio prisutne borce NOR-a, hrvatske branitelje i goste iz Slovenije, istaknuvši da hrvatski antifašisti izražavaju posebno poštovanje i zahvalnost za žrtve koje su pripadnici Prekomorskih brigada, mahom državljanji Republike Slovenije, dali u borbi protiv fašističkog okupatora i njegovih slуга na području Republike Hrvatske. Naročito u borbama za oslobođenje Korčule, kada je njih 350 položilo svoje mlade životе. Branko Grošeta je podržao i pridružio se inicijativi Udruge antifašista Korčule u pozivu vladajućima Grada Korčule da isprave civilizacijsku i povijesnu nepravdu i sramotu te Korčuli vrate ulicu u znak sjećanja i zahvalnosti Prekomorskim brigadama.

»Nezaboravan je doprinos i žrtve koje je Korčula dala u Drugom svjetskom ratu, ali ne zaboravljamo na teror i zločine okupatora, razaranja, ubojstva i progone civilnog stanovništva, koncentracione logore, El Shatt, zlodjela zločinačke »NDH«. Nažalost, ovo je i prigoda da još jednom ukažemo na sramotan odnos prema hrvatskom antifašizmu, posebno prema sudionicima NOB-a, uništenju spomeničke i druge baštine, brojnim povijesnim falsifikatima. Zemlja koja ulazi u Europsku zajednicu naroda morala bi se konačno, u vlastitom interesu, odreći izbornog, folklorognog i virtualnog antifašizma, jer je to negacija Ustava Republike Hrvatske, žrtava i doprinosa Hrvatske u pobjedi antifašističke koalicije u Drugom svjetskom ratu. Siti smo lažnih obećanja, neiskrenih govora i stalnog ignoriranja naših, opravdanih zahtjeva. Približavaju se lokalni izbori u kojima po tradiciji antifašizam, naše udruge, Tito, »komunistički zločini« postaju omiljeno štivo u manipuliraju javnošću i glasačima. Očekujemo nove orkestrirane prijetnje, podmetanja, uvrede, lažne optužbe. U obrani istine neće nas spriječiti ni zastrašiti brojni manipulatori, politički konvertiti, povijesni falsifikatori i revizionisti povijesnih istina, priučeni kopači kostiju, razni Banci, Tomci, Jurčevići, Karamarci, Šeparovići, Jovići, Čiči« - rekao je Branko Grošeta ističući da su, kada je u pitanju antifašizam, sve agresivniji istupi

i ispadi nedodirljivog, zaštićenog i od države materijalno zbrinutog karizmatičnog feudalca - Katoličke crkve.

Koja je bila uloga Crkve u zločinačkoj »NDH« ?

»Ne prihvaćajući da je povijest učiteljica života, ne shvaćajući, odnosno ignorirajući izborne poruke svoga stada, umjesto pastirskog rada, Crkva se stalno vraća u povijest u kojoj je njena uloga, uz časne iznimke, bila sramotna i izdajnička. Umjesto nostalgie moralnije bi bilo da analiziraju vlastitu ulogu u zločinačkoj »NDH«, Jasenovac, pokrštavanja, blagoslov okupatorovog i izdajničkog oružja, skrivanje ratnih zločinaca, velebna crkvena zdanja i

materijalne i porezne privilegije na račun poreznih obveznika. Na pozive za istinom u Drugom svjetskom ratu, možemo im poručiti da su oni zadnji koji bi o tome trebali govoriti. Pitamo: gdje su bili od 1941.- 1945. i u protekle 22 godine. Uzoritom Kardinalu i njegovim pastirima možemo poručiti da su Savez antifaističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske i njegove brojne udruge i zajednice udruga, nebrojeno puta do sada zahtjevali da se istraže sva sporna mjesta i svi zločini, a posebno oni za koje se terete pripadnici NOV i POJ i o rezultatima istraživanja izvijesti cjelokupna hrvatska javnost. Zadnji takav zahtjev izražen je u zaključcima Predsjedništva SABA RH od 12. lipnja ove godine. To se moglo odavno učiniti, ali onda više ne bi bilo mitova i otpala bi mogućnost manipuliranja i falsificiranja povijesnih istina, a propovjedi bi bile mnogo siromašnije«

- rekao je Branko Grošeta, završivši svoje prigodno obraćanje čestitkom Korčulanka-ma i Korčulanima povodom 68. obljetnice oslobođenja Korčule, izrazivši zadovoljstvo i ponos što Udruga antifaističkih borača i antifašista grada Korčule na ovako dostojanstven način odaje počast svojim oslobođiteljima, sjeća se žrtava, patnji, stradanja, zbjegova i nadasve nepobjedivih Titovih partizana od kojih su mnogi položili svoje živote za slobodu Korčule. Time se još jednom potvrđuje da hrvatski antifašizam ima svoje poštovatelje, da žrtve nisu bile uzaludne i da će naša istina i pored svih prepreka izaći na vidjelo, a mladi antifašisti nastaviti će čuvati svijetle tradicije antifaističke Hrvatske.

Obilježavanje obljetnice oslobođenja Korčule nastavljeno je druženjem korčulanskih antifašista i njihovih gostiju.

K.L.

Buzet

Udruzi antifašista Zlatni grb Grada

•Na svečanoj sjednici Gradskog vijeća Grada Buzeta, održanoj u petak 7. rujna 2012. godine, Zlatni grb Grada dodijeljen je Udruzi antifašista grada Buzeta. To najveće godišnje priznanje Grada uručio je gradonačelnik Buzeta Valter Flego predsjedniku buzetske Udruge antifašista Edi Jermanu

U obrazloženju dodjele ovogodišnjeg Zlatnog grba grada Buzeta Udruzi antifašista se kaže:

»Udruga antifašista je udruga proizašla iz Saveza udruženja boraca NOR-a čiji su ciljevi i danas slični: izgradnja humanog društva, ostvarenje ljudskih prava i sloboda čovjeka i građanina, te borba protiv bilo kakvog oblika fašizma, šovinizma, revanšizma, mržnje, netrpeljivosti i isključivosti.

Okuplja više od tisuću članova, a ističe se organiziranošću članstva i bogatom aktivnošću tijekom cijele godine. I danas značajan dio članstva udruge čine mladi ljudi. Među brojnim redovitim aktivnostima vrijedi izdvajati organizaciju edukativnih radionica za mlade članove, stalnu brigu o održavanju i obnovi obilježja te organiziranje svečanosti obilježavanja povijesnih obljetnica NOB-a i drugih manifestacija, te skrb i pružanje pomoći socijalno ugroženim i bolesnim članovima. Udruga antifašista Grada Buzeta kroz više od 60 godina složnog i energičnog rada postala je snažno uporište pozitivnih vrijednosti našeg društva na lokalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini.

Za dugogodišnju snažnu aktivnost, predanost i neporeciv doprinos u izgradnji pozitivnih društvenih vrijednosti lokalne zajednice, Udruzi antifašista Grada Buzeta dodjeljuje se Zlatni grb Grada Buzeta.«

Svečana sjednica Gradskog vijeća Buzeta na kojoj je uručeno najveće godišnje priznanje Grada Udruzi antifašista

Pored brojnih gostiju, svečanoj sjednici Gradskog vijeća Grada Buzeta prisustvovali su istarski župan **Ivan Jaković**, ministar turizma **Veljko Ostojić**, saborski zastupnik **Damir Kajin** i potpredsjednik Saveza antifaističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske **Tomislav Ravnica**.

Na sjednici je obilježeno 25-godišnje bratimljenje Grada Buzeta i Općine Kopar.

Laureatima su dodijeljene i druge nagrade i priznanja.

Za marljiv rad i uspjeh u školi, pohvalnicu Grada Buzeta dobili su: **Manuel Brnobić**, **Katja Grabar**, **Maja Ivančić**, **Nikola Mandalević**, **Lea Petohleb** i **Katarina Zornada**. Godišnja Nagrada Grada Buzeta dodijeljena je **Dragici Klarić** i Hotelu Vela Vrata.

K.T.

Povijesna izložba – zahvalnost norveškom narodu

•U organizaciji Spomen područja Jasenovac 12. kolovoza ove godine u Falstad centru u Norveškoj svečano je otvorena, uz pokroviteljstvo veleposlanstva Republike Hrvatske i Republike Bosne i Hercegovine u Kraljevini Norveškoj, povijesna izložba »Zahvalnost norveškom narodu«

Izložba je organizirana povodom 70. obljetnice dolaska prvih interniraca s područja bivše Jugoslavije na prisilni rad u Norvešku, a u znak sjećanja i zahvalnosti Norvežanima koji su im nesebično pomagali u prevladavanju nehumanih uvjeta života.

Izložbu je otvorio Haakon Blakenborg, direktor za Zapadni Balkan u Ministarstvu vanjskih poslova Norveške. Na otvorenju izložbe bili su i ambasadori Mario Horvatić (Hrvatska) i Emir Poljo (Bosna i Hercegovina) koji su održali i prigodne govore. U kratkom umjetničkom programu sudjelovalo je duet koji je izveo nekoliko norveških narodnih pjesama, ali i predstavnici višenacionalne kulturno-umjetničke grupe fondacije Tutti.

Inicijalna sredstva za izložbu osiguralo je veleposlanstvo Kraljevine Norveške u Hrvatskoj, a svoj su doprinos u realizaciji izložbe dali i domaćini (Falstadcenteret) kao i Spomen područje Jasenovac. No, izložba, svakako, ne bi ugledala svjetlost dana, bez voditeljice projekta vinkovčanke Gorane Ognjenović, koja živi i radi u Oslu. Preko norveške fondacije »Fritt ord« (»Slobodna riječ«) osigurala je većinu materijalnih sredstava potrebnih za realizaciju izložbe. Istovremeno, svojim je dotadašnjim znanstvenim istraživanjima, a u suradnji s autoricom izložbe i kataloga Natašom Mataušić dala izložbi jednu sasvim novu dimenziju. Znanstvena vrijednost ovog izložbenog projekta leži u otvaranju važnih pitanja u vezi broja i identiteta interniraca. Naime, mnogi Norvežani još i danas smatraju da su ovi zatočenici različitim nacionalnostima i različitim vjeroispovijestima uglavnom Srbi.

O tome svjedoči i Ljubo Mlađenović u svojoj knjizi Beisfordska tragedija: »Još i danas u Norveškoj, stariji ljudi, koji pamte te stravične dane, govore da su se u logoru Beisfjord nalazili Srbi. To dolazi otuda što se skoro u svim dokumentima nemačkog SS-a ističe, da su u logoru isključivo Srbi i komunisti. Tako su ti termini preneti i u norvešku javnost, a nešto kasnije, kada je, preko Švedske, o ovom logoru saznala i svetska javnost, također, se govorilo kao da su u ovom logoru samo Srbi.

Istina je da je u logoru Beisfjord bilo

najviše Srba. Ali tamo su bili deportovani i Hrvati, Muslimani, a među njima bilo je i Crnogoraca, Slovenaca, Slovaka iz Slavonije i drugih narodnosti.«

Umjesto opisa izložbe donosimo uvodne tekstove kataloga:

**Gorana Ognjenović:
Norvežani su pomagali
dovodeći u opasnost
i vlastiti život**

Gorana Ognjenović, voditeljica projekta

»Norveška i Hrvatska, dvije zemlje udaljene tisućama kilometara. Različiti jezici, običaji, kulture...«

No, u razdoblju Drugog svjetskog rata zadesila ih je slična sudska: njemačka okupacija i uspostava marionetskih državnih tvorevinu u potpunoj ovisnosti o politici Trećeg Reicha te ih povezala sudska interniraca koje su njemačke vojne vlasti doveli na prisilni rad u nacističke logore razasute po cijeloj Norveškoj. Sve što su ovdje proživjeli, sva stradanja, poniranja, maltretiranja, sva nesebična pomoć koju su dobivali od norveških seljaka i građana, sve to je postalo dio naše zajedničke povijesti.

Tih prohладnih dana lipnja 1942. godine stanovnici norveških gradova Bergena,

Tronheima i Narvika sa čuđenjem i suočenjem promatrali su kolone mršavih, slabo odjevenih i iscrpljenih muškaraca kako prolaze njihovim ulicama. Tek su kasnije saznali da dolaze iz njima daleke i tada gotovo nepoznate zemlje Jugoslavije. Stoga su ih i nazvali Jugoslavenima.

Bili su to seljaci, radnici, studenti, intelektualci, uglavnom mladi i snažniji muškarci, odabrani za težak fizički rad. Većina ih je bila nasilno pokupljena iz svojih domova u akcijama »čišćenja« terena od srpskog pravoslavnog stanovništva s područja Nezavisne Države Hrvatske ili su bili zarobljeni kao pripadnici Narodno-oslobodilačke vojske, odnosno sudionici ili simpatizeri Narodno-oslobodilačkog pokreta, bez obzira na njihovu nacionalnu ili vjersku pripadnost. Bilo je među njima i nešto kriminalaca pokupljenih po raznim ustaškim zatvorima, razvojačenih ustaša, četnika, dezterera...

Status svih interniraca bio je u norveškim logorima isti: do proljeća 1943. bespravno roblje, bez imena i bez broja, bez ikakvih pa i najmanjih prava, pa ni prava na život. Od proljeća 1943. kad upravu nad logorima od jedinica SS-a preuzima Wermacht, postaju ratni zarobljenici.

Životni uvjeti u svakom od 30-ak do sada poznatih logora bili su dovedeni na krajnju granicu ljudske izdržljivosti: težak i iscrpljujući rad, slaba ili nikakva prehrana, zarazne bolesti izazvane nehigijenskim načinom života, pojedinačne i masovne likvidacije...

Tim im je više, svaka, pa i najmanja pomoć Norvežana bila dragocjena. A oni su po cijenu vlastitoga života, pomagali koliko su mogli: osmjehom ohrabrenja, komadićem kruha ili sušene ribe ostavljenim pored puta, porukom o stanju na ratištima u Europi, pružali im osjećaj da u svojoj nevolji nisu osamljeni... Pomagali su bjegunce osiguravajući im toplu odjeću i hranu, skrivali ih u svojim kućama. Njihove iskrene simpatije i pružena pomoć ostale su u trajnim uspomena svih preživjelih interniraca.

Iako je od tih događaja prošlo već više od 70 godina, mnoga pitanja i danas traže znanstvenim istraživanjima utvrđene odgovore. Koliko je doista bilo

interniraca s područja bivše Jugoslavije zatočeno u norveškim logorima? Koliko ih se vratilo? Koliko ih je zauvijek ostalo u Norveškoj? Mnogi su grobovi i danas bezimani. Naša je dužnost da zajedničkim naporima svakoj bezimenoj žrtvi, svakom internircu vratimo ime i time im odamo dužno poštovanje».

Nataša Mataušić: *Sjećanje na dio zajedničke prošlosti norveškog i hrvatskog naroda*

Nataša Mataušić, autorica izložbe i kataloga

Istraživanje teme interniraca iz Hrvatske (odnosno tadašnje Nezavisne Države Hrvatske koja je obuhvaćala i dio teritorija današnje Bosne i Hercegovine) u hrvatskim (Hrvatski državni arhiv) i norveškim arhivima i uspoređivanje izvornih dokumenata s onim što je o tome do sada napisano, uvjerilo me da nije sve tako jasno i tako jednostavno.

Stoga na ovoj izložbi ne navodim gotovo nikakve brojčane podatke, a kada su oni spomenuti onda su to oni za koje sam relevantnim znanstvenim metodama utvrdila točnost, pa time i istinitost. Ružno se poigravati s brojkama. Jer to u stvari i nisu brojke, to su pojedinačne ljudske sudsbine, pojedinačne patnje, stradanja, želje i nadanja. I pri tome, ne bi trebalo biti važno kojoj nacionalnoj, vjerskoj ili ideološkoj grupaciji pripadaju.

Izložba pred vama imala je i ima osnovnu namjeru prikazati jedan, nažalost, gotovo zaboravljeni, ali izuzetno značajan segment zajedničke prošlosti norveškog i hrvatskog naroda, o kojem šira društvena zajednica zna malo ili gotovo ništa.

Polazeći od okolnosti koje su dovele do slanja velikog broja ljudi na prisilni rad u nacističke logore Norveške, pokušali smo temeljem recentne literature i izvora prikazati barem djelić nedaća kroz koje su prošli, te posebno naglasiti pomoći norveškog naroda u prevladavanju teškoća koja im je donosio život u zatočeništvu.

Proglašenje marionetske Nezavisne Države Hrvatske u travnju 1941. godine, na dijelu teritorija Kraljevine Jugoslavije, te njeni rasni i diskriminirajući zakoni, obešpravili su veliki broj njenog stanovništva i otvorili put osnivanju koncentracijskih logora, u koje su upućivani i svi protivnici uspostavljenog ustaškog režima, a naročito komunisti i antifašisti.

U tijeku rata na području Norveške bilo je osnovano preko 30 logora za internirce s područja

bivše Kraljevine Jugoslavije, razmještenih od krajnjeg sjevera (Karasjok) do najjužnijeg u blizini Bergena. Iako po svojoj namjeni radni, bili su to logori smrti u kojima su internirci iscrpljivani glađu i teškim fizičkim radom, zlostavljeni i ubijani. Pojedinačna i masovna ubojstva, a naročito u prvim danima postojanja logora nisu bila rijetkost.

U svim mjestima u kojima su se nalazili logori, internirci su, usprkos opasnosti i jakom osiguranju njemačkih vojnih jedinica, uspostavili bliske odnose s Norvežanima koji su im po cijenu vlastitoga života i života članova svojih obitelji, pružali pomoći u hrani, odjeći,

lijekovima, dostavljali im vijesti s ratišta, propagandni materijal, pomagali prilikombjekstva, sakrivajući ih u svojim kućama i organizirano prebacivali u Švedsku.

Odmah po oslobođenju Norveške, preživjeli internirci bili su okupljeni u bivšem logoru njemačke vojske Melhusu, nedaleko Trondheima, gdje su formirali Odred bivših jugoslavenskih interniraca u Norveškoj i izabrali Antifašističko vijeće. U vremenu do povratka u domovinu, organizirali su raznovrsne društveno-političke i kulturno edukativne aktivnosti, na kojim su im dragi gosti bili i njihovi novi norveški prijatelji.

Tijekom 1953. godine norveške su vlasti organizirale prikupljanje posmrtnih ostataka ubijenih

i umrlih interniraca. Sahranjeni su u zajedničkim grobnicama u Botnu (za sjevernu), Moholtu i Strindi (za srednju) i Usnu (za južnu Norvešku).

Dvadesetak godina kasnije, 1976. godine u glavnom gradu norveške Oslu, uz prisutnost norveškog kralja Olava V. otkriven je spomenik svim jugoslavenskim internircima koji su tijekom Drugog svjetskog rata stradali u Norveškoj.

Danas, sedamdeset godina otkada je prvi transport s internircima iz Jugoslavije stigao u Norvešku, njihova groblja gotovo nitko ne posjećuje. Jugoslavije više nema, kao ni jedinstvenog Norveško-Jugoslavenskog društva. Uspomene koje se ne bi smjele zaboraviti sve su bljeđe...

Stoga se svi zajedno vratimo u one davne dane ratnog ljeta 1942. godine i oživimo načas njihova lica, da bude kao da su ovdje s nama. I poželite nam uspjeh u našim nastojanjima za rješavanjem svih nedoumica, krivih i iskrivljenih interpretacija i reintrepretacija povezanih uz njihov boravak u toj predivnoj zemlji.

N.M.

Detalj s izložbe u Norveškoj

Njemačka

Najpopularniji svjetski servis za mikrobloging iskoristio je mogućnost uklanjanja nepoželjnog sadržaja u samo jednoj zemlji. Internetska društvena mreža Twitter je još u siječnju ove godine nala-

Twitter blokirao neonaciste na internetu

vila da će uvesti mogućnost teritorijalno ograničenog blokiranja sadržaja koji se kose sa zakonima pojedine zemlje. Ovo je prvi put da je to i učinila.

Sporni račun pripada neonacističkoj

organizaciji Besseres Hannover, a blokiran je na zahtjev njemačkih vlasti.

Tvitovi poslani s tog računa neće biti vidljivi u Njemačkoj, ali hoće u ostatku svijeta.

J.L.

Slatina

Svečanost za 68. obljetnicu oslobođenja

Slatinska Udruga antifašističkih boraca i antifašista 28. rujna je obilježila 68. obljetnicu oslobođenja Slatine. Program je započeo polaganjem vjenaca na spomenik žrtvama fašističkog terora kod zgrade Pučkog otvorenog učilišta u Slatini. Vijence su položili predstavnici UABA Slatine i Vijeća srpske nacionalne manjine grada Slatine nakon čega je u dvorani Hrvatskog doma održana svečana sjednica, na kojoj je govorio predsjednik Udruge **Vladimir Jurić**. On je u svom govoru podsjetio prisutne na događaje, vezane za ovo područje, od prije 68 godina.

Svečanoj sjednici, uz članove Udruge i goste, prisustvovali su i dogradonačelnica Grada Slatine **Jovana Žnidarec**, predsjednik Vijeća srpske nacionalne manjine Grada Slatine **Mladen Kulić**, predstavnici SDP-a te Udruga antifašista iz Požege i Orahovice. Proslava je nastavljena prigodnom zajedničkom večerom i druženjem u restoranu Jošavac.

R.S.

Svečana sjednica UABA Slatine

Petrinja

Na partizanskom spomeniku nacrtali kukasti križ

Na nadgrobnoj ploči »Palim borcima 28. slavonske divizije 1945. poginulim za oslobođenje Petrinje« nepoznati počinitelji sprejom su nacrtali kukasti križ. Taj spomenik koji je podignut 1972. godine, Udruga antifašističkih boraca i antifašista grada Petrinje redovito održava i uređuje grob.

– Ovaj najnoviji vandalski čin nije prvi, a bojimo se, ni posljednji. Na našu dojavu policija je brzo obavila očevid, a

mi smo podnijeli prijavu protiv nepoznatog počinitelja. Prije ovog najnovijeg iživljavanja i provociranja kukastim križevima, već je jednom propucana zvijezda petokraka, a nedavno je počupano i razbacano umjetno ukrasno cvijeće – o upornom divljaju nepoznatih po grobu partizana na groblju sv. Roka kaže **Zrinka Čorić**, predsjednica UABA Petrinje.

A.P.

Nepoznati počinitelji sprejom su nacrtali kukasti križ

MINISTARSTVO BRANITELJA OŠTRO OSUDILO OŠTEĆENJE SPOMENIKA

Ministar branitelja Predrag Matić najoštije je osudio crtanje nacističkih simbola - svastika na partizanskom spomeniku na groblju Svetog Roka u Petrinji.

»Ministarstvo branitelja najoštije osuđuje vandalski čin oštećenja spomen-obilježja »Palim borcima 28. slavonske divizije 1945. poginulim za oslobođenje Petrinje.«

Ovakav čin predstavlja grubo vrijedjanje uloge i žrtve svih onih koji su svoje živote položili u Drugom svjetskom ratu», napisao je Matić i dodao da »spomenici ratnim stradalnicima imaju dostojanstvo koje nadilazi nacionalne, etničke i druge podjele«. Ministar se nuda da će nadležne institucije brzo reagirati te pronaći i kazniti vandale koji su na spomeniku crnim sprejom nacrtali kukaste križeve.

•Povodom 68. obljetnice oslobađanja savezničkih zarobljenika na skupu sudjelovala i delegacija UABA Ozlja

Na partizanskom letalištu (aerodromu) u Otoku pri Metliki (Slovenija) upriličena je svečanost povodom 68. obljetnice oslobađanja poveće skupine savezničkih zarobljenika, pretežno Britanaca i manjeg broja Francuza. Njih su osloboidle slovenske partizanske jedinice (i iz Otoka), a 18. rujna 1944. godine avionom su transportirani u Bari (Italija).

Svečanost je održana pod nazivom »Vranov let u slobodu« pored izloženog aviona koji podsjeća da je tu bio partizanski aerodrom koji je imao veliki značaj, ne samo za slovenske partizanske borce, nego i za cjelokupnu Narodnooslobodilačku borbu. Svečanosti je nazočilo više stotina boraca i mještana Bele krajine, predstavnika boračkih organizacija Metlike i susjednih općina, delegacija Udruge antifašističkih boraca i antifašista Ozlja, koja s boračkom udrugom Metlike održava dugogodišnje prijateljske odnose.

Na skupu su govorili **Andrew Page**, veleposlanik Združenog kraljevstva Velike

VRANOV LET U SLOBODU

Sudionici skupa na svečanosti u Otoku (Metlika)

Britanije i Sjeverne Irske, **Darko Zevnik**, župan (načelnik) općine Metlika i **Albina Tošeska**, predsjednica Zveze borcev za vrednote NOB Metlika. Ovom prigodom je uručeno priznanje izviđačima iz općine Sežana koji održavaju spomen obilježe u neposrednoj blizini Otoka.

U kulturno-umjetničkom programu sudjelovali su Ženski pjevački zbor Doma umirovljenika Metlika, Omladinski pjevački zbor Podzemelj, učenici-recitatori Osnovne škole Podzemelj i mladi harmonikaši iz škole Martina Težaka.

Ivan Trusić

Pariz

UParizu je 10. listopada 2012. godine potpisani Sporazum o suradnji između Spomen područja Jasenovac, Agencije za odgoj i obrazovanje Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta RH i židovskog istraživačkog centra u glavnom gradu Francuske Memoriala de la Shoah.

Potpisnici Sporazuma su ravnateljica Spomen područja Jasenovac **Nataša Jovičić**,

Suradnja s Memorial de la Shoah

ravnatelj Agencije za odgoj i obrazovanje **Vinko Filipović** i ravnatelj Memoriala de la Shoah **Jacques Fredj** uz pokroviteljstvo Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Potpisivanju ovog sporazuma prisustvovali su ministrica kulture **Andrea Zlatar Violić** i veleposlanik Republike Hrvatske u Francuskoj **Mirko Galić**.

Ministrica Zlatar Violić tom je prilikom naglasila da »Sporazumom o suradnji afir-

miramo Republiku Hrvatsku u Europi kao zemlju koja se iskreno suočila s vlastitom teškom prošlošću i koja teži da Jasenovac i njegov obrazovni centar postanu mjestom u Europi za učenje o holokaustu i genocidu, kao osnova za podučavanje o miru, razumijevanju i uvažavanju različitosti, kako se zlo nikada više ne bi ponovilo«.

N.J.

Zajednički snimak nakon potpisivanja sporazuma o suradnji JUSP Jasenovca i Memorial de la Shoah

Istarski antifašisti

»Duh Istre ostao je nepokoren. Mi nismo htjeli postati poslušno roblje«, citira je predsjednik Saveza antifašista Istarske županije **Tomislav Ravnić** na sjednici u Pazinu prve dvije rečenice proglosa Narodnooslobodilačkog odbora za Istru od 13. rujna 1943., naglasivši da je samo oružanom borbom bilo moguće osloboditi Istru tudinske vlasti i sjediniti je s maticom domovinom.

Na svečanoj sjednici županijskog Saveza antifašista 13. rujna oštro su upozorili na novu knjigu povjesničara **Josipa Jurčevića** »Prikrivena stratišta i grobišta jugoslavenskih komunističkih zločina« i naglasili da je riječ o običnom falsifikatu povijesti. Najavili su da će je raskrinkati na javnoj tribini koju sredinom listopada organiziraju u Puli te kasnije i u Zagrebu. U knjizi, koju u Savezu antifašista smatraju krivotvorinom, tvrdi se da je na području Hrvatske locirano čak 1.517 masovnih grobnica od kojih je istraženo njih tek 24, a autor ipak zaključuje da su u čak 88 posto počinitelji zločina bili partizani ili komunistička vlast, a tek u 0,33 posto slučajeva njemačke vlasti, 0,13 posto vlasti kvislinški NDH te 0,07 talijanski fašisti.

- Mi u Istri nećemo šutjeti na ovak-

Nećemo šutjeti na povijesne krivotvorine

Svečana sjednica Saveza antifašista Istarske županije

ve očite krivotvorine, rekao je Ravnić i najavio izradu ozbiljnog povijesnog dokumenta o žrtvama rata na području Hrvatske koji će uputiti autorima knjige, javnim ličnostima koje propagiraju povijesni revisionizam (spomenuo je u tom kontekstu **Ivu Banca, Tomislava Karamarka, Andriju Hebranga...**), ali i državnim institucijama, prvenstveno Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti,

od kojih će zatražiti da se »diskvalificiraju krivotvoritelja«.

Osvrnuli su se i na beatifikaciju **Miroslava Bulešića**, svećenika ubijenog 1947. godine u Lanišću, podsjetivši javnost da se radilo o pojedinačnom zločinu zbog kojeg je ubojicu (Slavko Sanković) tadašnja vlast osudila na šest i pol godina zatvora.

A.D.

Ludbreg

Sjećanje na Šemovečku bitku

•Polaganjem vijenaca te komemorativnom svečanošću kod spomen kosturnice »Plamen revolucije« 6. listopada obilježena je 69. obljetnica Šemovečke bitke, najveće bitke u sjeverozapadnoj Hrvatskoj tijekom Drugog svjetskog rata, koja je imala za cilj oslobođenje Ludbrega i u kojoj je stradalosedamdesetak boraca

Uspomena na Šemovečke žrtve vijenče su položili izaslanstvo Zajednice udruga antifašističkih boraca i antifašista Varaždinske županije, izaslanstvo Varaždinske županije na čelu s predsjednikom Županijske skupštine Dubravkom Biberdžić i zamjenicom župana Blanskom Glavicom Ječmenicu, u ime grada Varaždina predsjednik Gradske vijeća Josip Hehet i izaslanstvo općine Trnovec Bartolovečki s načelnikom Stjepanom Hrenom.

Na svečanosti je istaknuto kako se nikada ne smiju zaboraviti civilizacijske tekovine antifašizma koje su usađene u temelje moderne hrvatske države.

Predsjednik županijske Zajednice udruga antifašističkih boraca i antifašista Vinko Oreški podsjetio je da je

Šemovečka bitka bila prekretnica, nakon koje su ojačale domaće snage, a mladima

poručuje da poštuju sve što je učinjeno u oslobođanju i stvaranju države.

Polaganje vijenaca kod spomen kosturnice »Plamen revolucije«

Četnici više nisu izjednačeni s partizanima

•Četnički pokret u Srbiji više nije izjednačen s partizanskim. Kako javljaju srbijanski mediji, to znači da im se uskraćuju materijalna prava od dodatka na mirovinu do prava liječenja u toplicama na račun države

Ustavni sud Srbije ocijenio je neustavnom uredbu srbijanske vlade od 17. lipnja 2005. godine kojom je pripadnicima četničkog Ravnogorskog pokreta priznato sudioništvo u Narodnooslobodilačkom ratu (NOR), objavio je beogradski list »Danas«.

Odluka Ustavnog suda podrazumijeva da je članovima Ravnogorskog pokreta uskraćeno pravo na borački dodatak, osobnu invalidninu, dodatak za njegu i pomoć, ortopedski dodatak, pravo na liječenje o trošku državnog proračuna, te pravo na ortopedска i druga pomagala.

Međutim, »Danas« navodi da ravnogorci i dalje imaju pravo na mirovinu i profesionalnu rehabilitaciju, a nije im uskraćeno ni pravo na dobijanje »Ravnogorske spomenice 1941.«, ali pod uvjetom da su u Ravnogorski pokret pristupili od 17. travnja do 31. prosinca 1941. godine, uz dokaz o kontinuitetu do 15. svibnja 1945. godine, to jest do oslobođenja.

Prve reakcije na odluku Ustavnog suda Srbije, koju »Danas« objavljuje uz naznaku »ekskluzivno«, podijeljene su.

Aleksandar Čotrić, potpredsjednik Srpskog pokreta obnove, stranke Vuka Draškovića koja se zauzimala da se Ravnogorskom pokretu prizna status antifašističkih boraca, kaže za »Danas« da je Ustavni sud za tu odluku »nekompotentan i nenadležan«.

»Sud povijesti potvrdio je da je Ravnogorski pokret bio antifašistički i oslobodilački«, rekao je Čotrić, pozivajući se na ocjene i stavove »saveznika u Drugom svjetskom ratu«, ali i »odluke skupštine Srbije iz 2004.«

Miodrag Zečević: Četnici su bili sramota za srpski narod

Predsjednik Saveza udruženja boraca Narodnooslobodilačkog rata (SUBNOR) **Miodrag Zečević** tvrdi, međutim, da »Ravnogorski pokret nije bio sudionik Narodnooslobodilačkog rata već samo sudionik rata«.

»Oni su kao vojna formacija bili sramota za srpski narod«, naglasio je Zečević i prвobitnu odluku o izjednačavanju prava ravnogoraca i partizana ocijenio kao »političku odluku koju je prethodna vlast na čelu sa Demokratskom strankom

donijela kako bi se dodvorila koaliciskim partnerima«.

»Danas« navodi i nekoliko reakcija iz regije u kojima se pozdravlja odluka Ustavnog suda, uz ocjene kako je i povijest dokazala da je Ravnogorski pokret surađivao sa okupatorima.

Predsjednik Forum-a građana Tuzle **Vehid Šehić** ukazuje da »povijesne činjenice koje podupiru Europa i svijet«, pokazuju da »članovi Ravnogorskog pokreta nisu bili ravnopravni sudionici Narodnooslobodilačkog rata«.

Glavni i odgovorni urednik portala Analitika iz Podgorice **Draško Đuranović** odluku Ustavnog suda Srbije smatra »povijesno utemeljenom, ali prilično politički motiviranom«, a jednako tako i prvotnu uredbu iz 2005. godine smatra politički činom.

On ocjenjuje da je »izmjena nakon šest godina dio političkog mozaika«.

»Nažalost, Srbija je bila među rijetkim zemljama u Europi i svijetu koja je izjednačila borce protiv fašizma i one koji su surađivali s okupatorima. Priča o Ravnogorskom pokretu je složena i jedna situacija je bila do 1942. godine, a druga poslije«, ukazuje Đuranović.

Zoran Pusić: Četnici su bili na strani fašista i nacista

I predsjednik Građanskog odbora za ljudska prava iz Hrvatske **Zoran Pusić** u razgovoru za »Danas« ukazuje da se »u zemljama bivše Jugoslavije povijest i povijesni događaji u sadašnjosti koriste zbog političkih razloga«.

»Slična situacija je bila i tijekom 90-ih godina, tijekom rata na prostorima bivše SFRJ, kad su Srbi negirali zločine koje su počinili četnici, a Hrvati negirali genocid ustaša nad Srbima«, prokomentirao je Pusić.

»Draža Mihailović je nesumnjivo bio netko tko je svoju borbu počeo kao borac protiv fašizma, ali je iz pogrešnih kalkulantskih razloga počeo surađivati prvo sa fašističkom Italijom, a nakon pada Italije s nacističkom Njemačkom. To su povijesne činjenice koje je teško osporiti«, rekao je Pusić u razgovoru za »Danas«.

(H)

Vojvodina

Vijenci na Iriškom vencu

•Delegacija Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske sudjelovala je na obilježavanju Dana ustanka naroda Republike Srbije

Na poziv SUBNOR-a Vojvodime delegacija Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske sudjelovala je na obilježavanju Dana ustanka naroda Republike Srbije na Iriškom vencu i položila vijenac na Spomenik slobode palim

borcima NOR-a. Delegaciju je predvodio član Predsjedništva SABA RH **Nikola Opačić**, a Zajednicu UABA Osječko-baranjske županije predstavljali su **Jovan Nišević**, **Nikola Muždeka** i **Ljuba Rupčić**.

Svečanost je otvorio **Svetozor Atanacković**,

zamjenik predsjednika SUBNOR-a Republike Srbije i predsjednik Pokrajinskog SUBNOR-a Vojvodine, osvrnuvši se na početak, vođenje i značaj NOB-a. Govorili su i predstavnici Pokrajinske vlade, a svečanost je nastavljena kulturnim programom i druženjem.

GOSTUJUĆA IZLOŽBA JUSP JASENOVAC

♦ U Historijskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu otvorena je u petak, 21. rujna 2012. godine gostujuća izložba plakata Spomen područja Jasenovac »Kraj logora Jasenovac - U spomen na sve stradale i preživjele zatočenike«, autora Đorđa Mihovilovića. Ovom izložbom su široj javnosti prvi put predstavljene fotografije i biografski podaci preživjelih sudsionika probaja iz koncentracijskog logora Jasenovac koji se dogodio 22. travnja 1945. godine

Izložba daje eksplizitnu dokumentaciju s imenima i prezimenima oko 100 preživjelih žrtava jasenovačkog logora. U njemu su, zbog politike rasne i nacionalne isključivosti nekadašnje Nezavisne države Hrvatske, stradale tisuće Srba, Roma, Židova, nepodobnih Hrvata, Muslimana, Slovenaca, Slovaka, Ukrajinaca...

Postav je obogaćen predmetima i dokumentima iz logora Jasenovac koji se čuvaju u zbirkama Historijskog muzeja BiH.

Izložbu je otvorila zamjenica veleposlanika Republike Hrvatske u BiH Maja Foretić-Pećnik, a otvaranju izložbe prisustovala je delegacija Spomen područja Jasenovac u kojoj su bili Nataša Jovičić, ravnateljica Spomen područja Jasenovac, Đorđe Mihovilović, kustos JUSP Jasenovac i autor izložbe, Suzana Dujić voditeljica u JUSP Jasenovac i Katica Sedmak, predsjednica Savjeta JUSP Jasenovac.

Ravnateljica Spomen područja Jasenovac Nataša Jovičić i ravnateljica Historijskog muzeja BiH Muhiba Kaljanac su tom prilikom potpisale i ugovor o budućoj desetogodišnjoj suradnji Spomen područja Jasenovac i Historijskog muzeja BiH.

Muhiba Kaljanac kazala je da će na proljeće krenuti veće aktivnosti i organiziranje naučnog skupa vezanog za Drugi svjetski rat i stradanje svih naroda na području bivše Jugoslavije. Jer suštinska

Ravnateljice Muhiba Kaljanac i Nataša Jovičić potpisuju ugovor o višegodišnjoj suradnji

misija muzeoloških stručnjaka je ispraviti nepravde iz prošlosti i svjedočiti o povijesnoj istini, bez manipulacije, ideoloških licitiranja i laži.

Izložba će biti otvorena do 5. listopada, a potom seli u Jablanicu i neke druge gradove u BiH.

R.G.

Po uzoru na nacističke logore

Naziv izložbi plakata posjetitelji su mogli pročitati i osnovne informacije o jasenovačkom logoru i podsjetiti se da je riječ o najvećem i najzloglasnijem ustaškom koncentracijskom logoru osnovanom po uzoru na nacističke logore Trećeg Reicha, koji je djelovao neprekidno od sredine kolovoza 1941. do 24. travnja 1945. godine.

Ovaj logor smrти bio je mjesto svakodневnih pojedinačnih i masovnih likvidacija zatočenika, u kojem su zločini vršeni na najsvirepiji način, najčešće različitim vrstama hladnog oružja i oruđa.

Nakon savezničkih bombardiranja logora III Ciglana krajem ožujka i početkom travnja 1945. Vjekoslav Maks Luburić na reduje da se pobiju svi zatočenici, a logor i mjesto Jasenovac do temelja sruše da bi se zatrli tragovi zločina.

Sarajevo: Plakat i pozivnica za izložbu JUSP Jasenovac u Sarajevu

Ujutro 22. travnja 1945., na Bakotićev poziv "Naprijed, drugovi!" oko 600 logoraša provalilo je kroz vrata i pojurilo prema

istočnoj kapiji logora. Bio je to početak probaja posljednje grupe jasenovačkih logoraša prema slobodi. Iz te grupe preživjelo ih je samo njih 89.

Iako niti jedan od objekata bivšeg logora III nije ostao sačuvan, stanje zatećeno po ulasku partizanskih jedinica u Jasenovac nije konzervirano i na taj način nije moglo biti prezentirano javnosti.

Osnivanje prvog udruženja koje je okupljalo preživjele zatočenike 1958. u Beogradu, označilo je početak organizirane borbe za uređenje i izgradnju prikladnog memorijala posvećenog žrtvama jasenovačkih logora.

Monumentalni spomenik »Cvijet« autora Bogdana Bogdanovića dovršen je i svečano otvoren 4. srpnja 1966. Dvije godine kasnije završena je i izgradnja Memorialnog muzeja, čime je označen početak rada Spomen-područja Jasenovac.

SPORAZUM O SURADNJI

♦Udruge antifašističkih boraca i antifašista »Brezovica« Sisak i »27. februar« Donji Lapac uta-načile buduću suradnju

Iako su zemljopisno prilično udaljene – udruge antifašističkih boraca »Brezovica« Sisak i »27. februar« Donji Lapac – postale su bliže, kad je riječ o njegovanju i razvijanju antifašističkih vrijednosti i jačanju međusobne suradnje. Njihovi čelnici: Gabrijel Malović (UABA »Brezovica«) i Stevo Opačić (UABA »27. februar«) potpisali su u Donjem Lapcu Sporazum o suradnji i druženju.

Poklonike antifašizma ovih regija vežu i događanja iz prve ratne godine. U šumi Brezovica, nedaleko Siska, 22. lipnja 1941. godine osnovan je Prvi partizanski odred, ne samo u okupiranoj Hrvatskoj, već i u Jugoslaviji. Oružanim ustankom u Lici, uz ostala naselja, oslobođeno je 30. srpnja 1941. godine i prvo kotarsko mjesto u Hrvatskoj – Donji Lapac.

Povod za sklapanje sporazuma o suradnji, kako su istaknuli potpisnici, bila je i 1944. godina, kada su s proljeća u logor Sisak (osnovan 1942. a djelovalo do početka 1945. godine) neprijateljske formacije dopremile 550 mještana tadašnjeg kotara Donji Lapac. Brojni građani Siska i okoline, vidjevši tu tragediju i zlo koje je snašlo stanovnike Donjeg Lapca, organizirali su akcije spašavanja zatočenika, odvodili ih svojim kućama, štitali i tako sačuvali od progona.

Članovi udruga u proteklom razdoblju sretali su se na brojnim skupovima kada su obilježavani događaji iz NOR-a, družili se i razmjenjivali iskustva o očuvanju i razvijanju antifašističkih zasada. Ovim sporazumom ta je neformalna suradnja dobila još jači poticaj. Jedan od ciljeva je i bolje međusobno upoznavanje ljudi

udaljenih prostorom, ali ne i vremenom u kojem žive, organizacija zajedničkih susreta različitim povodima i dakako, zajedničkim djelovanjem protiv pokušaja revizionizma fašističke ideologije. Jer, »udruženi smo jači« – ističu u Sporazumu antifašisti iz Donjeg Lapca i Siska.

B. M.

Stevo Opačić i Gabrijel Malović

Rijeka

Članovi Društva »Josip Broz Tito« Rijeka druže se pod nazivom »Dani balkanske ljubavi« koju organiziraju antifašisti jugoistočne Europe sa sjedištem u Bihaću. Sakupe se članovi iz bivših republika i svake godine organizirano sastaju u drugom gradu.

Ove godine to je pripalo Vlašić planini i kod Travnika u BiH 25. i 26. kolovoza. Bili smo sretni jer smo mi došli u dva autobusa sa 100 naših članova. Dočekali su nas s radošću. Zabavni dio je bilo međusobno upoznavanje i svatko je našao nekog pozntog s kojim je ugodno provodio vrijeme. Igralo se i plesalo uz harmoniku i šargiju - tamburu kako to samo narod ovog kraja zna prirediti.

Nakon prespavane noći krenuli smo za Travnik da upoznamo izvor Plave vode. Izvor je u centru grada, prirodna ljepota koja se ne zaboravlja. Svatko je želio da taj susret sa rijekom ovjekovečimo na mostu, što smo i učinili fotografiski.

RIJEČANI NA DANIMA BALKANSKE KULTURE

Članovi Društva »Josip Broz Tito« Rijeka na izvoru »Plava voda« u Travniku

Put povratka do Rijeke protekao je na zadovoljstvo svih članova, jer smo doznali da će »Dani balkanske ljubavi«

2013. godine biti u Valjevu, u Republici Srbiji.

Emilija Ivošević

♦ Komemoracijom, pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske dr. Ive Josipovića, 30. rujna obilježena je 70. obljetnica talijansko-četničkog zločina u Gatima kod Omiša. Tom prilikom održana je sveta misa i položeni su vijenci na zajedničku Spomen-grobnicu, uz prisustvo počasne postrojbe Hrvatske vojske

Nadbiskup Splitsko-makarski msgr. Marin Barrišić predvodio je Sv. misu u crkvi i ispred sv. Ciprijana, kojoj su prisustvovali i uzvanici javnog političkog života županije, gradova i općina, te izaslanik Predsjednika RH, načelnik GS OS RH general-pukovnik Drago Lovrić, župan Splitsko-dalmatinske županije Ante Sanader, gradonačelnik Omiša Ivan Škaričić, saborSKI zastupnik Ante Babić i veleposlanica Republike Italije u Hrvatskoj Emanuella D'Alessandro. Preživjeli svjedok Andrija Pivčević je u dužoj emotivnoj priči vrlo impresivno iznio svoja sjećanja.

Talijanski okupator s kvislinzima, kad god im nije polazilo za rukom da pobijede ili unište partizansku NOVH, osmišljavao je akcije za uništavanje hrvatskih sela iz kojih su, u najvećem broju, bili regrutirani partizanski borci i u kojima su najveću potporu imali štabovi i jedinice NOVH.

Talijanski komandant, pukovnik Umberto Volpi i četnički oficiri za vezu planirali su akciju odmazde u više hrvatskih sela na području Mosora.

Navečer, 30. rujna 1942. talijanski su okupatori, u pet kamiona, iz Splita u Omiš dovezli oko 150 četnika popa Momčila Đujića. S njima je rukovodio krvoločni četnik Mane Rotkić.

Rano ujutro 1. listopada 1942. iz Omiša je u pravcu sela Gata krenulo oko 150 četni-

Komemoracija za žrtve talijansko-četničkog zločina

Komemorativni skup u Gatima kod Omiša

ka, u pratnji pripadnika talijanske vojske i dva ustaška narednika. Kod gatske vodenice naišli su na devet žena – mljekarica koje su, nakon silovanja, na zvјerski način ubili.

U Gatima su ubili 89 (ili 94), a ranili 30-tak stanovnika (većinom žena i djece), dok je selo spaljeno do temelja. U Zvečanju je zaklano 20-tak ljudi, u Čišlama 18, a u Naklicama je ubijena jedna osoba, a sve su oplijaćkali.

Borci Mosorskog voda, Solinske udarne grupe i Leteće dugopoljske desetine, kada su čuli za strašni četničko-talijanski pokolj, trčeći su zauzeli visove iznad spaljenih sela i otpočeli oružanu borbu, što je iznenadio četnike i talijansku vojsku, te su ih natjerali u bijeg. Dio partizanskih boraca ostao je u selima i pomogao stanovnicima sahraniti žrtve.

Četnički koljači u pratnji crnokošuljaša,

2. listopada 1942., u popodnevним satima u Dugopolju su ubili 31 osobu, u Kotlenici 17, u Docima 30-tak i u Srinjinama tri osobe, a zaklan je i župnik don Frane Babić. Veći dio stambenih i drugih objekata je spaljen.

Iako govorici na skupu to nisu istakli, treba naglasiti da su žrtve bile ciljane od okupatora i kvislinga, ne samo zato što su bili Hrvati, nego što su u 90 posto bili na strani NOP-a, i što su pomagali partizane, osobito dajući najbolje sinove i kćeri u partizanske jedinice NOVH.

Organizator komemoracije, da bi izbjegao objektivnu istinu, o tom strašnom zločinu, nije dopustio da u programu govore predstavnici Udruge ABA grada Omiša i Zajednice UABA Splitsko-dalmatinske županije.

Krešimir Sršen

Kanfanar

Počast strijeljanim 1943. godine

Predstavnici Općine Kanfanar i Udruge antifašističkih boraca i antifašista Rovinjštine su polaganjem vijenaca i minutom šutnje odali počast mještanima s područja Kanfanarštine koje su bez povoda 16. rujna 1943. godine ubili nacisti.

Vijenci su položeni na mjestu strijeljanja u Ulici 16. rujna, te na zajedničku grobnicu na mjesnom groblju. Njemačka je vojska iz Pule preko Svetvinčenta došla u Kanfanar, uhitila nasumce 26 ljudi te ih sve strijeljala. Na mjestu strijeljanja postavljena je 1970. godine ploča s imenima tih nevinih žrtava. Općinski načelnik Sandro Jurman podsjetio je da Općina Kanfanar održava brojne spomenike na svojem području i surađuje s Udrugom antifašističkih boraca i antifašista u obilježavanju značajnih obljetnica.

K.T.

Ulicama imena istaknutih antifašista

•Grad će ulice nazvati i imenima istaknutih antifašista Antuna Cilige – Tonina, Nevenke Zacchigne i Franje Nefata

Na prijedlog pulskog gradonačelnika **Borisa Miletića**, na dnevnom redu Gradskog vijeća bit će i prijedlog uvrštenja novih naziva ulica i trgova na području grada. Predlaže se da se u popis ulica i trgova uvrste nazivi Ulica **Antona Cilige - Tonina**, istaknutog antifašista, novinara i publicista te organizatora revolucionarnih zbivanja protiv fašističkog terora u Istri, Ulica pulskih evakuiraca (1915.-1918.) koja se odnosi na izbjeglice s područja Pomorske utvrde Pula, koji su tijekom I. svjetskog rata, evakuirani u logore u Austriji, Ugarskoj, Češkoj i Moravskoj. Te ulice bi se imenovale na području Valdebeka. Put za groblje bi se preimenovao u Ulica Monte giro (tal. Monte ghiro) - naziv gradskog groblja i jednog od sedam brežuljaka.

Dvije neimenovane ulice podno Arene dobit će nazine i to Šetalište Nella Milottijs, po istaknutom kulturnom djelatniku, akademskom glazbeniku, skladatelju, dirigentu i pedagogu, koji je svojim radom doprinio istarskoj i hrvatskoj glazbenoj kulturnoj baštini, a druga ulica podno Arene nosit će ime Prolaz **Nevenke Zacchigne**, u spomen na sudionicu antifašističkog pokreta te istaknutoj djelatnici u poslijeratnom razdoblju i zastupnicu u Saboru NR Hrvatske.

Park iza Katedrale dobiva naziv Park žrtava Vergarole u spomen na tragediju u istoimenoj uvali na južnoj obali pulske luke i kupališta, na kojem su 18. kolovoza 1946. godine eksplodirale protubrodskе podmorske mine, pri čemu je pre-

ma službenim podacima poginulo 116 osoba, mahom žena i djece, a ranjeno je 216 osoba.

Zelena površina oko Kaštela dobiva ime Šetalište **Franje Nefata**, istaknutog antifašista i političara, koji je za savezničke uprave u Puli bio na čelu pokreta i organizacija za sjedinjenje Istre s Hrvatskom i Jugoslavijom, prvi predsjednik NOO-a Pule (1947.-1949.) te prvi pulski zastupnik u Saboru NR Hrvatske. Prolaz koji povezuje Kosovu i Mutilsku ulicu dobiva naziv Flegov prolaz, u spomen na Puljanina **Bruna Flega**, publiciste koji je svoj doprinos dao u proučavanju novije povijesti Pule, antifašističke borbe te kulturnog identiteta Pule u poslijeratnom razdoblju.

R.G.

Slatinski Drenovac

Ime ulice po datumu proglašenja »NDH«

•U slavonskom selu Slatinski Drenovac jedna ulica je preimenovana tako da je umjesto datuma vezanog za partizanski dan ustanka toga sela, nametnut datum proglašenja ustaške »NDH«

Tako je već punih 15 godina službeni naziv »Ulica 10. travnja«. Prethodno se zvala »Ulica 21. novembra« u znak sjećanja na dan kada je u tom selu 1941. godine buknuo ustank protiv fašizma. Službena ploča s pisanim nazivom ulice postavljena je tek ove godine, a da nitko od lokalnih vlasti nije reagirao, niti se tome suprotstavio! Da ironija bude veća, kako piše Glas Slavonije, to selo je s većinskim pravoslavnim stanovništvom.

I dok su se o imenovanjima ulica poput onih po Mili Budaku vodile neke javne rasprave, preimenovanje »Ulice 21. novembra« u »Ulicu 10. travnja« u malom Slatinskem Drenovcu u općini Čačinci, na lokalnom pravcu što spaja Orahovicu i

Slatinu, prošla je bez toga, gotovo u tišini.

Načelnik općine Čačinci **Mirko Mališ** kaže kako je ulica po 10. travnju imenovana još 1997., za mandata njegovih prethodnika,

a on je na čelu općine od 2005, dakle svega sedam godina.

»odozgo« nije inicirala promjenu naziva ulice ili zatražila očitovanje o tome.

- Svih ovih godina tvrde da su mještani to odlučili, a to je laž - kaže Drenovčanka **Jelka Pavlović**, bivša dopredsjednica MO-a. Istina, kaže, mještani jesu bili za promjenu naziva ulice, ali su bili za neki neutralni naziv pa su sugerirali da se ulica zove Glavna.

S obzirom na blizinu Jankovca, kroz Drenovac svakodnevno prolaze izletnici i turističke grupe.

U selu su i dva spomenika iz NOB-a - jedan palim partizanima, a drugi Mađarima iz mađarskog bataljuna »Šandor Petefi«. U prošlosti se

»Ulica 10. travnja« zvala i Industrijska jer je u njoj nekad bio pogon za destilaciju octa.

S. Ž.

Nedavno postavljena ploča: »Ulica 10. travnja«

- Općinsko vijeće donijelo je takvu odluku na sjednici održanoj u Drenovcu, a na zahtjev mještana - kaže načelnik Mališ. Dodaje da nikada nikakva institucija

RATNIM PUTEM SEDME BANIJSKE

•U organizaciji Sekcije I. korpusa NOVH i Društva »Josip Broz Tito« Zagreb 15. i 16. lipnja skupina od 50 aktivista krenula je ratnim putem Sedme banijske udarne divizije za trajanja IV. i V. neprijateljske ofenzive

Zahvaljujući dobroj pripremi izleta, učesnicima su na plastičan način prikazane borbe Divizije s neprijateljem, počevši od Jošavice preko Žirovca, Cazina, Bihaća, Petrovca, Drvara, Glamoča, Gornjeg Vakufa i Makljana do Jablanice.

S Divizijom se kretao zbjeg civila-izbjeglica, žena i djece. Kolona je dano-mice trpila bombardiranje neprijateljske avijacije, studen i glad i bila pokošena epidemijom pjegavog i trbušnog tifusa. To su bili najteži dani za borce Divizije. Tek je pred Glamočem Divizija ostavila zbjeg koji se preko Like vratio na Baniju, a Divizija je nastavila put preko Neretve.

Najteži zadatak

Na Makljanu je pokraj srušenog spomenika **Adam Dupalo** opisao bitke u kanjonu Vrbasa. Trajale su dva tjedna i Divizija je trpila velike gubitke. Izbačeno je iz stroja oko 800 boraca, poginulih, ranjenih, bolesnih, nestalih

i pokošenih bijelom smrću. Za čitavo vrijeme povlačenja od Žirovca pa do Jablanice Divizija je bila u zaštitniči glavnine Operativne grupe Vrhovnog štaba u povlačenju. Bila je svakodnevno u kontaktu s neprijateljem, bez odmora i predaha za snabdjevanje, što je nepovoljno utjecalo na pokretljivost jedinica i boraca.

Tek u Jablanici je Divizija predahnula i dobila okrijepu u obrocima, ali pod žestokim bombardiranjem od kojeg je Jablanica gorjela, a kroz dim se osjećao zadah izgorjelih ljudi i životinja.

Nakon svega Divizija je u Jablanici dobila najteži zadatak - prijenos ranjenika preko Neretve, preko padina Prenja sve do Glavatičeva. To je bila neopisiva golgota!

Preko Prenja se 11 dana nosilo ranjenike na nosilima, što je Diviziju stajalo značajnih gubitaka, što u okršajima sa četnicima, što zbog iscrpljenosti i smrzavanja, a naročito od tifusa. Do Glavatičeva je Divizija ostala bez oko 220 boraca pokošenih tifusom.

Posjetili smo i Tjentište i Sutjesku. Došli smo dosta rano pa smo imali prilike čuti i detalje zbijanja prije i poslije bitke na Sutjesci, epopeje koja se teško može opisati. Na simboličnoj kosturnici debelim slovima piše da je u proboru preko Sutjeske na Tjentištu i oko njega pогинуо 3.321. borac NOV. Dakle, čitava jedna partizanska divizija. To je bio zalog za sve buduće pobjede.

Teško pitanje

Na Tjentištu smo se sreli s još jednim teškim pitanjem: do kada će naši političari graditi svoj rejting preko grobova pогинулиh za stvaranje zajednice ravnopravnih naroda?! To je pitanje ponovio i **Branko Grošeta**, delegat SABA RH, koji se obratio skupu pitanjem do kada ćemo trpiti skrnavljenje tekovina NOB-a, do kada ćemo gledati i slušati falsificiranje naše povjesti? Na ova pitanja je, umjesto odgovora, od prisutnih doživio gromoglasno odobravanje. Još veće odobravanje čulo se kada je govorio o ulozi druga Tita u NOB-u, u izgradnji zemlje i svestranoj pomoći porobljenim narodima svijeta koji su još čekali na svoju slobodu.

Nakon Tjentišta svratili smo u Foču, s namjerom da odamo počast Muslimanima, žrtvama četničkog pokolja na fočanskom mostu. Nismo našli spomenik žrtvama i borcima NOB-a. Jedna mještanka kaže da je bio tu, ali je srušen, pa je na njegovom mjestu podignut još veći spomenik nekim novim junacima iz prošlog rata. Otišli smo i do drugog mosta nizvodno, ali ni tamo nema nikavog obilježja. Međutim, to nas nije omelo da na dostojan način minutom šutnje odamo počast nevinim žrtvama četničkog zločina, te da u kratkim crtama evociramo uspomenu na boravak Vrhovnog štaba i druga Tita u Foči, na »Fočanske propise« i prvomajsku nogometnu utakmicu momčadi Prve proleterske i Vrhovnog štaba.

Vratili smo se u Zagreb umorni od puta, ali sretni i bogatiji za još jedno sjećanje na veličanstvene bitke i spoznaju prave istine o NOB-u.

Branko Božić, tajnik Sekcije

Sedma brigada Sedme banijske divizije, nakon borbe za Prozor, probija se dolinom Rame prema Jablanici na Neretvi, veljača 1943.

•U povodu 69. obljetnice prve organizirane bitke labinskih partizana - protiv motorizirane oklopne nacističke jedinice pod Brdom i tada poginula 43 borca, predstavnici Udruge antifašista, Društva Josip Broz Tito, udruženja proisteklih iz Domovinskog rata i lokalne samouprave održali su komemoraciju kod spomenika poginulim borcima

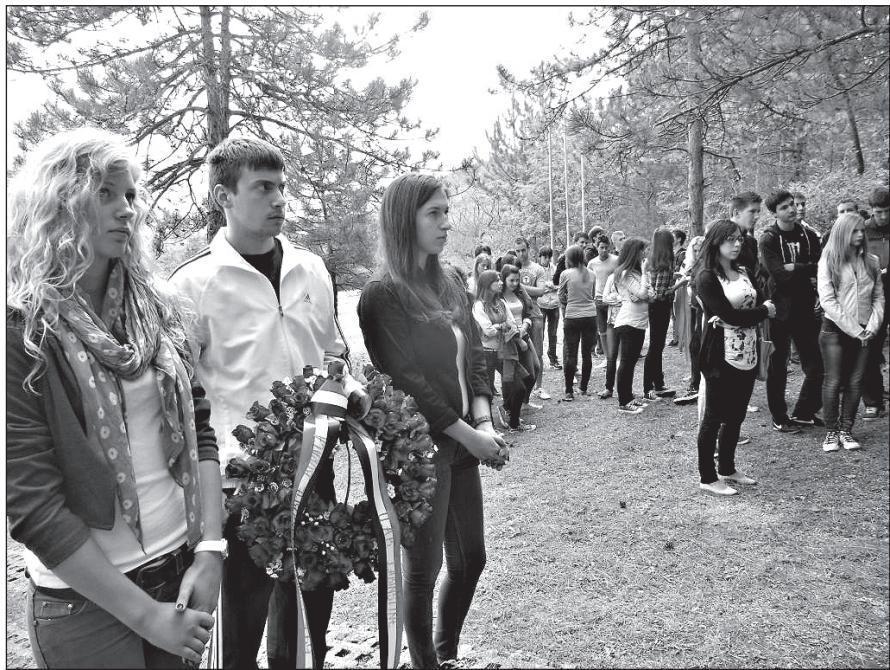
Vijence su položili učenici Srednje škole »Mate Blažine« Antonella Juranić, Erik Žufić i Lara Dobrić u pratinji sudionika NOB-a Leopolda Družete i gradonačelnika Labina Tulija Demetlike.

Okršaj mahom mladih i slabo naoružanih partizana, većinom rudara, koji su pokušali zaustaviti prodor njemačkih okupatora tenkovima iz Pule prema Rijeci, dogodio se 13. rujna 1943., nakon kapitulacije Italije i povijesnih Pazinskih odluka i odluka ZAVNOH-a o prijenosu Istre Hrvatskoj.

- Labinština je u NOB-u dala veliki obol, poginulo je 1.326 ovdašnjih boraca. Većina njih nije bila zadojena ikakvom ideologijom, već su se poštano borili protiv crne nemani za bolje sutra budućih pokoljenja, istaknuo je **Severino Franković**, predsjednik Udruge antifašista.

Gradonačelnik **Demetlika** posebno je

Komemoracija poginulim borcima

Nekoliko srednjoškolaca koji su bili na komemoraciji su članovi labinske Udruge antifašista

naglasio važnost činjenice da komemoraciji prisustvuje skupina srednjoškolaca, među kojima je nekolicina njih u Udrudi antifašista. Cilj ovakvih okupljanja i jest da mlađi osjeće vrijednosti borbe naših predaka protiv totalističkih ideja, kazao je Demetlika.

- Moramo se prisjećati Narodnooslobobo-

dilačke borbe jer se nas, njene sudionike, u novije vrijeme polako zaboravlja. Moramo biti ponosni na partizanski ustanci kao važan dio povijesti Istre, rekao je 83-godišnji Družeta, uz kojega se skupu odazvao i njegov ratni drug, tri godine mlađi **Milan Bembić**.

I.R.

Međunarodna suradnja

Članovi talijanskog antifašističkog udruženja A.N.P.I. Tarcento iz Udine, u subotu 15. rujna 2012., posjetili su grad Krk, gdje su ih primili predstavnici Udruge antifašističkih boraca i antifašista otoka Krka, na čelu s predsjednikom **Darkom Fanukom**. Tom prigodom Krčani su Talijane najprije odveli do spomen obilježja smještenog u Velikom parku, inače posvećenog otočanima, palim u Narodnooslobodilačkoj borbi i Domovinskom ratu, na koji je položen vijenac.

Talijanskoj delegaciji u gradu Krku pridružili su se predsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Primorsko-goranske županije **Dinko Tamarut**, te Predsjednica Zajednice Talijana Krk **Silvana Pavačić**. Udruženje A.N.P.I. Tarcento, odnosno njegina 54 člana, predvodili su predsjednik Udruge **Vidoni Romano**, predsjednik Podružnice Udruge Tricesimo **Felice Gianni**, te predsjednik Podružnice Udruge Pagnaco **Peressotti Gianni Carlo**.

TALIJANSKI ANTIFAŠISTI POSJETILI KRK

Nakon polaganja vijenaca, uz vodstvo prof. **Milice Žužić**, Talijani su razgledali grad, a svoj boravak na otoku nastavili su izletom

na otočić Košljun i posjetom Vrbniku, te jednoj od tamošnjih vinarija.

D.F.

PIŠE: prof. Ljubo Lalić, čelnik Antifašističkog savjeta Makarskog primorja

Neka 10. rujna bude Dan partizanske i HRM

Prvo, kao i uvijek, po tko zna koji puta, najoštije osuđujem barbarski čin paljenja vjenaca, taj pravi kul-turocid na »Galebovim krilima«. A sada pak slijedi i moj sud o Mornarici: naime, u razmaku od samo 9 dana, triput smo slavili našu Mornaricu: Partizansku 9., potom HRM 15. i 18. rujna?! Kao građanin sam pratit i ovogodišnji program. Iako je bio primjeren, ipak imam neke prim-jedbe. Usporedbe radi, prije 5 godina, 65. smo rođendan Partizanske mornarice posve relevantno obilježili. Kao profesor i novinar, kao dugogodišnji ljevičar-an-tifašist i humanist, pisnom sam i izgovorenom riječju stoga i inzistirao da i ove godine bude sve najbolje, tj. da cio Pred-sjednikov scenarij bude samo jednom (9. rujna) podno podgorskih »Galebovih krila«. Ništa nemam protiv inače časnog Predsjednika. Dapače, posve relevantno, gotovo unikatno dobro vodi na-ciju, i da ponovi mandat, dobio bi i preko 80 posto glasova. Poradi toga mi je čast da sam se s njime i slikao.

No volio bih (a stotine i stotine mi je reklo isto to) da je scenarij išao iz baze, a ne od savjetnika, i da se o tome čuo i moj glas. Ali ni to nije najvažnije. U mom nemiru najbitnija je ipak ova priča: u pozivu za naše Predsjedništvo o Mornarici mi je rečeno: »Ljubo, dođi, ali ništa ne govorili!!«

Pa to je, zaboga, više nego: non plus ultra...! Neka to ide na dušu onima koji na me tako gledaju. No i oni i javnost dobro znaju tko je i što prof. Ljubo i da su u Savjetu i najstručniji i najugledniji antifašisti. I upravo sam na tom Predsjedništvu trebao kritički progovoriti o spomenutom scenariju. U »ratu« (kao i inače), gotovo sâm protiv svih, ostajem svoj, dakako uvijek uvažavajući i ono drugo i drugačije.

Tito kod »Galebovih krila«, Podgora, 1962.

In medias res iliti epilog svega je: nisam se slagao, niti ču se ikada složiti, da se, bilo implicate ili ekspligate, Partizanska morna-rica (10. 9. '42.) ispolitizirano (po)miče, postepeno gasi i (iz)gubi u Branimirovoj mornarici, tom davnom 18. rujnu, kojeg za me i za jedan ogromni auditorij, neprimjereno baštini i HRM. Samo se djelomično slažem s komentarima u »Kronicu«. A meni i Tomislavu Pašaliću (članu Savjeta) najlicem-jernije ipak ispada, to što sada Partizansku mornaricu izvlače oni koji su je takoreći, sve do jučer blokirali i ignorirali. Kako, naime, držim da je i Tuđman s datumom napravio jednu nepravdu, zalažem se da obje Mornarice baštine samo 10. rujna - Dan partizanske i HRM, kao jedan jedinstveni radni praznik. Iako je Branimirovo doba jedan odvažan slobodarski, kulturni čin, to su, po kontinuumu, po ideji i vremenu, ipak puno, puno, bliže i primjerenije

Partizanska i aktualna HRM. Za to su moji, i ne samo moji, argumen-ti: ribari i težaci golobradi, ti mornari s leuta prvih ovdašnjih partizanskih, pod oreolom petokrake, mornaricu su Partizansku i Lijepu našu stvarali. *Ali ne zato što su Hrvati, nego prije i iznad svega kao partizani. A branitelji, i oni mahom djeca partizana i ljevičara, ovu su istu Lijepu našu (o)branili.* I sve se to događalo upravo na ovim prostorima, tu, pod Biokovom gordim koje je iznjedriло baš sve Titove i Tuđ-manove mornaričke čelnike (Niko Srzić, Ivo Raffanelli, Velimir Škorpik, admirал Sveti Letica - »Barba« i najzad, zapovjednik kontraadmiral Ante Urlić). Istina, iz Partizanske je rođena do 90-tih časna, od 90-tih nečasna Jugomornarica koja je tukla i vlastiti narod. U toj je kono-taciji i njezina stigma, ali za što, nipošto nije kriv Tito, a ponajmanje oni s leuta prvih parti-

zanskih. *Znači: treba gledati očev, a ne curriculum sine-sljednika.*

I u Mesićevu sam i svom mandatu prvi poticao pitanje 10. rujna kao Dana obiju Mornarica. Sa (sada pok.) prof. Lalinom išlo se i kod Mesića čiji je odgovor najkraće bio: »I ja sam za to, ali dok je gore desnica, to neće proći«, A da se više ne ponavlja ovakva storija i čak satira, neka to sada učini aktualna ljevica: neka utvrdi jedan jedinstveni radni praznik 10. rujna - Dan partizanske i HRM, za što je ovaj prilog i posve opravдан. Jer, ako je istina uvijek najjača, a sloboda najdraža, onda upravo *obje Mornarice (is)pisaše jednu pravu heroiku iliti poemu čovjeku, kamenu i moru, rodu, žednu slobode.* O tome pje-va i pastir u planini i pjesnik bezimeni. A Kaštelan: »*Stani, slušaj živu legendu slobode koju more govori...!*«

Makarska, 22. 9. 2012.

•Ispred spomenika palim
borcima svečano obilježena 69.
obljetnica osnutka prve brigade
u Moslavini (Druga brigada
2. operativne zone)

Odlukom Glavnog štaba Hrvatske i naredbom Štaba 2. operativne zone, 21. rujna 1943. godine pored Andigole na Staroj straži formirana je Druga moslavačka brigada – Druge operativne zone. To je ustvari prva brigada iz Moslavine i ujedno prva veća borbena jedinica sa 780 boraca (komandant **Nikola Kličković**, komesar **Joža Horvat**). Formiranju brigade, među ostalima, prisustvovali su i **Marko Belinić**, politički komesar i **Rade Bulat**, načelnik 2. operativne zone. Odmah nakon formiranja, Druga moslavačka brigada dobila je naređenje da se pripremi za borbena djelovanja na željezničkoj pruzi Zagreb – Kutina, te prema Bjelovaru radi proširenja slobodnog teritorija i povezivanja s partizanskim snagama Slavonije, Bilogore, Kalnika, Zagorja i Posavine.

Počast stradalim borcima

Povodom 69. obljetnice osnutka prve brigade u Moslavini, ispred spomenika palim borcima u Andigoli, brojne delegacije udruga antifašističkih boraca i antifašista položile su vijence. Odana je počast palim partizanima i narodu ovog kraja. O razvoju narodnooslobodilačke borbe u Moslavini, značenju partizanskih jedinica za daljnje okupnjavanje vojnih formacija od 33. divizije do 10. korpusa i općenito antifašističkom pokretu, s osvrtom na povijesni i kulturni razvoj Moslavine – govorili su **Zdenka Brčić**, pripadnica moslavačkih partizanskih jedinica, danas predsjednica Sekcije 33. divizije SABA RH, **Ivana Posavec Krivec**, saborska zastupnica i načelnica općine Križ, **Neda Baćak**, članica Gradskog

OSLONAC U NARODU

vijeća Čazme, **Rudolf Uročić**, predsjednik UABA Križ, **Mario Šimunković**, predsjednik ZUABA GZ i ZŽ i **Stjepan Gomerčić**, predsjednik UABA Čazma.

Nositelji borbe protiv nasilja i nepravde uoči Drugog svjetskog rata u Moslavini bili su bivši ratnici na Istočnom frontu u Prvom svjetskom ratu i sudionici Oktobarske revolucije, a kasnije i borci Španjolskog građanskog rata: **Mate Žanić**, **Petar Prica**, **Josip Kezele**, **Alojz Vulilnac**, **Tomo Buden**, **Ankica Kežman**, **Franjo Šurlan**, **Andrija Lustig**, **Valent Bolta** i mnogi drugi, koji su prenoseći svoja bogata revolucionarna iskustva doprinijeli razvoju ustanka u Moslavini.

Prve borbene grupe

Već na sam dan napada na Kraljevinu Jugoslaviju, 5. i 6. travnja 1941. godine održano je u Gornjem Šarampovu kod Ivanić Grada partizansko savjetovanje za Moslavinu. Na tom skupu smjernice za daljnje akcije dali su članovi CK KPH **Josip Kraš** i **Stjepan Kendjel-Sijedi**. U svibnju je na teren Moslavine stigao prekaljeni revolucionar **dr. Pavle Gregorić**, koji je iz svoje ilegalne baze, zvane »Jama«, u mlinu **Bogumila Vojačeka** rukovodio pripremama za dizanje oružanog otpora. Valja posebno istaknuti i neprocjenjiv doprinos **Kasima Čehaiću Turčinu**, sekretara OK KPH Bjelovar u organiziranju ustanka.

Tijekom lipnja formiraju se prve borbene grupe, izvode se diverzantske akcije, prikuplja se oružje. U selu Križicu kod Ivanske osnovana je prva moslavačka oružana grupa (2. kolovoza 1941.) od desetak boraca, na čelu s Kasimom Čehaićem Turčinom. Već 5. kolovoza slijedi vatreno krštenje u sukobu sa žandarima kod Carevdara. Tom prilikom od zadobivenih rana umire omladinac **Franjo Horvatić**. Ustanak na području Moslavine nije odmah bio

masovan. Prije svega zbog politike »čekanja« koju je vodstvo HSS-a provodilo među seljačkim masama. Blizina Zagreba i ustaških uporišta u Kutini, Garešnici, Čazmi i Bjelovaru, te važnih komunikacija bili su ozbiljna zapreka širenju ustanka.

Početkom jeseni 1941. godine osnivaju se odbori NOR-a, a 10. listopada od komunista Banove Jaruge formiran je odred »Matija Gubec«. Početkom prosinca osnivaju se prve partizanske grupe garešničkog i čazmanskog područja koje će se 21. prosinca na Kopčić brdu spojiti i formirati odred »Sloga«, u spomen na poginulog sekretara OK Čazma **Alojza Vulinca**. Od odreda »Sloga« koji je ojačan novim borcima, 27. siječnja 1942. godine formirana je partizanska četa »Kasim Čehaić«, u spomen na u međuvremenu strijeljanog sekretara OK KPH Bjelovar. Istog dana izvršena je prva veća oružana akcija neprijatelja na Moslavačku goru. Malobrojne partizanske snage odnijele su pobjedu koja je odjeknula među narodom ovog kraja. Bitka na Humci i partizanski uspjeh imali su veliki moralni značaj za širenje ustanka i susbjanje ustaške propagande.

Oslobodenje Čazme

U kolovozu 1942. godine formiran je Moslavački partizanski bataljun koji, uz sudjelovanje banijskih i slavonskih partizanskih jedinica, uspješno izvodi akciju na naftne izvore na Gojilu. Od većih akcija partizana Moslavine tijekom 1942. godine valja spomenuti i uništenje ustaškog uporišta Španovica. U listopadu formiran je u Bijeloj (Slavonija) Moslavački odred u čijem sastavu su bila 374 borca (komandant **Marijan Cvetković**).

Posebno je uspješna bila tzv. Čazmanska operacija od 28. do 30. studenog 1943. godine kad je Čazma oslobođena. Početkom 1944. godine (19. siječnja) formiraju se 33. divizija i 10. korpus zagrebački. Od moslavačkih bataljuna ubrzo je formirana i Druga moslavačka brigada (33. divizije) i Treća moslavačka brigada, kasnije nazvana brigada »Nikola Demonja«. Partizanske jedinice s područja Moslavine uspješno su djelovale samostalno i u sklopu 33. divizije i 10. korpusa na području sjeverozapadne Hrvatske. Tijekom rata, u šestokim borbama Moslavačka udarna brigada imala je velike žrtve (300 poginulih, 1.191 ranjenih, 19 zarobljenih i 217 nestalih).

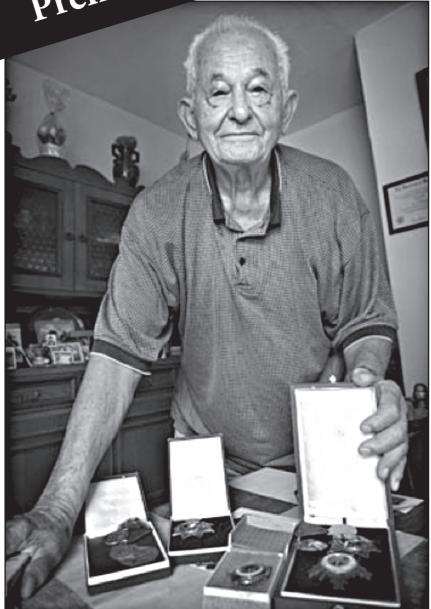
Spomenik palim borcima ove proslavljeni partizanske jedinice u Andigoli svjedoči o hrabrosti i vjeri u konačnu pobjedu njenih pripadnika. Narod Moslavine iskazuje im neizmjernu zahvalnost.

B. M.

snimio: I. Kotar

Članovi KUD-a »Graničar« iz Čazme

Vjeko Sumić

Sedamdeset godina od osnivanja partizanske mornarice proslavljeno je ove godine u Podgori, pod monumentalnim spomenikom Galebova krila, postavljenim 1962. godine, a na svečanosti je bio i hrvatski predsjednik Ivo Josipović. Puno je valova udarilo o podgorsko primorje od toga dana, a jedini živući sudionik osnivanja je umirovljeni pukovnik **Vjeko Sumić** (89), koji se ratnih dana sjeća kao da su bili jučer.

– Osnivanje partizanske mornarice obilježava se 10. rujna, ali zakletvu je nas 150 položilo 23. siječnja 1943. godine. Kako je toga dana padala velika kiša, postrojavanje nije moglo biti vanka, nego smo se natiskali u hodnik podgorske osnovne škole, a raport je Mati Ujeviću, komesaru IV. biokovske brigade podnio Niko Srzić, komandant Prvog mornaričkog odreda, a komesar je bio Ivo Rafaneli.

Prvi brodovi bili su leuti »Pionir« i »Partizan«, naoružani puškomitrailjerima i prsobranom od pijeska, a prve mornaričke posade činili su težaci i ribari, partizani. Podijelili smo se u tri čete: prva je pokrivala područje od Makarske do Vruje, druga je bila zadužena za Podgoru, Igrane i Drašnice do Tučepa, a treća od Igrana do Gradca – prisjeća se barba Vjeko, napominjući da je 10. rujna 1942. bio datum kada se iz bataljuna »Vid Mihaljević« izdvojio mornarički vod, pa je taj dan kasnije izabran za obilježavanje.

Ideja o partizanskoj mornarici potekla je od Velimira Škorpika, bivšeg aktivnog časnika mornarice Kraljevine Jugoslavije sa završenom Pomorskom akademijom, koji je kasnije postao i prvi zapovjednik mornarice NOVJ i narodni heroj. Poginuo je 1943. godine.

– Škorpik, mlad i pun poleta, u Bo-

SUSRET ISPOD »GALEBOVIH KRILA«

• Umirovljeni pukovnik Vjeko Sumić je osnivač i zadnji živući pripadnik prvoga partizanskoga mornaričkog odreda

sanskom Petrovcu je u prosincu 1942. uverio Tita da nam je potrebna mornarica i ratovanje na moru. Istog dana, Vrhovni štab ga je postavio za šefa Sekcije za ratnu mornaricu pri Štabu četvrte operativne zone. Istog mjeseca, biokovski partizani su zaplijenili pet talijanskih transportnih brodova – priča Sumić, čija je mehaničarska radionica bila pedesetak metara udaljena od škole u Podgori, a on se, kao i veliki broj stanovnika Makarskog primorja, od prvih dana talijanske okupacije uključio u antifašistički pokret.

– Radili smo bombe od cijevi koje su stizale iz Tučepi. Pilali bi ih na kratko, s jedne strane zakivali, punili eksplozivom, stavljali upaljač, a završavano je u centralnoj radionici u Šošićima. Opremali smo i leute, pojačavali ih. Jednom na Visu nismo imali limove, a englesko skladište je bilo puno. Ko će sad čekat da Tito pita Churchillia, pa da se dogovore, nego smo mi engleskome stražaru poslali dvi divojke da ga začakulaju, naši su počeli mlatit u željezariju u radionici i napravili buku, dok je jedna ekipa izvadila limova koliko nam triba, šta smo drugo mogli.

Čoknuli smo im i jednu motorbiciklu, koja je tamo danima stala, metili engleske kape i o-ho-ho – pribacili ga u radionu pa pripiturali. Ništa nismo imali, sve nan je tribalo – smije se Sumić.

Mornar među tenkistima

Kad je bio premješten na Nevesinje gdje su ratovali protiv četnika, stigla su za njima i dva talijanska tenka zarobljena na Korčuli.

– Kaže meni komandant: »Vjeko, ti ćeš upravljati tenkom!«. »A di ću ja druže komandante, nisan nikad vidija tenk!« Ma kakvi, naređuje on: »Ulazi! Šta vidiš?« »Dvi poluge«. »Sad makni jednu naprid, drugu nazad. Onda makni obe nazad. A sad obe naprid. Jesi shvatija?«. Tako smo učili bit tenkisti, ali nismo na njih uspili ugraditi topove isti dan, pa sam poslan na drugi zadatak. Bija san i miner, postavlja nagazne mine koje smo također sami radići od zarobljenih granata. Prvi tenk koji je naiša u Tučepi bija je moj, odletija je u zrak tamo kraj crkve.

Prva flota od 16 brodova

Naoružani brodovi mornarice NOVJ su bili početak stvaranja mornarice druge Jugoslavije. Bilo ih je 16, od toga je 10 uništeno. U prvoj floti su bili:

• NB 1: *ribarska koča, potopili su ga njemački avioni 1944. u uvali Čuška duboka na Dugom otoku*

• NB 2 »Koča«: *ribarska koča, potopili su ga njemački torpedni čamci 1944 kod Lastova*

• NB 3 »Jadran«: *tunjolovac, 1944. preuređen u bolnički brod*

• NB 5 »Ivan«: *putnički brod, potopili su ga njemački avioni 1943. u uvali Mala Garška na Hvaru*

• NB 6 »Napredak«: *tunjolovac, potopili su ga njemački avioni 1944. u uvali Šipnata na Kornatu*

• NB 7 »Enare II«: *ribarica, oštećen 1944. u sudaru s NB 8, zapaljen i potopljen ispred uvale Sutmiholjska na Mljetu*

• NB 8 »Kornat«: *tunjolovac, nasukao se 1944. kod Bola na Braču*

• NB 9 »Biokovac«: *stražarski čamac, potopio ga britanski razarač u Viškom kanalu 1944. zbog pogrešne identifikacije*

• NB 10 »Sloga«: *ribarski brod, zarobili su ga njemački desantno-jurišni brodovi 1944. kod Mljeta*

• NB 11 »Crvena zvijezda«: *motorni jedrenjak, kod Suska 1945. naišao na minu i potonuo*

• NB 12 »Borac«: *ribarski brod, 1944. uvršten u Kvarnerski pomorski sastav i dobio oznaku NB 13*

• NB 13 »Partizan«: *tunjolovac, greškom savezničkih aviona potopljen 1944. u luci Olib*

• NB 14 »Pionir«: *ribarska koča*

• NB 15 »Obalski lovac«

• NB »Partizanka«, *bivša mornarska jahta »Lala IV«, za vrijeme boravka Tita na Visu stavljen na raspolaganje Vrhovnom štabu*

Zadnjin brodon koji je kreća za zbjeg u El Shatt pribacija san se na Hvar, di me dočeka Niko Srzić, koji je bija komandant IV. pomorskog obalnog sektora i imenova me za komesara broda s tri jarbola »Daniel Manin«. Ukrca san se u Visu i iša u Senj po ranjene, a na Rabu smo pokupili i Židove koji su bižali. Kad šta ćeš vidit, kad smo se vratili u Vis, vadi jedan Židov kutiju cigara i šibice, pa mi daje u znak zahvalnosti. A žena ga napala: »Škrtico, daj svome spasitelju dostojan dar«.

Ja kažen da ne triba, al kakvi, digla ona viku, i on ti izvadi tri zlatnika, napoleonora i dade mi. Nisan ih sve zadrža, jednoga san da komandantu, drugoga posadi, a trećega ostavija sebi – pošteno je postupio komesar Vjeko, koji je na Visu bio komesar centralne mehaničke radionice. Tamo su isprobavali topove i jednog dana je u područje označeno s »Ne prilazi« uletjela mazga baš u trenutku kad je top ispaljivao granatu. Digla se vika, težak se bunio, a i Sumić je pozvan na odgovornost.

– Šta ćeš sad, žena Vlade Bagata bila je naša kuvarica i napravila tako dobar gulaš na koji smo pozvali komandanta zaduženoga za istragu slučaja. Kad smo

obidovali, ja zanjaka: iiiiiiiiiii! Nismo krivi komandante, mazga je uletila u zabranjeno područje, a šteta je da se baci – priča Sumić, koji je nakon oslobođenja Splita izabran za doškolovanje u SSSR-u.

S Anitom u Tivtu

Došli mi na pripreme u Beograd i kaže general Manola meni na postrojavanju: »Ti ideš na torpednu specijalnost«. »Druže generale može li kako da ja ne idem u tu specijalnost, ne znam ništa o torpedima, mogu li na mašinsku?« Ne da. Tako san završija u St. Peterburgu taman kad je kapitulirala Njemačka, u komandu Baltičke mornarice. Održa njihov general govor, a sad je triba jedan naš, poslalo mene, i ja ču: »Darujte druzja, mi sevdinja pobijedili vragna...«.

Godinu dana san bija tamo, pa san iša u Tivat di smo priradivali avionske u brodske motore. Tamo san pozva i svoju divojku Anitu s kojom san se posli oženjija, a ona je doli imala rođaka, isto je bija u vojski, ali manji čin od mene. Veli on meni: »Vjeko, Anita će kod mene bit na hrani i spavanju«. Ma ja ču njemu: »Ti si stariji po godinan, a ja po činu. Zato neka

ona bude na hrani u tebe, a na spavanju u mene!« A za pir je bilo svega, pršuta, sira, vina, janjetine, svega osim kruva. I onda san se odrica šest meseci doručka kako bismo došli do brašna – snašao se Sumić, koji je obitelj skućio u Splitu, a on je nastavio putovati po zadacima.

U Ameriku su ga poslali 1951. godine jer je učio engleski, da kupi 150 brodskih motora packard i manju jahtu za Tita, bio je u Rumunjskoj i ponovno u SSSR-u, u misiji u Nizozemskoj, pa premješten u Pulu, Kraljevicu, završio je Vojno-pomorsku akademiju u Splitu, a u mirovinu je otišao s mesta načelnika remontnih zavoda. No, opet je radio, kao kontrolor nabave koju je tvrtka »Brodomerkur« obavljala za vojsku.

– Pitali su me kad je formirana hrvatska država može li Podgoranin Sveti Letica biti njezin admiral. Reka san im: »Ako je mogu bit admirale one mornarice, zašto ne bi i ove?!« Iako imam godina i zadnji sam osta od prvoga mornaričkoga odreda, u nedilju kad dođe prešidente Josipović popet ču se sam do Galebova krila. Kaza sam da ni slučajno ne šalju auto po mene!

Damir Šarac (Slobodna Dalmacija)

Novska

♦U naselju Plesmo, u organizaciji Udruge antifašista Novske, Mjesnog odbora Plesmo i Gradske organizacije SDP-a Novska, održana je 17. rujna svečanost na kojoj je otkriven obnovljeni spomenik palim borcima i žrtvama fašizma 1941.- 1945.

Spomenik je u naselju podignut 1960. godine u znak sjećanja na pale borce NOB-a.

»Spomenik žrtvama fašizma, nekada ponos, a dugo devastiran, obnovili smo uz poštovanje žrtvama borbe protiv fašizma, da im se kao mrtvima, konačno da vječni mir. Želimo nastaviti s obnovom spomenika poginulima u NOB-u i zaštititi ih od daljnog propadanja«, naglasio je **Antun Maruski**, predsjednik Udruge antifašističkih boraca i antifašista Novske.

Obrativši se mnogobrojnima na svečanosti, **Milena Pavković Novotni**, predsjednica SDP-a Novska, je istaknula kako čin obnove spomenika iz jednog prošlog razdoblja ima povijesnu i ljud-

Obnovljen spomenik žrtvama fašizma u Plesmu

Svečano otkrivanje obnovljenog spomenika palim borcima i žrtvama fašizma u Plesmu

sku dimenziju, dok je **Andrija Rudić**, zamjenik županice Sisačko-moslavačke županije, rekao da se antifašizam mora mijenjati i postati suvremen, kako bi bio shvatljiv i generacijama koje dolaze.

Novu Spomen ploču prekrivenu

hrvatskom zastavom otkrio je jedan od preživjelih pripadnika partizanske jedinice iz Plesma, nakon čega su delegacije udrugantifašista iz drugih gradova položile vijence i zapalili svijeće.

S.K.

♦Na »satu povijesti« evocirana sjećanja od prije 70 godina kada je 1.500 mještana Banjiskog trokuta, nakon dvanaest dana zatočeništva u logoru Jasenovac – pušteno na slobodu

Poveća skupina poklonika antifašizma i antifašističkih boraca posjetila je Banijski trokut (sela Crkveni i Ivanjski Bok i Strmen) naselja smještena uz desnu obalu rijeke Save na potezu od Siska do Jasenovca. Na spomen obilježjima palim borcima i žrtvama fašističkog terora položeni su vijenci i cvijeće. U Strmenu je održan »sat povijesti« povodom 70. obljetnice puštanja 1.500 mještana Banjiskog trokuta iz logora Jasenovac, nakon dvanaest dana zatočeništva. O tim događajima govorili su **Adam Dupalo**, legendarni banijski partizan i predsjednik Sekcije 1. hrvatskog korpusa SABA RH, **Ana Požar, prof.**, **Mirko Mećava**, član Predsjedništva SABA RH, **Dušan Šipov**, predsjednik UABA Crkveni Bok i **Ilija Ranić**, urednik knjige *Save Skrobo* iz koje su citirani i ulomci (Savo Skrobo: »Ratni događaji i sjećanja – Općina Crkveni Bok u NOB-u«).

Izgon mještana

Nesretnim ljudima u logoru Jasenovac pridružili su se i mještani sela Ivanjskog i Crkvenog Boka i Strmena, njih oko 1.500. U noći 13./14. listopada 1942. godine ustaše iz Jasenovca su opkolile ta tri sela, pohvatale gotovo sav narod i sprovele ga u logor. Jasenovac je od sela Banjiskog trokuta udaljen svega 15 kilometara, tako da ustašama nije bilo teško noću u velikoj tajnosti doći, opkoliti sva tri sela i potpuno iznenaditi pučanstvo (riječ je o pravoslavnom življu). Rano ujutro ustaše su počele izgoniti

ZATOČENI – PA PUŠTENI IZ LOGORA

ljude iz njihovih kuća i tjerati ih u pravcu skele na rijeci Savi u selu Lonja. Tu su ih prevozili lijevom obalom sve do Jasenovca. Tom prilikom ubili su tridesetak muškaraca, žena i djece. **Anu Rakić**, staru 17 godina, iz Strmena, najprije su silovali, a onda nabili na kolac. Uhvatili su jednog čovjeka iz istog sela (**Boško Rak**) koji je pokušao bježati. Natjerali su ga da im ispeče svinju na ražnju, obećavši mu da ga neće ubiti, ako meso bude dobro pečeno. Kada je svinja bila pečena, ustaše su već pijane, počele jesti, a Boška odvele iza štale i tamu ga zaklale. Nakon toga je otpočela pljačka sela.

Narod je te godine mirno živio i radio svoje svakodnevne poslove, misleći da im se ništa strašno neće dogoditi. Budući da je bio pokršten, kod naroda je prevladalo mišljenje, da je najgore prošlo i da ih sada ustaše neće progonti. Nitko nije mogao pretpostaviti da bi se nešto tako strašno moglo dogoditi, iako su politički radnici upozoravali da se ustašama ne smije ništa vjerovati i da narod mora stalno biti na oprezu. Iako je iznenadenje bilo potpuno, ipak je 300-400 najsnažljivijih ljudi uspjelo pobjeći ustaškom zulumu. Veliki broj neopreznih i naivnih mještana koji su mogli pobjeći, mirno su ušli u kolonu i deportirani su za Jasenovac.

Povratak kućama

U međuvremenu, poveća skupina mještana, pobeglih za vrijeme formiranja kolone ka skeli, skupila se u šumi kako bi uhvatila vezu za odlazak u partizane. Ukrzo im je stigla vijest da postoji mogućnost da narod bude pušten iz logora i da se vrati kući. Nitko od „odmetnutih“ mještana nije vjerovao da bi se to moglo dogoditi, jer se tako nešto još nikad nije zabilo. Onaj tko je jednom otišao u logor Jasenovac, nije se nikad vraćao.

Doduše, bilo je pojedinih slučajeva da su neki Hrvati, aktivisti NOP-a bili pušteni iz logora, za koje ustaše nisu imale dokaze da su suradnici ili je netko jak iz ustaških redova intervenirao da se određena osoba pusti iz logora. Isto tako dobar dio logoraša bio je pušten putem razmjene. Inače,

Židovi, Romi i Srbi su masovno internirani u logor i nisu imali nikakve šanse da budu oslobođeni. Svi su oni odmah bili likvidirani, ili su ostajali u logoru, iscrpljivani teškim radom, dok nisu pomrli ili bili ubijeni.

Ipak, vijesti o povratku naroda iz logora narednih dana bile su sve uvjерljivije. I stvarno, nakon dvanaest dana narod je bio pušten i vratio se svojim kućama. Od 1.500 osoba koje su bile otjerane, u logoru su ostala samo osmorica – članovi Partije i skojevc. Njih je u logoru otkrio jedna ustaški dousnik iz Crvenog Boka. Četvorica od njih: Pero Kuruzović, Stojan Peulić, Božo Radovanović i Mile Rađenović, uspjeli su 1943. godine pobjeći iz logora i doći svojim kućama. Ostali skojevci koji su ostali u logoru, nikad se nisu vratili.

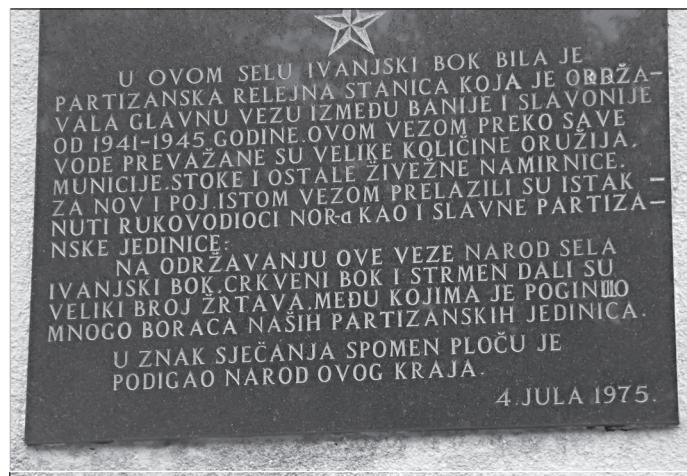
Prema nekim saznanjima, Ante Pavelić je, nakon oštре intervencije generala Glaise von Horstenaua, predstavnika njemačke vrhovne komande pri vlasti tzv. NDH, formirao komisiju od visokih dužnosnika iz svoje vlade i poslao ih u Jasenovac da ispitaju stvar i narede ustašama iz Jasenovca da narod puste iz logora. Ustaše su sakupile sve zatočene mještane općine Crkveni Bok, osim djece kaja su već bila otpremljena u dječji logor u Sisak, i obavijestile ih da idu svojim kućama!

Zabrinutost Nijemaca

Postavljaju se pitanje zašto su se Nijemci, posebno general Glaise von Horstenau, 1942. godine suprotstavljali ustaškim progonima i ubijanjima nedužnog naroda. Razlog treba tražiti u tome što su do 1942. godine nedovjedno došli do spoznaje da teror ustaša izravno pomaže razvoju NOP-a i stvaranju sve brojnijih partizanskih jedinica. Njihova zabrinutost za brzo širenje NOP-a natjerala ih je da se suprotstave masovnom teroru kojega su ustaše provodile nad narodom. Zaključili su: što god je toror veći, više će se ljudi okrenuti NOP-u i komunistima, bez obzira na nacionalnost. To je vrijeme kada se i sve veći broj Hrvata priključivao partizanima.

Nakon povratka naroda iz logora, nešto kasnije u prosincu 1942. godine, partizani su jedne noći opkolili zgradu općine i žandarmerijsku stanicu, pohvatili i razoružali žandare, zapalili zgradu i stanicu i bez gubitaka se povukli na položaje u banjiskim šumama. Od tada u ovoj općini više nije postajala ustaška vlast. Nešto kasnije, početkom 1943. godine osnovana je nova partizanska vlast – NOO općine Crkveni Bok, koja je funkcionala sve do konca rata.

B. M.

Osnovana Zajednica udruga antifašističkih boraca i antifašista

• Za predsjednika Zajednice udruga antifašističkih boraca i antifašista Zadarske županije izabran je Jakov Jukić iz Zadra, a za dopredsjednika Nikola Bolta iz Gračaca. Kako je izvijestio Zadarski list, Jukić i Bolta izabrani su 29. rujna među članovima Predsjedništva novoosnovane Zajednice udruga koju su oformile Udruge antifašističkih boraca i antifašista iz Zadra i Gračaca

Uz Jukića i Boltu u Predsjedništvo su, na osnivačkoj skupštini, izabrani Žarko Bakočević, Dragan Rodić, Zvjezdanka Vlašić, Nikola Budija, Ivan Tartaro, Ljubinka Brnardić i Dragan Pribić.

U Zajednicu udruga, kao u viši organizacijski oblik, trebala je biti udružena i udruga biogradskih antifašista i antifašističkih boraca, no to se nije dogodilo jer, kako je pojasnio predsjednik zadarske Udruge antifašističkih boraca i antifašista **Nikola Budija**, njihova skupština nije donijela odluku o udruživanju, već i zato što na sjednici koja je bila zakazana za 16. srpnja nije bilo kvoruma. Budija je izrazio nadu kako će se i biogradska udruga ipak pridružiti Zajednici udruga do konca godine.

- Drugovima iz biogradske udruge poručujemo neka razmisle i odluče hoće li se i kada udružiti u Zajednicu udruga u kojoj su im vrata otvorena, ali neka odgovornost preuzmu na sebe, rekao je Budija.

Izostanak biogradske udruge bilo je povod za dugotrajnu raspravu u kojoj je nekadašnji predsjednik zadarskih antifašista **Nikola Dobre** ocijenio kako je, ako se već na udruživanje čekalo od 2004. godine, trebalo još nekoliko mjeseci pričekati na odluku članova biogradske udruge.

- Predsjednik udruge iz Biograda **Tito Doljanac** je kritizirao kako se ne radi na formiranju Zajednice udruga. Kad se počelo raditi bio je ravnopravni član Inicijativnog odbora, a odmah je počeo davati neumjesne opaske da se to moglo napraviti i prije. Ja sam bio predsjednik i ti si bio, rekao je Jakov Jukić Nikoli Dobri,

Osnivačka skupština ZUABA Zadarske županije

misleći pritom na njihove mandate na čelu tadašnje Udruge antifašističkih boraca i antifašista Zadarske županije.

- Kad sam ja bio predsjednik, udruga u Gračacu nije radila, kad si ti bio predsjednik biogradska se tek osnovala, doda je Jukić ocjenjujući kako biogradska udruga ima, ne samo pravo, nego i moralnu obvezu pristupiti Zajednici udruga.

Dobre je tražio i usvajanje izmjene statuta kako bi se umjesto izbora predsjednika na dvogodišnji mandat, uvelo svojevršno rotirajuće predsjedanje po kojem bi godinu dana predsjednik bio iz zadarske udruge, a godinu potom iz gračačke. Prijedlog je odbijen uz Budijino

obrazloženje kako za takvo što ne postoji podloga u Statutu Saveza antifašističkih boraca i antifašista.

- Ova situacija s Biogradom ne služi nam na čast i iz nje moramo izvući pouku. Vama poručujemo da budete tolerantni, a članovima u Biogradu da budu konstruktivni, rekao je član Predsjedništva SABA RH **Vinko Šunjara**, obraćajući se delegatima na osnivačkoj skupštini.

- U posljednjih dvadeset godina radili ste u specifičnim uvjetima, ali ste kao udruga ipak opstali i časno afirmirali antifašizam kao demokratsku stećevinu i kao hrvatsku vrijednost, zaključio je Šunjara.

N.R.

Rijeka

Vijenci za pale borce

• Održana tradicionalna manifestacija

Usklopu »Kuzminja 2012« Vijeće MO »Sv. Kuzam« i Kulturno društvo »Sv. Kuzam i Damjan« položili su vijence kod centralnog križa i grobniči 13. strijeljanih na groblju u Svetom Kuzmu i nakon dugog vremena položen

je vijenac i na Kikovici, kod spomenika palim borcima u NOR-u.

Riječ je o tradicionalnoj manifestaciji koja jenekad znala privući puno više mještana, nego što je to danas slučaj. No, mi ustrajemo na cijelom događaju,

a polaganjem vijenaca ujedno se prisjećamo naših mještana i rođaka koji su poginuli u Drugom svjetskom ratu, rekao je predsjednik MO »Sv. Kuzam« **Milan Dragičević**.

I.G.

Izložba o stradanju Vrgorčana od četnika

♦U mjestu Dragljanu kod Vrgorca 4. rujna otvorena je izložba fotografija i dokumenata pod nazivom „Stradanje stanovništva Vrgorske krajine od četnika u talijanskoj operaciji „Albia“ 29. kolovoza 1942. godine“, autora povjesničara Branka Radonića i novinara Igora Majstrovića.

Izložba je otvorena u povodu 70. obljetnice tog tragičnog događaja i sastoji se od dvjestotinjak fotografija ratnih ruševina, stratišta, dokumenata i predmeta, a za stalno je postavljena u prostorijama mjesnog odbora Dragljan (Grad Vrgorac).

Ceremonija otvaranja izložbe započela je čitanjima odlomaka iz »Jame« Ivana Gorana Kovačića, a nastavila se svjedočanstvima preživjelih iz toga masakra.

Tada osmogodišnji **Branko Oršulić** skriven je gledao u zaseoku Dubrava kod Dragljanu, kako mu četnici ubijaju susjede, dok je **Velimir Radalj**, tada trinaestogodišnjak rasplakao prisutne svojim svjedočanstvom o četničkom zločinu, u kojem su mu pred očima ubili djeda, a ubili bi i njega da nije uspio pobjeći.

Igor Majstrović istaknuo je kako je izložba komemorativna, dokumentaristička te da autori rade na izradi monografije o stradanjima Vrgorčana u akcijama istočnohercegovačkih četnika 29. kolovoza 1942. godine i traže pomoć građana. U nastavku izlaganja Majstrović je dodao kako se ne mogu prihvati tendencije revitalizacije četničkog pokreta u Srbiji, koji je odgovoran za tolike zločine diljem Hrvatske.

Branko Radonić je rekao da su autori uspjeli napraviti popis 145 ubijenih, te time pobili brojke kojima se ranije baratalo, a

Posjetitelji razgledaju izložbu o četničkim zločinima u svom kraju

še su do one od 270 stradalih. Pozvao je sve prisutne građane, članove obitelji stradalih i svjedoke da se obrate autorima izložbe i prenesu svoja saznanja, kako bi monografija na kojoj rade bila što objektivnija i sveobuhvatnija.

U završnoj fazi operacije »Albia« koja je imala za cilj okruženje i uništenje biokovskih partizana, talijanska vojska dovezla je 28.

kolovoza 1942. godine vojnim kamionima oko tisuću pripadnika »Antikomunističke dobrotoljačke milicije« – četnika iz nevesinjskog i stolačkog kraja. U njihovim akcijama čišćenja 29. kolovoza ubijeno je oko 150 civila, mještana vrgorskih sela Dragljan s Dubravom, Vlaka, Kozica i Rašćane.

B.R.

Njemačka

VELIKA AKCIJA PROTIV NEONACISTA

»Ove grupe su ksenofobne, rasističke i antisemitske«, kazao je ministar unutarnjih poslova **Ralf Jaeger**. Ekstremne desničarske i neonacičke udruge dospjele su u fokus njemačke javnosti kada je prošle godine obznanjeno da je grupa Nacionalističko socijalističko podzemlje u deset godina ubila devet imigranata i jednu policajku, a da pritom policija i tajne službe nikad nisu doznale za njih. A postoje i navodi kako su za njih znali obavještajci, ali su ih štitili.

Policija je u samo jednom danu pretresla 146 zgrada u Dortmundu, Aachenu, Hammu i ostalim gradovima u regiji, a zaplijenjena su sredstva ekstremističke propagande, kompjuteri i širok spektar oružja. U sjedištu jedne grupe u Dortmundu policija je pronašla tisuću propagandnih postera za Nacionalnu demokratsku stranku, o čijoj zabrani vlasti još razmišljaju.

»Neonacičkoj sceni smo zadali jak udarac. Napravili smo veliku rupu u njihovoj mreži«, kazao je Jaeger nakon prvih racija.

D.N.

♦Više od 900 policajaca angažirano je krajem kolovoza i početkom rujna u velikoj akciji potrage za neonacistima u njemačkoj saveznoj državi Sjeverna Rajna - Vestfalija, gdje su vlasti nedavno zabranile tri neonacičke organizacije

NA ZAJEDNIČKOM ZADATKU

♦ Zahvaljujući pomoći i razumijevanju tijela lokalnih vlasti i Udruga antifašističkih boraca i antifašista Daruvara i Garešnice sve je više uređenih i obnovljenih spomenika

Uznak sjećanja na poginule borce i civilne žrtve u NOR-u, narod i antifašističke udruge, te druge institucije s područja općine Daruvar i Garešnica podigli su brojne spomenike, grobnice i spomen-obilježja od kojih su mnogi u vrijeme Domovinskog rata i nakon njega srušeni ili oštećeni. Međutim, raduje spoznaja da je u suradnji s tijelima lokalnih vlasti i antifašističkih udruga sve više uređenih i obnovljenih spomenika, a primjereno je i njihovo održavanje.

Potpore lokalnih vlasti

Da je tome tako, uvjerili smo se na licu mjesta. Zajedno sa **Brankom Morom**, predsjednikom UABA Daruvar, **Zdravkom Drašnerom**, članom Predsjedništva, te **Mihajlom Ceranovićem**, predsjednikom UABA Garešnica, **Milanom Ivančevićem**, članom Predsjedništva ZUABA Bjelovarsko-bilogorske županije i **Vjekoslavom Filipcom**, predsjednikom Mjesnog odbora Uljanik, obišli smo veći broj spomenika na tom području. Mnogo je toga učinjeno, ali posla ima još podosta.

Naši domaćini posebno ističu veliku potporu dužnosnika u tijelima vlasti koji su i aktivni članovi antifašističkih udruga. To su **Jovo Pejić**, zamjenik načelnika općine Sirač, **Borivoj Bosanac**,

zamjenik načelnika općine Đulovac, **Maruška Kubiška**, predsjednice Vijeća općine Končanica, **Ivana Posavec Krivec**, načelnica općine Križ, **Saša Lukić**, dožupan Bjelovarsko-bilogorske županije, **Vedran Babić**, zastupnik u Hrvatskom saboru i **Dalibor Rohlik**, gradonačelnik Daruvara. Veliko razumijevanje za obnovu spomeničke baštine kao i za osiguranje finansijskih sredstava imaju i **Branko Miler**, načelnik općine Sirač i **Drago Hodak**, načelnik općine Đulovac.

U Siraču je 1955. godine podignut spomenik u znak sjećanja na 25 palih boraca. S postolja toga spomenika srušena je figura, oštećena ploča s imenima i uništena partizanska zvijezda. Općina Sirač donirala je sredstva za obnovu spomenika i osigurala radnu snagu na uređenju partizanskog groblja u Gornjim Borcima. Finansijski će pomoći obnovu spomenika podignutom u čast 16 palih boraca i 5 civilnih žrtava fašizma (srušena je figura partizana s puš-

kom). Općina Sirač osigurala je sredstva za saniranje spomen-groblja u Ljutoču, na kome je pokopano oko 500 boraca koji su umrli u okolnim partizanskim bolnicama. Također i na Ravnoj Gori, gdje je smješteno partizansko groblje s oko 350 poginulih boraca.

Za obnovu spomenika u Batinjanima i Krivaju općina Đulovac je predviđela u proračunu određena finansijska sredstva. U UABA Daruvar planiraju da u narednom razdoblju obnove spomenik u selu Trojeglava (podignut u znak sjećanja na 17 palih boraca i žrtava fašističkog terora), na kojem je razbijena ploča s imenima; u Donjem Dežanovcu, gdje je sa spomenika skinuta partizanska zvijezda i oštećene

komunista Moslavine i Slavonije i dizanje ustanka. Tu je **dr. Pavle Gregorić** 4. listopada 1941. godine formirao partizanski odred »Matija Gubec«.

Na području općine Garešnica od 29 spomenika srušeno je 25; od 7 spomen-ploča 3 su oštećene, muzejska zbirka također je oštećena. Općine Velika Trnovitica, Hercegovac, Berek i Garešnica osigurale su finansijsku potporu za obnovu oštećenih spomenika na svom području. U Carevom Jarku 23. srpnja 1941. godine održan je sastanak članova KPH, na kojem je dogovoren dizanje ustanka. Spomen-ploča s opisom događaja bila je razbijena. U mjestu Berek podignut je spomenik 1960. godine u čast 20 palih boraca i 15 žrtava fašističkog terora. Spomenik je miniran. Dio spomenika je oštećen zbog »zuba vremena«, a na brojnim spomenicima su razbijene ili skinute petokrake zvijezde. Ukoliko se osiguraju financije i ta spomen-obilježja bit će obnovljena.

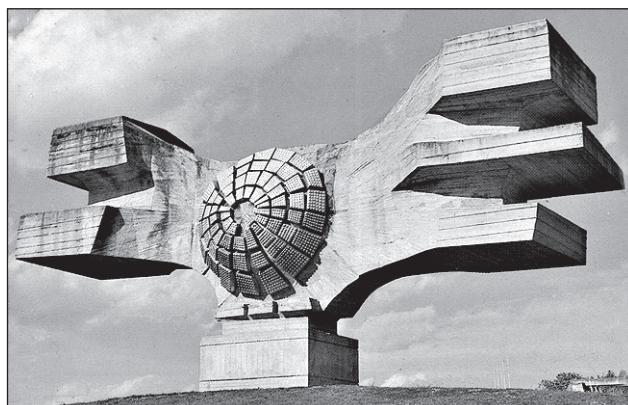
Osobna donacija

U planu je saniranje spomen mesta partizanske bolnice u Podgariću. U Podgariću je grandiozni spomenik revoluciji (otkrio ga je maršal Tito 7. rujna 1967. godine). Spomenik je djelo **Dušana**

Džamonje. Ispod spomenika je spomen-kosturnica s posmrtnim ostacima oko 1.000 poginulih i umrlih boraca u partizanskim bolnicama s tog područja. Na spomeniku su bila uništena slova, a i kosturnica je oskrvnuta. Po spomeniku su bili ispisani fašistički sloganii, nacrtani ustaški simboli, a uništena je elektro-instalacija. Ovo se zdjane danas primjereno održava. To je mjesto obilježavanja Dana antifašističke borbe za Bjelovarsko-bilogorsku županiju. Prošle i preprošle je godine nazočio i predsjednik Hrvatske **dr. Ivo Josipović**.

Na Dan antifašističke borbe ove godine je u Uljaniku otkriven obnovljeni spomenik »Partizan« u čast 23-jici boraca NOR-a i 96 žrtava fašističkog terora, podignut 1961. godine, a devastiran u Domovinskom ratu (1992. godine). **Vjekoslav Filipek**, predsjednik Mjesnog odbora Uljanik i član UABA Garešnica donirao je obnovu oskrnavljenog spomenika u svom rodnom mjestu.

B. M.

Spomenik u Podgariću primjereno se održava

ploče s imenima 25 palih boraca i 45 žrtava fašističkog terora; u Doljanima gdje je sa spomenika podignutog u čast 27 poginulih boraca skinuta figura, te u Sokolovcu, na mjesnom groblju gdje je podignuta spomen-kosturnica borcima iz Makedonije i Srbije, poginulima na frontu oko rijeke Ilave u završnim operacijama.

Očekuje se odobrenje Europskog fonda za financiranje obnove spomen postava NOB-a (zahtjev je već podnešen).

Pomoć općine Sirač

Općina Sirač zasluzna je što je oktrivena obnovljena bista narodnog heroja **Pavla (Paje) Orozovića Brke** u mjestu Bijela, u okviru spomen obilježja poginulim borcima NÖR-a i žrtvama fašizma. UABA Daruvar i UABA Garešnica zajednički će obnoviti spomenik u predjelu Jama na rijeci Toplici koji je podignut 1975. godine u znak sjećanja na prvo okupljanje

Istomišljenici

Zanimljiva je odluka Općinskog suda u Zagrebu koji je Sašu Blagusom, znanstvenika s Instituta Ruder Bošković, oslobođio optužbe da je oklevetao povjesničara Josipa Jurčevića s Instituta Ivo Pilar.

Naime, Saša Blagus je u riječkom Novom listu napisao da »Jurčević nije znanstvenik, već notorni manipulator i ideolog inačice fašizma«. Obzirom da se radi o sudskoj presudi mi nećemo to komentirati, i nećemo kazati da se slazemo s Blagusom, iako se u potpunosti i do kraja slažemo.

Povod da Blagus tako, čak i preblago, piše o Jurčeviću bio je istup Jurčevića u jednoj televizijskoj emisiji. Komentirajući pojavu vrećica za šećer s Hitlerovim likom u jednom kafiću u Lici, Jurčević je kazao da se tu radi o »mladalačkoj šali«, a Tita je usporedio s Hitlerom.

No, sud je ipak dosudio da Novi list treba platiti Jurčeviću 20.000 kuna »ne-imovinske štete«. Dakle, djelomično je uvažio da je Jurčević bolestan čovjek i odredio odštetu za duševne boli.

Ipak, i pored činjenice da je dobio odštetu što je obolio, sve je izglednije da bi Jurčević možda mogao dogurati čak i do dužnosti službenog povjesničara sisačke biskupije i dobiti titulu pomoćnog biskupa, osobno Vladi Košiću, biskupu sisačkom. Jurčević je, naime, držao predavanje u Katedralnoj župi u Sisku ispred Vlade. I to Vlade biskupa Košića koji je sjedio u prvom redu, kako bi što bolje čuo i zapamtio riječi predavača, svog istomišljenika. I osokoljeni Jurčević je odmah upozorio da je »slika koju imamo prema Drugom svjetskom ratu na području Hrvatske potpuno krivotvorena«. Tko zna je li pri tome mislio i na svoje knjige koje je pisao o Drugom svjetskom ratu ili možda i na bleiburske i druge govore biskupa sisačkog i čelnika Komisije Hrvatske biskupske konferencije »Iustitie et pax«.

Jurčević reče da je »Komunistička partija Jugoslavije, kao izravni ogrank Internacionale, bila u savezništvu s nacističkom Njemačkom« te da su potvrda za to i »događaji u šumi Brezovica«. Time je katedralni Jurčević doista, vlastitim primjerom, nedvojbeno, na adekvatnom mjestu, pokazao kako se iskrivljuje povijest, uz pozнати им stav da su antifašisti samo »komunisti«. Dakle, originalno je reći da su hrvatski anti-

fašisti ratujući s fašistima bili njihovi saveznici.

I biskup Košić osobno doprinosi stvaranju »nove« povijesti pa je govorio s puno strasti i na nedavnom misnom slavlju za Zrinjane, stradale u Drugom svjetskom ratu. I reče on tada da »već jednom trebamo skinuti lažnu masku »osloboditelja«, koji su obični i to najkravaviji zločinci, a koji se i danas skrivaju pod krinkom antifašista«. Teško je tako umiljate, mirne, osjećajne i pravedne biskupske riječi naći, a da su usmjerene na »pravdu i mir« ili »iustitia et pax«.

No, poznati književnik i antifašist Joža Horvat je živi svjedok jednog događaja vezanog upravo za Zrinj. Od djetinjstva se Joža Horvat, kad mu je bilo najteže, molio i obraćao Svetoj Luciji. I u jednom selu - Šegestinu, kada je vidio posljedice užasnog masakra, napisao je: »Dodoše ustaše iz Zrinja, popališe selo i zapališe sve živo u njemu. Stotinu i osamdeset sedam leševa, raskrvavljenih od ustaških noževa, ležalo je smrznuto na snijegu, dvadeset i sedmero nejake djece... Svetice draga, jesli li ikada čula za selo Šegestin?«.

Dakle, antifašist se obraća Svetoj Luciji, a biskup Košić ni Bogu ni Svetici, dok prešuće ovakve zločine.

Ima još onih koji javno negiraju najteže zločine. Tako Josip Jović u polemici sa Zoranom Pusićem tvrdi da u Jadovnu nije bilo žrtava. On u Slobodnoj Dalmaciji kaže da »spominjući Jadovno« zapravo misli »na Šaranovu jamu u blizini sela Jadovna, nad kojom se komemoracije i održavaju svake godine«. Jović veli da se »koncem devedesetih spustila jedna speleološka ekipa«, ali »na dnu jame nije nađen ni jedan kostur i ni jedan trag zločina«. I na kraju je »izviješće« dostavljeno »naručitelju« i to, ni više ni manje, nego Komisiji za utvrđivanje ratnih i poratnih zločina, dakle Vukojevićevoj komisiji.

Jović čak upozorava Zorana Pusića da bi se trebalo pozivati na te »stručne i službene dokumente«, a ne na neke »proizvoljne tekstove« o Jadovnu. Kako se samo sjetio Jović na tako čvrste dokaze, a vjerojatno onda pledira i da se žrtve Jasenovca svedu na »službeni« broj koji je »utvrdila« Vukojevićeva komisija, i to na samo 2.238 stradalih.

Nakon svega, Jović čak i nešto smiješno zaključuje, pa kaže da »Zoran Pu-

sić ostaje slijep spram činjenica, uma zarobljenog mržnjom...«. O svom umu nije ništa napisao, ali se iz samog teksta može puno toga zaključiti. O njegovom umu. A i o sljepilu, također.

Nedavno je u Zagrebu predstavljana knjiga pod naslovom »Korifeji lažnih istina« Milana Jajčinovića. Knjigu su svečano predstavili ponovo odabrani promotori istomišljenici – Milan Ivkošić, Zdravko Tomac i Antun Vrdoljak. Mi bismo kazali da je to baš i adekvatno društvo koje dobro paše uz naslov knjige.

Zdravko Tomac je, primjerice, rekao kako se radi o »antologijskoj knjizi esejistike, koja otvara oči neprosvjetljenom hrvatskom narodu«. Kako će narod i biti prosvjetljen kad mu se serviraju knjige baš Tomca ili Jurčevića, pa i medijski nastupi Slavena Letice ili filmovi Tončija Vrdoljaka, na primjer. Od takvih narod zahvati duga mračna noć, i kad je podne.

Ustaški pozdrav »Za dom spremni« postao je posve uobičajen način navijanja. Klicanjem ove ustaške parole i u Osijeku se s tribina pozdravljalo nogometarje, piše Novi list.

»Mi iz HNS-a taj pozdrav ne tumačimo kao nešto što je nečemu protivno, nego kao izraz privrženosti hrvatskoj nogometnoj reprezentaciji i svojoj državi«, rekao je za list izvršni predsjednik HNS-a Damir Urbanović. Nije bilo objašnjenja zašto najčešće na stadionima kad igra reprezentacija, puštaju na razglasu Thompsona, najpoznatijeg Za dom spremnog pjevača. Možda baš zato da potiče takve »privržene« pozdrave, uz prigodne pjesme o Jasenovcu, Juri i Bobanu.

Rehabilitacija četničkog vojvode Draže Mihailovića se radi postupno, a jedna faza je upravo prošla. Naime beogradski je sud preko oglasa pozvao Dražu da se javi. Nakon silne potrage, budući da se, na opće iznenadenje, nije javio (sada bi imao 119 godina), sud je donio rješenje kojim je bivši četnički vođa službeno proglašen mrtvim. Nepostojanje tog rješenja bilo je prepreka njegovoj rehabilitaciji, jer bez njega Viši sud u Beogradu ne može poništiti presudu iz 1946. godine kojom je Mihailović osuđen kao ratni zločinac. Nitko ne kaže treba li on osobno prisustvovati i procesu poništenja presude ili je dovoljno to napraviti bez njega. S istomišljenicima.

NOVE KNJIGE

•U izdanju zagrebačke Udruge prijatelja stripa Stripforum upravo je objavljena antologiska knjiga »Hrvatski antifašistički strip«, prva nacionalna monografija te vrste. Na ukupno 360 stranica predstavljena su najvažnija djela s temom antifašizma Andrije Maurovića, Žarka Bekera, Julesa Radilovića, Ivice Bednjanca, Zdenka Svirčića, Borivoja Dovnikovića Borda, Rudija Aljinovića, Zvonimira Furtinera i drugih naših velikih strip-autora

U toj knjizi su okupljeni radovi koji su na svoj osebujan i originalan način prikazivali borbu protiv okupatora, a nastajali su u razdoblju od 1952. pa do 1977. godine.

Od 20 stripova sedmorice velikih majstora, nastalih od 1952. do sredine osamdesetih godina prošlog stoljeća, Maurović je predstavljen stripovima »Protiv smrti« (1954.), jednim od ranih stripova crtanih bez »oblačića«, »Brodomlomci na otoku Mega« (1952.), crtanim prema istinitim ratnim dogodovština, »Rankov odred« iz 1962., »Vrijeme odvažnih« iz 1966., te »Istinite priče o malim borcima« (1967./68.).

Tu je i Bekerov strip »Demonja« (1960.), jedna od najljepših ljubavnih priča u stripu koja se događa u vrijeme rata, nastala prema istoimenu romanu Milana Nožinića.

Jules je predstavljen stripovima »Kurir sa Psunja« (1960.) i »Diverzanti« (1967./68.), Svirčić s tri stripa - »Zasjeda

MONOGRAFIJA - HRVATSKI ANTIFAŠITIČKI STRIP

na Mediteranu« iz 1954., te »Gusari na Atlantiku« i »Obruč« iz 1963., Dovniković stripom »Propast ofenzive Braun« (1962.), a Kušanić s »Majstorijama druga Srećka« iz 1964. Najveći broj stripova, čak sedam, potpisuje Ivica Bednjanec, poznat kao cijeloviti autor stripa, koji sam piše scenarije i crta. Među njima se ističe »Mećava« (1977.).

Spomenuti Radilović, na primjer, uvršten sa stripovima »Kurir s Psunja« i »Diverzanti«, na inozemnom tržištu afirmirao se stripom »Partizani« koji je radio prema scenariju dramatičara Đorda Lebovića. Taj strip mu je prodan u 15 zemalja svijeta.

Ambiciozan posao sakupljanja ovih radova u jednu zbirku, na sebe je preuzeo udruga Strip forum, koja je ovih dana izdala i podjednako zanimljivu antologiju »Kad je strip bio mlad«, a u svibnju i sveobuhvatnu zbirku »Osmoškolaca« Ivice Bednjanca.

Za razliku od drugih antologija, u kojima osim restauriranih tabli starih stripova u pravilu možemo naći i sjajne analitičke tekstove, u »Hrvatskom antifašističkom stripu« popratnog teksta gotovo da nema.

Kratak predgovor izdanju potpisuje hrvatski predsjednik dr. Ivo Josipović, što je prvi takav slučaj u ovdašnjoj povijesti stripa, a to govori i o njegovom društvenom značaju. U predgovoru dr. Josipović, uz ostalo kaže: »Herojski otpor svih slojeva naroda fašističkim snagama koje su okupirale domovinu, odrazio se u brojnim umjetničkim formama, pa tako i u stripu. Gotovo svi veliki hrvatski strip umjetnici okušali su se u žanru koji je kroz strip prikazivao antifašističku borbu. Tijekom nekoliko desetljeća, hrvatski

majstori stripa stvorili su snažna djela o antifašističkoj borbi protiv okupatora u razdoblju od 1941. do 1945. Svojedobno vrlo popularni, a danas pomalo zaboravljeni, svojom likovno-grafičkom vrijednošću ti stripovi vrijedni su ponovnog objavljivanja,

Monografija o antifašističkom stripu

vrijedni da ih se spasi od zaborava. Njihova vrijednost leži u visokom artizmu, ali i u plemenitoj poruci o vrijednosti borbe protiv fašizma«.

Šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća stripovi o antifašističkoj borbi dosezali su goleme naklade i bili sastavni dio odrastanja mnogih.

Različiti autori desetljećima su se bavili tom temom, a među njima bili su i neki od najboljih ovdašnjih strip umjetnika. No, s vremenom je priča o tim stripovima, dobrim dijelom zbog ideoloških razloga, potonula u zaborav.

Už želju da se sačuva vrijedan dio baštine, važan motiv, kako je u Globusu naveo Mladen Novaković, urednik monografije, bila je i želja da se demantira predrasuda kako se radi o »naivnoj propagandi obojenoj isključivo komunističkom ideologijom« te dodao: »Od ovog projekta minimalno očekujem da se s tog žanra ukloni ideološka stigma i da se stripovi vrednuju isključivo prema njihovoj kvaliteti. Stoviše, ako monografija doprinese boljem razumijevanju zločinačke naravi fašizma i 'po tko zna koji put' argumentira humani sadržaj antifašističke borbe, onda će to biti dodana vrijednost«.

Riječ je o kulturnom nasljeđu koje je nadživjelo bivšu državu, i kao takvo ne smije pasti u zaborav ili biti svedeno na još jedan okršaj između »crvenih« i »crnih«.

Monografija »Hrvatski antifašistički strip« predstavljena je na prigodnom skupu u Muzeju Mimara u Zagrebu.

S.K.

Simbolična ilustracija – ustaše i četnici pod istim šljemom

IN MEMORIAM

KATARINA BATORI 1923.-2012.

Rođena u Brestači (Novska). Zbog pomaganja partizanima, 1942. godine je uhapšena, a kasnije otpremljena u sabirni logor Stara Gradiška. Nakon oslobođanja iz logora, ljeti 1943. godine pristupa partizanskim jedinicama – bila je u 12. Slavonskoj brigadi.

Nakon oslobođenja najduže je službovala u Općini Novska. Aktivno je djelovala u UABA Novska (bila je i počasna predsjednica). Za zasluge u ratu i miru odlikovana je s više odličja.

ĐORĐE VIDAKOVIĆ 1946.-2012.

Rođen u Paučju (Đakovo). Nakon smrti oca, partizanskog borca, nastavio je prijateljstvo i suradnju s članovima UABA Osijek. Bio je organizator brojnih susreta boraca iz Sekcije 6. korpusa pri SABA RH i posjeta spomen obilježjima u Đakovstini.

Istrajavao je u nastojanjima da se događaji iz NOR-a ne zaborave i zalagao se za očuvanje spomen baštine na svom području.

DUŠAN BOJANIĆ 1927.-2012.

Rođen u Vrtoči (Drvar). Sudionik je Narodnooslobodilačkog rata od 1941. godine. Nakon oslobođenja završio je vojne škole uz aktivnu službu u više garnizona.

Bavio se novinarstvom i publicistikom. Umirovljen je u činu pukovnika kao glavni urednik lista Zagrebačke armijske oblasti »Za domovinu«. Bio je i suradnik dnevnih i tjednih listova u Hrvatskoj kao vojno-politički komentator. Od osnutka Udruge antifašističkih boraca i antifašista »Jug« Zagreb bio njen je aktivan član. Za ratne i mirnodopske zasluge odlikovan je s više odličja. Nositelj je »Partizanske spomenice 1941«.

MIRKO DUKIĆ 1925.-2012.

Rođen u Malom Obljaju (Glina). Partizanskim jedinicama pristupa 1944. godine. Nakon oslobođenja ostaje u vojnoj službi. Umirovljen je u činu zastavnika.

Bio je član UABA »Jug« Zagreb od njenog osnutka. Za zasluge u ratu i miru dobio je brojna priznanja i više odličja.

SAVETA POSKURICA 1927.-2012.

Rođena u Vrbovcu. Bila je sudionik NOB-a i djelovala kao bolničarka. Nakon oslobođenja radila je u vojnoj bolnici na Šalati (Zagreb) sve do umirovljenja.

Aktivno je djelovala u UABA »Jug« Zagreb, te u humanitarnim organizacijama.

DUŠAN GNJATOVIĆ 1925.-2012.

Rođen u Lovincu. Partizanskim jedinicama pristupa 1942. godine. Iz rata je izašao u činu majora. Nakon oslobođenja ostaje u vojnoj službi.

Bio je aktivan član UABA Rijeka – podružnica Škurinje i Društva »Josip Broz Tito« Rijeka. Za ratne i mirnodopske zasluge primio je brojna priznanja i odličja.

KATICA PRVČIĆ 1925.-2012.

Rođena u Koprivnici. Aktivno je djelovala u organizacijama mlađih prije rata na području Podравine i Bilogore. Bila je sudionica 2. kongresa USAOJ-a 1942. godine u Drvaru.

Aktivno je djelovala u UABA Koprivnica.

MILAN LUČIĆ 1921.-2012.

Rođen u Garićima (Viškovo). Kao napredan student i skojevac ilegalno je djelovao uoči rata. Tijekom NOR-a sudjelovao je u brojnim akcijama 13., 35. i 43. divizije. Nakon oslobođenja završava zrakoplovnu vojnu akademiju. Službovao je u više garnizona. Umirovljen je u činu pukovnika.

Bio je aktivan u radu UABA Viškovo. Bavio se i publicistikom. Za zasluge u ratu i miru odlikovan je s više odličja. Nositelj je »Partizanske spomenice 1941«.

BOŽIDAR BROZINČEVIĆ 1918.-2012.

Rođen u Senju. Sudionik je NOB-a od sredine ljeta 1943. godine. Bio je borac Kalničkog partizanskog odreda.

Bio je vrijedan član UABA »Jug« Zagreb. Nositelj je više priznanja i odličja.

ĐURO KUŠTER 1919.-2012.

Rođen u Trkljevcima (Požega). Sudionik je NOR-a od početka 1944. godine. Bio je borac 4. brodske brigade. Nakon oslobođenja ostaje u vojnoj službi.

Umirovljen je u Varaždinu u činu majora, a kasnije dolazi u Zagreb. Aktivno je djelovao u UABA »Jug« Zagreb. Odlikovan je s više ratnih i mirnodopskih odličja.

MILKA VUKELIĆ 1921.-2012.

Milka Vukelić, rođena Stjepanović u Gomirju kod Vrbovskog. Sudionica je NOB-a od 1941. do 1945. godine i nositeljica partizanske spomenice.

Odlikovana je Medaljom za hrabrost, Ordenom zasluga za narod, Ordenom bratstva i jedinstva te Zlatnom značkom Crvenog križa. Pokopana je na gradskom groblju Virovitica.

IVAN KLEPAC 1923.-2012.

Rođen u Kloštar Ivaniću. Sudionik je NOB. Bio je pripadnik partizanskih jedinica u Moslavini i na Žumberku. Nakon oslobođenja zemlje radio je u Hrvatskim željeznicama u Vinkovcima i Slavonskom Brodu. U jednoj željezničkoj nesreći teško je stradao (ostao je invalid bez obje noge i jedne ruke).

Za ratne i poratne zasluge više puta je odlikovan, a nosilac je Partizanske spomenice 1941. Aktivno je djelovao u radu Udruge antifašističkih boraca i antifašista Zagreb. Bio je vrstan strijelac i kolekcionar oružja.

VLADO JURIČIĆ 1922.-2012.

Rođen u Zagrebu. Bio je borac Kastavskе čete, Prvog hrvatskog partizanskog bataljuna, Prve istarske čete... Jedna je od ključnih osoba u pokretanju NOP-a i priključenja Istre matici zemlji.

Nakon oslobođenja, uz posao je završio ekonomski fakultet. Bio je direktor kombinata Borovo 11 godina, a obnašao je i dužnost direktora zagrebačkog Velešajma, bio zastupnik u Saboru i Saveznoj skupštini, zamjenik ministra privrede Jugoslavije te šef misije SFRJ pri SEV-u u Moskvi. Kao umirovljenik aktivno je djelovao u UABA Rovinj.

Virtualni muzej Dotrščina

•Na Trgu bana Jelačića u Zagrebu, predstavljen je 17. rujna prvi postav Virtualnog muzeja Dotrščina u javnom prostoru Zagreba, a tri dana kasnije, 20. rujna, u Kući ljudskih prava, organiziran je Okrugli stol na temu »Zaboravljena povijest Zagreba: Spomen-park Dotrščina i suvremeno bilježenje sjećanja u javnom prostoru«

Virtualni muzej Dotrščina zamišljen je kao kontinuirani projekt čiji će se postav nadograđivati, a svake godine predstavljati u javnom prostoru grada.

Idejni autor koncepta Virtualnog muzeja Dotrščina je *Saša Šimpraga*, a projekt se provodi u okviru udruge Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću.

Spomen-park Dotrščina, koji se nalazi uz zagrebački Maksimir, mjesto je najvećeg masovnog zločina u modernoj povijesti Zagreba. Prostor je uređen šezdesetih godina prošlog stoljeća u spomen-park sa skulpturama *Vojina Bakića*, *Branka Ružića*, *Stevana Luketića* i *Koste Angeli Radovanija*, a nakon devedesete je briga za njega osjetno oslabila.

Tijekom fašističke okupacije od 1941. do 1945. godine fašisti su ubili oko 18.000 ljudi iz Zagreba i okolice, od kojih je oko sedam tisuća strijeljano na području Dotrščine. Dosadašnji broj žrtava utvrđen je znanstvenim istraživanjima koja nisu završena, pa broj nije konačan.

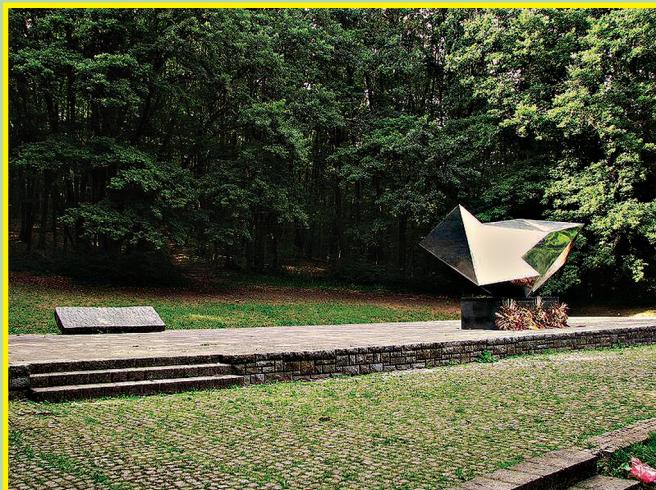
Sve manje Zagrepčana se sjeća tog spomen-parka i žrtava sahranjenih na tom prostoru, i tu projekt »Virtualnog muzeja Dotrščina« nalazi svoje mjesto, kaže njegov autor *Saša Šimpraga*.

»Na primjer, danas nijedna zagrebačka osnovna ni srednja škola ne vodi svoje učenike u obilazak toga mjesta, iako se radi o lokaciji najvećeg masovnog zločina u modernoj povijesti Zagreba. U tom smislu, temeljni cilj projekta ›Virtualni muzej Dotrščina‹ je vraćanje toga mjesta u kolektivnu memoriju«, istaknuo je on.

Kako bi se stekao uvid u povjesni kontekst, povjesničar *Ivo Goldstein* je - govoreći o ustaškom teroru u okupiranom Zagrebu - kazao kako on nije bio slučajan, nego planiran.

»Pavelić već 1932. u listu ›Ustaša – vjesnik hrvatskih revolucionaraca‹ zagovara najradikalnije medode borbe za neovisnu Hrvatsku, uključujući tu i terorizam. On kaže: ›U borbi za svete ciljeve sva su sredstva dopuštena, pa i ona najstrašnija.«

Povjesničarka i muzejska savjetnica Hrvatskog povjesnog muzeja u Zagrebu *Nataša Mataušić* autorica je prvog posta-

Spomenik strijeljanima 1941.-1945. na Dotrščini, autora Vojina Bakića

va Virtualnog muzeja na temu »Pisci i publicisti ubijeni na Dotrščini« na središnjem zagrebačkom Trgu bana Jelačića. Tim postavom Mataušić ozivljava sjećanje na pisce i publiciste ubijene na Dotrščini – *Augusta Cesarca*, *Božidara Adžiju*, *Ognjena Pricu*, *Otokara Keršovanija* i druge.

Sudionik ilegalne antifašističke borbe u Zagrebu 1941. godine *Juraj Hrženjak* prisjetio se svojih suboraca mučenih po ustaškim zatvorima i sahranjenih na Dotrščini.

»Moja znanica i dobar prijatelj *Marija Dobrić*, majka dvoje djece, u tim je podrumima ubijena i odvezena na Dotrščinu, a tu je ubijen i moj prijatelj, radnik, krojač Ivo, tu je ubijeno još nekoliko mojih suboraca. Prezimena im ne znam, nisam ih valjda ni onda znao zbog pravila ilegalnog rada...« kazao je Hrženjak.

K.S.

Na Dotrščini je ubijeno oko 7.000 osoba. Bijele vrpce vezane su oko 7.000 stabala u Spomen – parku Dotrščina i svaka od njih simbolizira jednu žrtvu

Izložba autorice Nataše Mataušić na Trgu bana Jelačića: »Pisci i publicisti ubijeni na Dotrščini«

Spomenik »Galebova krila« u Podgori, rad Rajka Radovića